Astrid Lindgren

RASMUSAS KLAJŪNAS

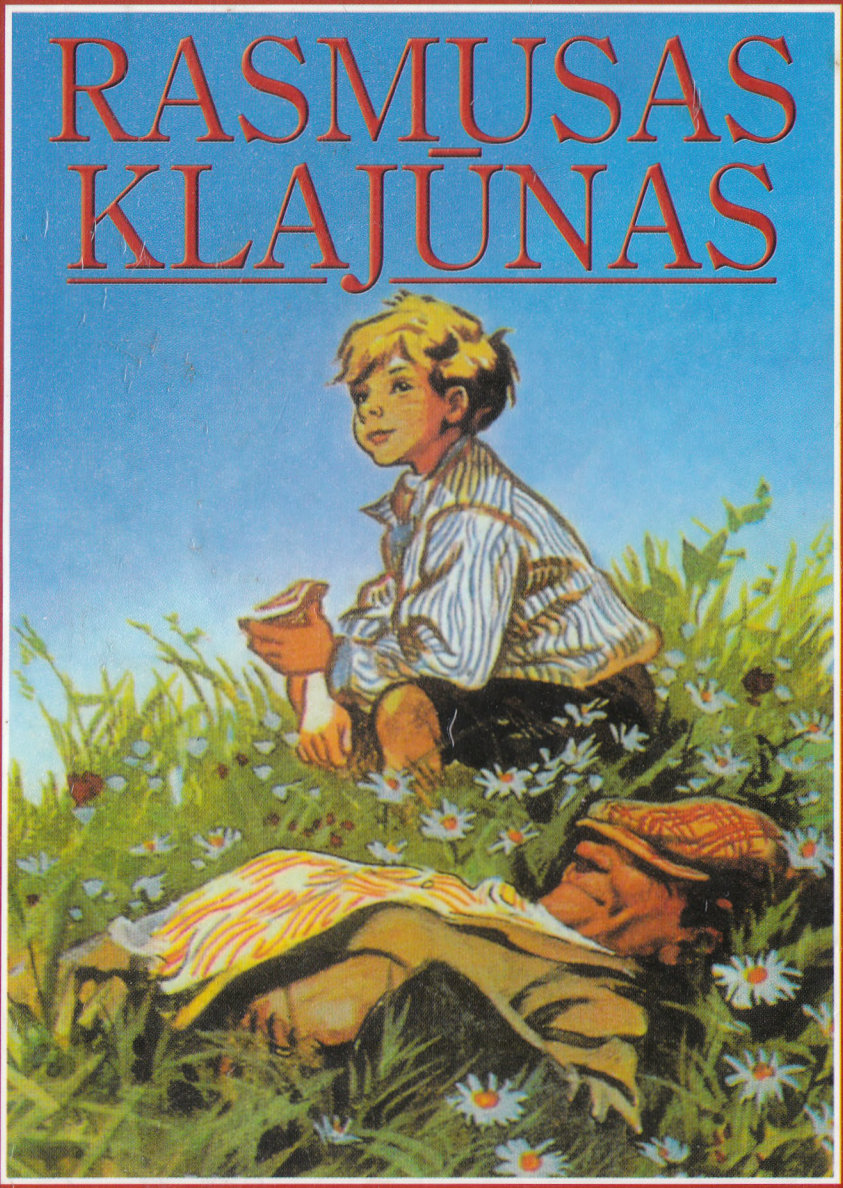

ASTRID LINDGREN

Rasmusas klajūnas

Iš švedų kalbos vertė
EUGENIJA STRAVINSKIENĖ

Iliustravo
ERIC PALMQUIST

alma littera
Vilnius 2000

UDK 839.7-93
Li428

Versta iš:
Astrid Lindgren
RASMUS PÅ LUFFEN
Raben Sjogren,
Stockholm, 1956

© „Saltkråkan AB/Astrid Lindgren"
All foreign and coproduction rights shall be handled by Kerstin Kwint Agency AB, Stockholm, Sweden.
© Vertimas į lietuvių kalbą Eugenijos Stravinskienės, 2000

ISBN 9986-02-877-9

© Leidykla „Alma littera", 2000

Pirmasis skyrius

Rasmusas sėdėjo ant savo numylėtos kumpos šakos liepos viršūnėje ir galvojo apie tokius daiktus, kurių galėjo nebūti. Pirmiausia bulvės! Žinoma, bulvės galėtų sau būti, kai jos išvirtos ir sekmadienį pietų gauni „bulvių su padažu". Bet kai jos su Dievo pagalba auga dirvoje ir reikia jas kaupti – tada jau tegul jų nebūna. Be freken Hiok irgi puikiausiai būtų galima apsieiti. Mat ji pasakė: „Rytoj visą dieną kaupsim bulves". *Kaupsim* bulves, pasakė ji, bet tai nereiškė, kad freken Hiok žada padėti. O ne, tik Rasmusas ir Gunaras, Dičkis Peteris ir kiti berniukai turės prakaituoti bulvių lauke visą ilgą vasaros dieną. Ir žiūrėti į kaimo vaikus, einančius keliu pro šalį upelin maudytis! Pasipūtėliai kaimo vaikai, jų, be abejo, irgi galėtų nebūti!

Rasmusas pagalvojo, ar dar ko nebūtų galima išnaikinti. Bet jam sutrukdė tylus šūktelėjimas iš apačios.

– Rasmusai! Slėpkis! Vanagas* ateina.

Pro malkinės duris kyštelėjo perspėjantis Gunaro snukutis, ir Rasmusas suskato slėptis. Jis mikliai nušliaužė nuo šakos ir pakibo ant jos rankomis, o kai po

* Šved. hok (hiok) – vanagas

akimirkos freken Hiok pasirodė ties malkine, Rasmuso nebebuvo matyti pro žalias liepos šakas. Kokia laimė, nes freken Hiok manė, jog berniukams nevalia tupėti medžiuose lyg paukščiams, kai yra naudingo darbo.

– Tu, Gunarai, žinoma, tik eglines malkas imi?

Freken Hiok griežtu žvilgsniu nužiūrėjo pliauskas, kurias Gunaras buvo susikrovęs į pintinę.

– Taip, freken Hiok, – atsakė Gunaras kaip tik tokiu balsu, kokiu derėjo atsakinėti freken Hiok. Tai buvo ypatingas prieglaudos vaikų balsas, kuriuo reikėdavo kalbėti atsakinėjant viršininkui arba kai atvažiuodavo pastorius tikrinti ir klausdavo: „Argi nesmagu turėti taip gražiai sutvarkytą sodą?" Ir dar kai ateidavo kartais kaimo vaikų tėvai sužinoti, kodėl jie sumušė jų berniuką, kuris mokyklos kieme pravardžiuodavo juos „prieglaudos vaikėzais". Tada reikėdavo atsakinėti nuolankiai ir paklusniai, nes to, be abejo, pageidavo ir freken Hiok, ir pastorius, ir visi kiti.

– Gal žinai, kur Rasmusas? – paklausė freken Hiok.

Rasmusas iš baimės dar labiau suspaudė šaką, ant kurios buvo pakibęs, ir meldė Dievą, kad freken Hiok nueitų šalin. Ilgiau šitaip kyboti jis būtų nevaliojęs ir, nors truputį atleidęs rankas, būtų pamažu nuslinkęs žemyn ir atsidūręs priešais freken Hiok. O ir mėlyndryžiai prieglaudos marškiniai taip pat švietė iš tolo. Paukštelius, tupinčius ant šakų, labai sunku pastebėti, nes jiems Dievas davė dengiamąją spalvą, sakė mo-

kykloje mokytoja. Tačiau prieglaudos vaikams Dievas nedavė jokios dengiamosios spalvos, dėl to Rasmusas taip uoliai meldė jį, kad nusiųstų šalin freken Hiok, kol nepasibaigė jėgos.

Dar visai neseniai freken Hiok barė jį už tai, kad jis esąs murziniausias iš visų prieglaudos vaikų, tą jis kaip tik dabar prisiminė. Tik tegu dar kartą ji taip pasako, tada jis atsakys: „Aš stengiuosi įsigyti dengiamąją spalvą".

Žinoma, tą jis pasakytų visiškai tyliai pats sau vienas. Tokių dalykų nekalbėsi, kad freken Hiok girdėtų, o ypač jai tiesiai. Juk jos tokios griežtos akys, griežta sučiaupta burna, o kartais dar kaktoj atsiranda griežta raukšlė. Gunaras sakydavo, kad jos net nosis esanti griežta. Bet Rasmusui taip neatrodė. Jo manymu, freken Hiok nosis buvo labai graži.

Žinoma, dabar, pakibęs ant šakos ir jausdamas kaip baigia nutirpti rankos, jis nelabai galėjo prisiminti ką gera jos veide. Ir Gunaras, baikščiai tebekraudamas malkas į krepšį, nedrįso pakelti akių ligi jos nosies, kol freken Hiok stovėjo šalia ir žiūrėjo į jį, dėl to jam buvo vis tiek, ar ji griežta, ar ne. Jis tematė tik kraštelį krakmolytos prikyštės.

– Ar nežinai, kur Rasmusas? – jau nekantriai paklausė freken Hiok, nesulaukusi atsakymo į savo pirmąjį klausimą.

– Ką tik mačiau prie vištidės, – atsakė Gunaras.

Tai buvo tikriausia tiesa. Prieš pusvalandį Gunaras su Rasmusu ieškojo kiaušinių dilgėlyne už vištidės, kur tos kvailės vištos kartais nulįsdavo dėti. Taigi Gunaras matė Rasmusą prie vištidės prieš pusvalandį. O kur jis dabar, Gunarui atrodė, jog bus protingiausia nesakyti freken Hiok.

– Jeigu pamatysi jį, pasakyk, kad prirautų pintinę dilgėlių, – tarė freken Hiok ir apsisuko.

– Gerai, freken Hiok, – atsakė Gunaras.

– Ar girdėjai, ką? – pasakė jis, kai Rasmusas išsikabaravo iš liepos. – Tau liepė prirauti pintinę dilgėlių.

„Dilgėlių irgi galėtų nebūti, – galvojo Rasmusas. – Visą ilgą vasarą reikia rauti dilgėles vištoms, mat jos kasdien turi gauti dilgėlių košės".

– Ar tie kvaili padarai negali patys pasipešti dilgėlių, juk jos stačiai panosėj auga!

– Ne, kurgi tau, – pasakė Gunaras. – Būkite malonūs, išvirkit!

Jis žemai nusilenkė vienai vištai, kuri, tyliai karkindama, praėjo pro šalį.

Rasmusas nežinojo, ar geriau, kad yra vištų, ar geriau, kad jų nebūtų, bet galiausiai nusprendė, jog te-

gul jos būna, nes juk negautum sekmadienį kiaušinio, o be sekmadienio kiaušinio kažin ar suprastum, kad sekmadienis. Taigi vištos tegul sau gyvena, ir dėl to bus geriausia, kad jis tuojau pat priraus dilgėlių.

Rasmusas nebuvo didesnis tinginys už kitus devynmečius. Tik, kaip ir dažnai tokio amžiaus vaikai, nekentė visko, kas trukdė jam lipti į medį ar maudytis upelyje, arba su kitais berniukais pasiversti plėšikais ir tykoti už rūsio, kai kokia mergaitė eidavo atnešti bulvių. Jam atrodė, kad kaip tik tą reikia veikti per vasaros atostogas. Freken Hiok niekaip negalėjo šito suprasti, bet ko čia labai stebėtis.

Vesterhagos prieglauda buvo valdiška, bet iš dalies vertėsi pati, prekiaudama kiaušiniais ir daržovėmis. Vaikai buvo pigi ir nepakeičiama darbo jėga, ir, nors freken Hiok nieko iš jų per daug nereikalavo, Rasmusui atrodė nežmoniška visą dieną kaupti bulves. Bet kadangi jam, kaip ir visiems našlaičiams, sulaukus trylikos metų, teks gyventi savarankiškai, dėl to reikėjo iš anksto mokytis darbo, tą freken Hiok suprato. Tik ne visai suprato, kad netgi prieglaudos vaikams labai naudinga pažaisti, bet to iš jos gal ir nevertėjo reikalauti, nes ji pati niekada nežaidė.

Rasmusas paklusniai rovė dilgėles už vištidės. Tačiau per tą laiką jis pasakė vištoms keletą tiesių žodžių.

– Tinginės! Verčiau jūsų nebūtų! Čia tiek dilgėlių, kad net apmaudas ima, bet ne, netinka! Ir aš turiu rauti jums lyg koks juodas vergas.

Juo ilgiau jis taip galvojo, juo labiau jautėsi esąs vergas, ir galiausiai pasidarė itin smagu. Praeitą semestrą mokytoja mokykloje skaitė knygą apie Amerikos vergus. Užvis maloniausia pasauly, kai freken skaito knygas, o toji apie vergus buvo gražiausia, kiek tik Rasmusas buvo girdėjęs.

Jis rovė dilgėles ir patyliukais aimanavo. Mat dabar ties juo kybojo vergų prižiūrėtojo botagas, o už rūsio gulėjo šunys, ketindami pašokti, jeigu jis nepakankamai greitai prikimš pintinę. Dabar jis rinko medvilnę, o ne dilgėles. Didelė pirštinė, kurią jis buvo užsimovęs, kad neįsidilgintų, nelabai, žinoma, tiko vergui, karštos pietų valstijų saulės kepinamam, tačiau be jos nebuvo galima apsieiti.

Rasmusas rovė ir rovė. Betgi ir negrus retkarčiais kas nors pradžiugina. Prie rūsio augo krūvelė didelių dilgėlių. Rasmuso pintinė jau buvo pilna, bet jis priėjo ir nukirto jas, norėdamas paerzinti šunis. Ir tada prie rūsio pjuvenose pamatė kažką gulint. Tai buvo tikras penkių erių* pinigas, nors ir aplipęs pjuvenomis. Rasmusui ėmė tuksėti širdis, negali būti penkiaeris, taip neatsitinka! Tačiau jis nusimovė pirštinę ir atsargiai išsiėmė iš pjuvenų radinį.

Ir vis dėlto tai tikrai buvo penkių erių pinigas! Medvilnės laukas dingo, šunys išnyko kaip dūmas, vargšelis vergas stovėjo visiškai pakrikęs iš džiaugsmo.

* Erė – smulki švedų moneta *(vert.)*.

O kokių dalykų galima gauti už penkias eres! Didelį maišelį karamelės arba penkis ledinukus, arba plytelę šokolado. Jų yra krautuvėje kaime. Gal net rytoj per pietus galėtų ten nubėgti. Galėtų ir nebėgti tenai, o laikyti ir laikyti tą penkiaerį – koks jis būtų turtingas ir ką panorėtų, tą galėtų nusipirkti.

Žinoma, tebūnie sau vištos, ir dilgėlės tegul auga, nes be vištų ir dilgėlių nebūtų taip atsitikę. Rasmusas ėmė gailėtis, kad visai neseniai taip piktai plūdo vargšeles vištas. Jos tikriausiai ir nekreipė į tai dėmesio, vaikštinėdamos po vištidės kiemą, bet jis vis dėlto norėjo pasakyti, kad visai nepyksta ant jų.

– Aišku, gyvenkit sau, – pasakė jis ir priėjo prie vištidės kiemo tinklinės tvoros. – O aš jums kasdien pirausiu dilgėlių...

Ir tada atsitiko dar vienas stebuklas. Jis pamatė naują daikčiuką. Kieme, visai prie pat karkinančios leghornų veislės vištos, gulėjo kriauklė. Tarp vištų mėšlų gulėjo graži balta kriauklė su mažyčiais rudais taškučiais.

– O! – sušuko Rasmusas. – O!

Jis bemat atsidarė vištidės kiemo vartelius ir, nekreipdamas dėmesio į klaikiai kudakuojančias ir iš išgąsčio į visas puses puolančias vištas, pribėgo ir pasiėmė kriauklę.

Dabar jis buvo toks laimingas, kad nepajėgė vienas pakelti tos laimės. Žūtbūt turėjo nueiti ir pasipasakoti viską Gunarui. Vargšas Gunaras, juk jis tik prieš valandą buvo kieme ir nerado nei kriauklės, nei penkiaerio!

Rasmusas susimąstė. Gal ir kriauklė, ir penkiaeris gulės čia ir po valandos? Gal kokių burtų dėka jie čia atsidūrė, kai tik Rasmusas pradėjo rauti dilgėles? Gal tai buvo stebuklų diena, kai atsitinka tokių nuostabių dalykų?

Geriausia paklausti Gunarą, ką jis galvoja.

Rasmusas pasileido tekinas kiek kojos įkerta, bet prisiminė dilgėlių pintinę. Jis sugrįžo atgal prie rūsio, pasiėmė pintinę ir, nešinas ja vienoje rankoje, o antrąja apsigniaužęs kriauklę ir penkiaerį, nubėgo ieškoti Gunaro.

Gunarą jis rado žaidimų aikštėje, kur vaikai paprastai rinkdavosi pasibaigus dienos darbams. Čia stovėjo visas būrys, ir aiškiai buvo matyt, jog kažkas atsitiko Rasmusui nesant.

Rasmusas labai norėjo pasišaukti Gunarą ir parodyti savo turtą. Bet Gunaras turėjo svarbesnių reikalų.

– Rytoj nekaupsim bulvių, – pasakė jis trumpai. – Kažkas atvažiuos rinktis vaiko.

Prieš tokią naujieną penkiaeris ir kriauklė pavirto beveik į nieką. Niekas negalėjo prilygti žiniai, kad vienas iš jų įsigis nuosavus namus. Vesterhagoje nebuvo vaiko, kuris nebūtų svajojęs apie tokią laimę. Netgi dideli berniukai ir mergaitės, kurie netrukus turėjo įžengti į savarankišką gyvenimą, neklausydami proto balso, tikėjosi tokio stebuklo. Dargi negražiausi, didžiausi paniurėliai ir nevykėliai negalėjo atsikratyti vilties, kad vieną gražią dieną kas nors ateis ir dėl ne-

suprantamų priežasčių pasirinks būtent jį ar ją. Ne kaip pusbernį ar pusmergę už pastumdėlį, bet kaip savo vaiką. Prieglaudos vaikai neįsivaizdavo pasaulyje didesnės laimės, kaip turėti tėvus. Atvirai, žinoma, ne visi būtų pripažinę savo beviltišką svajonę. Tačiau Rasmusas, kuris tebuvo devynerių metų, nemokėjo apsimesti esąs abejingas.

– Klausykit, – tarė jis susijaudinęs, – klausykit, o jeigu jie pasiims mane. Oi, kaip norėčiau, kad jie mane pasiimtų.

– Ėhė, nesitikėk, – pasakė Gunaras. – Jie visad išsirenka mergaites su garbanotais plaukais.

Rasmuso džiaugsmas dingo, ir jo veidą apniaukė skaudi neviltis. Jis žiūrėjo rimtomis akimis į Gunarą tarsi maldaudamas.

– Ar tu vis dėlto manai, kad negali atsirasti tokių, kurie paimtų berniuką su lygiais plaukais?

– Jie nori garbanotų mergaičių, juk aš sakiau.

Pats Gunaras buvo ypač negražus, riestanosis berniukas, plaukai lyg ožkos šeriai, ir savo viltis įsigyti tėvą ir motiną jis itin slėpė. Niekas nebūtų supratęs, kad jam bent kiek rūpi, kas bus rytoj.

Po valandos, gulėdamas savo siauroje lovelėje šalia Gunaro berniukų miegamajame, Rasmusas prisiminė, kad dar nepapasakojo apie kriauklę ir penkiaerį. Jis persisvėrė per lovos kraštą ir sušnibždėjo:

– Klausyk, Gunarai, kiek nuostabių dalykų atsitiko šiandien.

Kokių dalykų? – paklausė Gunaras.

Aš radau penkias eres ir gražią gražią kriauklę, tik niekam nesakyk!

Ar parodysi man? – smalsiai sušnibždėjo Gunaras. Eime prie lango, aš noriu pažiūrėti.

Jie nutykino vienmarškiniai prie lango. Vasaros vakaro prieblandoje Rasmusas parodė savo brangenybes, atsargiai, kad niekas daugiau nepamatytų, tik Gunaras.

– Kaip tau sekasi, – tarė Gunaras ir smilium paglostė švelnią kriauklę.

– Tikrai sekasi. Ir užtat manau, kad gal vis dėlto jie panorės manęs, tie, kur rytoj atvažiuos.

– Ką gi, manyk sau, – pasakė Gunaras.

Arčiausiai durų gulėjo Dičkis Peteris, vyriausias iš berniukų ir amžinas vadeiva. Jis pakilo ant alkūnių ir atidžiai pasiklausė.

– Gulkit, – sušnibždėjo jis. – Vanagas ateina... girdėti kopiant laiptais.

Gunaras su Rasmusu puolė į savo lovas, net marškiniai suplakė į nuogas kojas. Kai Vanagas įėjo, miegamasis buvo kaip išmiręs.

Auklėtoja lankė prieš naktį. Ji ėjo nuo vienos lovos prie kitos, tikrindama, ar viskas tvarkoj. Kartais, labai retai, ji imdavo ir negrabiai, tarsi nenoromis, paglostydavo kokį berniuką.

Rasmusas nemėgo Vanago, tačiau kiekvieną vakarą vildavosi, kad jį paglostys. Nežinojo kodėl, tik troško, kad jį paglostytų.

„Jeigu ji paglostys mane šį vakarą, – galvojo Rasmusas gulėdamas, – tada ir rytoj man atsitiks stebuklų. Tai reikš, kad tie, kur atvažiuos rytoj, išsirinks mane, nors mano ir lygūs plaukai".

Freken Hiok kaip tik buvo prie Gunaro lovos. Rasmusas laukė pastiręs. Dabar... dabar ji prieis prie jo.

– Rasmusai, negnaibyk antklodės, – pasakė freken Hiok.

Paskui nuėjo toliau, o po minutės uždarė duris – ramiai, griežtai ir ryžtingai. Miegamajame buvo tylu. Tik nuo Rasmuso lovos pasigirdo gilus atodūsis.

Antrasis skyrius

Rytojaus rytą daug muilo sudilo berniukų prausykloje. Pasak Vanago, įtėviams labiausiai patinkančios švariai išpraustos ausys ir nušveistos rankos, o šiandien reikėjo itin pasistengti savo labui.

Rasmusas įsidėjo didelį gabalą muilo į praustuvę ir taip ėmė šveistis, kaip nuo Kalėdų nebuvo šveitęsis. Jo plaukai buvo lygūs – šito jau niekaip nepakeisi, – bet jeigu ausys ką nors lems, tai švaresnių visoj Vesterhagoj tą dieną niekas neatras, o raudonesnių ir labiau nugremžtų rankų nė vienas neturės. Nors mergaitės pranašesnės ir šiuo atžvilgiu, juk jos nežmoniškos švareivos. Rodos, kad purvas nelimpa prie jų taip, kaip prie berniukų, o be to, jos visą laiką plauna, šveičia, kepa ir kitką veikia ir nuo to pasidaro dar švaresnės.

Vidury aslos stovėjo Dičkis Peteris, dar nepačiupinėjęs nei muilo, nei šepečio. Rudenį jam sukaks trylika metų, tada ar norės, ar nenorės, reiks palikti Vesterhagą. Jis žinojo, kad teks eiti už pusbernį pas kurį nors apylinkės ūkininką ir kad net švariausiai nušveistos ausys to nepakeis.

– Mat jį galas, nesiprausiu šiandien, – pasakė jis balsiai.

Prie praustuvių visi nuščiuvo susimąstę, šepečiai nutilo. Dičkis Peteris buvo vadas ir dabar nusprendė nesiprausti, reikėjo pasukti galvą, ką pačiam daryti.

– Ir aš šiandien nesiprausiu!

Gunaras staiga padėjo šepetį. Jis irgi žinojo, kad nei muilas, nei vanduo nepadarys jam stebuklo.

– Ar tu kvailas? – pasakė Rasmusas ir nusibraukė nuo akių varvančius plaukus. – Juk žinai, kas atvažiuos.

– Gal manai, kad pats karalius Oskaras, – tarė Gunaras. – Man vis tiek, kas atvažiuos, ar karalius, ar skudurius iš Čisos, nesiprausiu, ir baigta.

Virėja teta Olga, kuri buvo truputį plepesnė už freken Hiok, pasakojo, kad atvažiuosiąs pirklys, ne tasai skudurius, bet didelis ir turtingas, ir ponią atsivešiąs. Jie neturį savo vaikų, dėl to nebūsią kam paveldėti krautuvę. Užtat jie atvažiuosią į Vesterhagą vaiko įsisūnyti, pasakojo teta Olga. „Paveldėti krautuvę, čia tai bent, – pagalvojo Rasmusas. – Krautuvę, pilną karamelių, ledinukų ir pastilių, žinoma, miltų, kavos, muilo ir silkių jie taip pat turi".

– Aš vis dėlto manau nusiprausti, – nedvejodamas pasakė Rasmusas ir ėmė šveistis alkūnes.

– Aišku, prauskis, – tarė Gunaras. – Aš tau padėsiu.

Jis pagriebė Rasmusą už pakarpos ir staiga įmurdė jo galvą į praustuvę. Rasmusas pašoko prunkšdamas ir įtūžęs. Tačiau Gunaras stovėjo ir juokėsi savo meiliu, riestanosiu veidu.

– Bene supykai? – paerzino jis.

Tada ir Rasmusas nusijuokė. Ant Gunaro jis niekad negalėdavo ilgai pykti. Bet išmaudys jį būtinai. Jis pasiėmė praustuvę ir grasindamas pradėjo slinkti prie Gunaro, kuris stovėjo šalia miegamojo durų ir laukė jo užpuolant. Rasmusas pakėlė praustuvę – dabar jis padarys Gunarui tokį dušą, kad tasai pajus. Bet kai tik Rasmusas prisitaikė kliūstelėti, jo auka ūmai stryktelėjo į šalį. Tą pat akimirką atsivėrė durys, ir vanduo iš praustuvės lyg šniokščianti tropikų liūtis ūžtelėjo ant to, kuris pasirodė tarpduryje.

O pasirodė ten freken Hiok. Deja, kai šitaip atsitinka, tik vienas žmogus gali susilaikyti nesijuokęs, bū-

tent tas, kuris yra pakliuvęs po vandens srove. Freken Hiok lengvai galėjo ištverti nesijuokusi, tačiau berniukai neiškentę ėmė kikenti. O pro kikenimą buvo girdėti šaižokas baimės juokas. Tai juokėsi Rasmusas. Kokią akimirką juokėsi lyg pakvaišęs, paskui neteko žado ir persigandęs laukė katastrofos. Katastrofa buvo neišvengiama, tą jis suprato.

Freken Hiok labai mokėjo tvardytis, tą ir dabar parodė. Ji tik pasipurtė lyg šlapias šuo ir įsmeigė į Rasmusą piktas akis.

– Dabar aš neturiu laiko su tavim prasidėti, – pasakė ji. – Bet vėliau būtinai pasikalbėsim.

Tada skambiai suplojo rankomis ir šūktelėjo:

– Po pusvalandžio rinksimės kieme. Per tą laiką turit pasikloti lovas, susitvarkyti miegamąjį ir pavalgyti.

Ir freken Hiok išėjo, net nežvilgtelėjusi į Rasmusą. Jai dingus, prasidėjo džiugus klyksmas.

– Cha cha, tai bent išsimaudė, – pasakė Dičkis Peteris. – Šį kartą tu tiksliai pataikei, Rasmusai.

Tačiau Rasmusas negalėjo džiaugtis savo tikslumu. Nekaip prasidėjo ši diena. Nebus ji stebuklinga, ir ne toji diena, kada jis įsigis tėvus. Tik bausmę gaus atkentėti, ir tikriausiai žiaurią bausmę, nes padarė baisų dalyką. Jis drebėjo iš baimės ir nerimo, visas jo liesas devynmetis kūnas krūpčiojo.

– Apsirenk, – tarė Gunaras. – Tu net pamėlynijęs nuo šalčio.

Ir truputį tyliau pridūrė:

– Aš kaltas, kad tu apliejai Vanagą.

Rasmusas tirtėdamas apsivilko marškinius ir užsimovė kelnes. Juk vis tiek, kas kaltas. Juk nei jis, nei Gunaras nemanė, kad taip kvailai atsitiks. Bet jis netvėrė siaubu, pagalvojęs, kaip jį nubaus Vanagas. Jeigu kas labai smarkiai nusikalsdavo, freken kartais nuplakdavo rykšte. Dičkis Peteris gavo perti vieną sykį, kai prisiraškė obuolių iš pastoriaus sodo, ir Elofas vieną rytą, kai supykęs virtuvėje išvadino tetą Olgą beždžione, o Vanagas girdėjo. Tačiau kliūstelėti visą praustuvę vandens ant pačios auklėtojos turbūt baisiau, negu vogti obuolius ir išpravardžiuoti ką nors beždžione. Tikriausiai jis gaus rykščių Vanago kambaryje.

„Bet jeigu ji primuš mane, aš numirsiu, – galvojo Rasmusas. – Imsiu ir numirsiu, ir baigta".

Vis dėlto, kai esi prieglaudos vaikas su lygiais plaukais, kurio niekas nenori imti, tada verčiau numirti.

Jis tebebuvo prislėgtas, kai su kitais vaikais išėjo į kiemą. Freken Hiok jau buvo ten, apsivilkusi puošnia juoda suknele ir prisirišusi baltą krakmolytą prikyštę. Ji pliaukštelėjo rankomis ir pasakė:

– Kaip tikriausiai girdėjote, šiandien bus svečių. Netrukus atvažiuos vienas ponas su ponia, nori žvilgtelėti į jus ir truputį pasikalbėti. Jūs sau žaiskit kaip pa-

prastai, aišku, būtų gera, kad elgtumėtės truputį rimčiau negu visada. Taigi eikit žaisti!

Rasmusas visiškai nenorėjo žaisti. Jis manė, kad vargu ar jau kada benorės žaisti. Dėl to įsirangė į savo mėgstamą vietą liepoje. Čia jis galėjo ramiai pagalvoti, o be to, sekti alėją ir pamatyti, kada atvažiuos pirklys su pačia. Nors jis jau ir nebeturėjo vilties, kad tie žmonės išsirinks jį, bet vis dėlto buvo įdomu pažiūrėti, kas bus.

Rasmusas tupėjo po žaliu skliautu ir laukė. Kriauklę ir penkiaerį jis turėjo kelnių kišenėje. Išsiėmęs pasižiūrėjo, malonu buvo juos laikyti rankoje.

„Mano gražuolėliai, – švelniai pagalvojo jis. – Mano gražuolėliai!"

Nors ir po tiek nelaimių, jis vis dėlto negalėjo nepasidžiaugti savo nuostabiomis brangenybėmis.

Tada toli alėjoje pasigirdo neaiškus arklių kanopų kaukšėjimas. Paskui pasigirdo arčiau, ir netrukus ties kelio vingiu pasirodė brikelė. Pora bėrų arklių ristele bėgo vieškeliu keldama dulkes, o kai atvažiavo ties varteliais, vežėjas garsiai sustabdė šūktelėjęs: „Tpru!"

Brikelėje sėdėjo ponas ir ponia, ir kokia graži ta ponia! Ji dėvėjo žydrą skrybėlaitę su baltomis plunksnomis, kurios siūbavo ant aukšto šviesių plaukų kuodo; nuo saulės ji buvo išsiskleidusi baltą nėrinių skėtį, bet pavertusi jį atgal, dėl to Rasmusas gerai galėjo matyti jos gražų veidą. Šviesi medvilninė suknelė taip pat bu-

vo graži, su plačiu pūstu sijonu; lipdama iš brikelės ji pasikėlė jį, suėmusi maža balta ranka. Rasmusui pasirodė, kad ponia visiškai tokia pat, kaip pasakų fėja. Mažytis storas vyras, kuris padėjo jai išlipti iš brikelės, anaiptol nebuvo toks gražus. Ir nė kiek nepasakiškas, bet juk jis turėjo krautuvę, pilną ledinukų ir karamelių, o tai svarbiausia.

Smulkiais dailiais žingsniukais ponia su skėčiu įėjo pro vartelius, kuriuos ponas jai palaikė atidaręs. Rasmusas pasilenkė kiek tik galėjo, bijodamas praleisti nors menkiausią jos pasakiško pavidalo detalę. Jeigu tokia būtų motina kaip ji, kažin kaip tada atrodytų?

– Mama, – tyliai tarė Rasmusas pats sau, tarsi bandydamas. – Mama!

O, jei ši diena vis dėlto būtų jam stebuklinga! Tada toji gražioji ponia suprastų, jog geresnio vaiko už jį nėra visoje Vesterhagoje. Tada, vos jį išvydusi, pasakytų: „Oi, žiūrėkit, štai toks berniukas su lygiais plaukais, kurį mes labai mielai norėtume pasiimti". Tada pirklys linkteltų galvą ir pridurtų: „Taip, gerai jį būtų turėti krautuvėje, gal jis ir saldainius mokėtų pardavinėti".

O kai freken Hiok ateitų vestis jo į savo kambarį ir norėtų išplakti, tada pirklys pasakytų: „Būkite maloni, nelieskite mūsų vaiko".

O paskui jie tučtuojau pasisodintų jį į karietą ir jis laikytų už rankos gražiąją ponią, o prie vartelių stovė-

tų Vanagas su rykšte ir spoksotų išsižiojusi. Karietai riedant alėja, arklių kanopos kaukšėtų vis toliau ir toliau. Pagaliau ji ničnieko nebegirdėtų, tada paverktų truputį ir pasakytų: „Išvažiavo Rasmusas".

Jis atsiduso. Ak, kad pasaulyje nebūtų tiek daug garbanotų mergaičių! Greta, Ana Stina ir Elna, netgi trys vien tik šioje prieglaudoje. Elina taip pat, bet ji keista, jos tikriausiai neimtų.

Rasmusas ko greičiausiai išsikabarojo iš medžio. Pirklys su savo žmona jau buvo kieme ir galėjo bemat pasičiupti kokią garbanotą mergaitę. Jis turi bent pasirodyti iki to laiko, o paskui tegul patys lieka kalti, jei nenorės jo imti.

Rasmusas drąsiai nudrožė į kiemą, kur freken Hiok ką tik pasveikino svečius.

– Prašom į sodą, išgersim kavos ir pakalbėsim, – pasakė ji, šypsodamasi visu veidu. – Ponai tuo metu galėsit pasižiūrėti į vaikus.

Gražioji ponia taip pat nusišypsojo, truputį drovėdamasi, ir nedrąsiai apžvelgė vaikus.

– Taip, pažiūrėsim, kas...

Jai vyras pritarė patapšnojęs per petį.

– Taip, taip, – pasakė jis. – Taip, dabar išgersim kavos ir bus viskas gerai.

Vaikai čia pat aikštėje žaidė muštuką. Jiems buvo liepta, dėl to jie ir žaidė. Bet tai buvo pasigailėtinas žaidimas, ir niekam jis neteikė malonumo. Bene ga-

li žaisti, kai visa tavo ateitis, ko gera, priklauso nuo to, kaip tu elgiesi ir kaip atrodai būtent šį rytą. Vaikai vogčiomis vis žvilgčiojo į tuos tris žmones, sėdinčius prie kavos stalo po alyvų krūmu. Žaidimų aikštę slėgė niūri tyla. Niekas nesibarė, niekas nesijuokė, vienintelis garsas buvo muštuko pliaukšėjimas į sviedinį, ir jis atrodė itin skaudus šį tylų vasaros rytą.

Nedrąsiai, lyg ėriukas pasimetęs nuo būrio, Rasmusas užbėgo už alyvų krūmo. Jis nė nemanė, kad freken Hiok su svečiais sėdi sode už stalo, o kai pamatė, jau buvo per vėlu grįžti ir pasukti kitu keliu. Dėl to turėjo praeiti pro juos baisiausiai susisarmatinęs, pastirusiomis kojomis. Eidamas slapčia žvilgtelėjo į freken Hiok. Ji buvo taip arti, arčiau negu reikia, ir Rasmusas pakniopstomis puolė šalin prie vaikų, žaidžiančių aikštėje. Ir į gražiąją ponią jis dirstelėjo, o ši kaip tik tą akimirką pasižiūrėjo į jį. Rasmusas tarsi priaugo prie žemės, tik stovėjo ir spoksojo sumišęs.

– Rasmusai! – griežtai pasakė freken Hiok, bet daugiau neištarė nė žodžio. Šiaip ar taip, juk šitie ponai ir atvažiavo pasižiūrėtų vaikų.

– Ar tavo vardas Rasmusas? – paklausė gražioji ponia.

Rasmusas nevaliojo atsakyti, tik linktelėjo.

– Reikia nusilenkti, kai sveikiniesi, – pasakė freken Hiok.

– Gal nori meduolio? – paklausė pirklienė ir paėmė vieną iš lėkštės.

Rasmusas paraudo ir staiga nusilenkė. Paskui dirstelėjo į freken Hiok – ar galima paimti meduolį, ar ne?

Feken Hiok leido, ir Rasmusas paėmė.

– Reikia nusilenkti ir padėkoti už meduolį, – pasakė freken Hiok.

Rasmusas dar labiau paraudo ir nusilenkė. Jis tebetrypčiojo vietoje nežinodamas, ką daryti. Valgyti meduolio nesiryžo ir nesuprato, ar jam galima eiti, ar reikia stovėti vietoje.

– Bėk žaisti, – pasakė freken Hiok. Tada Rasmusas apsisuko ir kaip pakvaišęs nudūmė šalin. Palei žaidimų aikštę ant vejos jis atsisėdo ir ėmė valgyti meduolį, didžiausio apmaudo graužiamas. Jis elgėsi kaip koks avigalvis, stovėjo pastiręs ir netgi nesusiprato nei nusilenkti, nei „ačiū" pasakyti. Dabar toji pirklio žmona tikriausiai pamanys, kad jis avigalvis.

Saulė vis kilo aukštyn dangaus skliaute. Buvo graži, giedra vasaros diena ir nereikėjo kaupti bulvių. Tačiau Vesterhagos vaikams tai buvo sunki diena, pilna kankinančio laukimo. Su sviediniu žaisti greitai nusibodo. Nieks net nesistengė dėtis esąs linksmas. Vaikai nežinojo, kaip pasinaudoti tuo keistu laisvalaikiu, kuris truks tiek laiko, kiek reikės tiems žmonėms išsirinkti. Nė vienas rytmetis neatrodė jiems toks slegiantis. Jie stoviniavo kieme abejingi, susiskirstę

mažais būreliais, ir vogčiomis vis dirsčiojo į damą su skėčiu. Jos vyras tebesėdėjo prie kavos stalo ir skaitė laikraštį; be abejo, rinktis žadėjo jo žmona. Ir pirklienė vaikščiojo nuo vieno būrelio prie kito. Ji kalbino visus iš eilės, truputį nedrąsiai, lyg sumišusi, nelabai žinojo, ką pasakyti tiems vargšams vaikučiams, kurie taip keistai žiūrėjo į ją.

O antai tas mažas berniukas, Rasmusas, žiūrėjo iš visų atkakliausiai. Jo tamsios akys, kurios atrodė itin didelės smulkiam strazdanotam veide, tarsi maldaute maldavo.

Tačiau ne vienos akys šitaip meldė ir prašė. Štai ta raudonskruostė apskritutė mergytė su šviesiomis pasipūtusiomis garbanomis. Jos žvilgsnio negalėjai nepastebėti, kur tik pasisuksi, visur ji atkakliai sekė. Ji buvo atviraširdė ir vienintelė iš visų vaikų drįsdavo nusišypsoti, kai kas jai nusišypsodavo.

Pirklienė patapšnojo jai per skruostą.

– Kuo tu vardu, mano mažule?

– Greta, – atsakė šviesiaplaukė ir dailiai linktelėjo. – Koks gražus tetos skėtis, – pasakė ji.

Teta mostelėjo baltų nėrinių skėčiu ir pati pagalvojo, kad jis gražus. Ir staiga netyčia išmetė jį ant vejos. Ji buvo besilenkianti pasiimti, bet Greta prišoko pirma. Ir ne viena Greta. Rasmusas taip pat stovėjo netoli, kiek tik drįso prieiti prie ponios, ir dabar puolė griebti skėčio. O, pagaliau jis parodys, kad irgi moka būti mandagus.

– Leisk, – pasakė Greta, plėšdama skėtį.

– Ne, aš... – tarė Rasmusas.

– Leisk, – pasakė Greta ir vėl truktelėjo.

Staiga Rasmusas nustėro ir su siaubu pasižiūrėjo į nutrūkusią skėčio rankeną savo saujoje. Kitą skėčio dalį laikė Greta. Ji irgi buvo persigandusi. O galiausiai supratusi, kas atsitiko, ėmė verkti.

Tą pat akimirką pribėgo freken Hiok.

– Rasmusai, netikša tu, – ėmė šaukti ji. – Turbūt išprotėjai šiandien. Ar tu kada išmoksi elgtis kaip žmogus!

Karštos gėdos ir nevilties ašaros užplūdo Rasmusui akis, ir jis smarkiai išraudo. Pirklienę irgi sujaudino vaikų nelaimė.

– Niekis, – bandė nuraminti ji, – rankeną galima vėl įtverti. Mano vyras pataisys.

Ji pasiėmė sugadintą skėtį ir nuskubėjo pas vyrą, kuris dar nebuvo atsikėlęs nuo kavos stalo. Greta bemat nusišluostė ašaras ir nusekė paskui lyg smalsus šunytis. Ji atsistojo per kelis žingsnius ir atidžiai stebėjo, kaip pirklys įtvėrė rankeną ir sutaisė skėtį.

– Kaip gerai, kad jį galima pataisyti, – tarė ji patenkinta. Ji šypsojosi, o šviesūs garbanoti plaukai švytėjo saulėje.

O Rasmusas dingo. Su savo gėda ir vyrui nederančiomis ašaromis jis nulindo į išvietę. Tai buvo ramybės vieta nuskriaustai sielai, geriausia vieta, kur

galėjai pasislėpti su savo nelaime. Sukarpytų laikraščių krūvoje visada pavykdavo rasti ką nors įdomaus paskaityti, ir per valandą galėjai pamiršti visas gražias pirklienes ir nėrinių skėčius šiame žiauriame pasaulyje.

Rasmusas sėdėjo susikaupęs ir skaitė. Iš tiesų jam pasisekė – rado nepaprastai įdomią naujieną. Išpūtęs akis skiemenavo tai, kas buvo parašyta laikraštyje.

APIPLĖŠIMAS SANDĖS FABRIKE

Vakar buvo žiauriai užpultas Sandės fabrikas. Du užsimaskavę vyrai įsibrovė į fabriko kontorą, pagąsdinę pistoletais susiglemžė visą kasą, kurioje buvo fabriko savaitės algos. Po to plėšikai dingo, nepalikę jokių pėdsakų.

Rasmusas įsivaizdavo tuos vyrus su kaukėmis ir suvirpėjo iš susijaudinimo. Dabar jis visiškai nebeprisiminė pirklienės.

Tačiau, kai po kelių valandų pirklys su žmona išvažiavo iš Vesterhagos, jis stovėjo prie vartelių ir ilgai lydėjo akimis karietą. Užpakalinėje sėdynėje sėdėjo

Greta, jos šviesi galvutė lingavo šalia žydros plunksnėtos skrybėlaitės. Ten važiavo Greta... ir tikriausiai buvo įsikibusi į ranką gražiajai poniai.

Trečiasis skyrius

– O ką tu dabar pasakysi? – tarė Gunaras, kai karietos nebebuvo matyti. – Jie visad ima mergaites su garbanotais plaukais, juk aš sakiau.

Rasmusas linktelėjo. Tai tiesa. Berniukams nėra vilties, kai šalia tiek garbanotų mergaičių.

Ir vis dėlto, argi negali atsirasti pasaulyje žmogus, kuris norėtų pasiimti berniuką su lygiais plaukais. Nors vienas... kur nors... toli už to kelio posūkio.

– Klausyk, aš žinau, kas reikia daryti, – staiga tarė Rasmusas. – Reikia pačiam iškeliauti ir pasiieškoti tėvų.

– Kaipgi? Kokių tėvų?

Gunaras ničnieko nesuprato.

– Tokių, kurie priimtų tave. Kai nebus daugiau ko pasirinkti, juk turės imti bet kokį, nors ir neturėsi garbanų.

– Tu stačiai genijus, – tarė Gunaras. – Man rodos, nueik pas Vanagą ir pasakyk: „Labai atsiprašau, bet šiandien aš negaliu kaupti bulvių, man reikia pasiieškoti, ar nenorėtų kas mane paimti".

– Kvaily, juk reikia sprukti nesiklausus Vanago. Pabėgti, ar dabar supranti?

– Aha, pabėk, – tarė Gunaras. – Tuoj sugrįši namo, kai tik išalksi, ir jeigu dar niekad negavai lupti, tai tada tikrai gausi.

„Lupti“, – pasakė Gunaras. Rasmusą nukrėtė šiurpas. Kaip jis galėjo pamiršti, kad jo laukia toks siaubas? Juk jis gaus rykščių nuo Vanago, bent jau nė kiek neabejojo, kad gaus. Vien tik pagalvojus išpylė šaltas prakaitas.

– Einam pažaisti muštuko, – tarė Gunaras. – Juk tu nežadi tučtuojau bėgti?

Gunaras uždėjo ranką jam ant peties. Jis buvo geras, tas Gunaras, jo ranka atrodė lyg paguoda. Rasmusui pasidarė ramiau, ir jis nusekė paskui į žaidimų aikštę.

Ten visi vaikai stovėjo apspitę Dičkį Peterį, kuris tyčia šypsojosi ir tipeno aplink vaidindamas pirklienę.

– Kuo tu vardu, mano mažyti? – paklausė jis, patapšnojęs Elofui per galvą. – Tau turbūt čia gerai, Vesterhagoje? Ar esi matęs timobilį? Ar tu kada prikrovei į kelnes?

Šitaip pirklienę sakant nė vienas nebuvo girdėjęs, bet visi juokėsi patenkinti. Smagu buvo pasityčioti iš tos, kuri buvo sukėlusi tiek slapto nerimo ir tiek slaptų vilčių ir kuri niekad čia daugiau neatvažiuos, tokia graži su savo žydra skrybėlaite ir nėrinių skėčiu.

– O, žiūrėkit, berniukas su praustuve, – suriko Dičkis Peteris, kai Rasmusas su Gunaru priėjo artyn. – Kokius vandens pokštus žadi iškrėsti Vanagui rytoj?

Rasmusas nenorėjo nė šnekėti apie vandens pokštus, bet kai Dičkis Peteris teikdavosi ką užkalbinti, reikėdavo tinkamai atsakyti.

– Cha, gal man pasiskolinti sodininko žarną ir apipurkšti ją, – pasakė jis išdidžiai.

Visi pritarė juoku, o Rasmusas postringavo toliau sėkmės paskatintas:

– Arba pasiimsiu ugniagesių žarną ir išpersiu ją.

Keisčiausia, kad dabar niekas nebesijuokė. Visi staiga nutilo kaip numirėliai, įsmeigę akis į kažką už Rasmuso nugaros. Rasmusui nudiegė pilvą, jis ūmai pasižiūrėjo, kas ten yra.

Nagi Vanagas. Vanagas su juodu apsiaustu pūstomis rankovėmis ir gražia skrybėlaite, ji taisėsi eiti pas pastorių gerti kavos, kaip sakė teta Olga. Dieve mielas, ir kodėl jai reikėjo atsidurti kaip tik čia ir kaip tik dabar?

– Žiūrėk, tai tu žadi mane išperti? – pasakė freken Hiok kone linksmu balsu. – Ateik pas mane į kambarį rytoj iš ryto aštuntą valandą, tada pamatysim, kas gaus perti.

– Gerai, heken Friok... – sumurmėjo Rasmusas visai apkvaitęs iš baimės.

Freken Hiok pritrenkta pakraipė galvą.

– „Heken Friok"... nežinau, kas tau šiandien pasidarė, Rasmusai.

Ji nuėjo sau, o Rasmusas paliko bestovįs, aiškiai suprasdamas, kad pražuvo galutinai. Šį kartą jau tikrai jo niekas neišgelbės. Teks atsiimti rykščių, ir pats suprato, kad vertas. Bene gali nenubaustas per vieną dieną prikrėsti tiek kvailysčių.

– E, ji nelabai smarkiai plaka, – paramino Dičkis Peteris. – Ne taip baisu. Nėr ko čia nukabinti nosį.

Tačiau Rasmusas niekad kaip gyvas nebuvo gavęs rykščių ir aiškiai jautė, kad neištvers. Nė jokiu būdu neištvers. Ak, kodėl gi jis nesėdi dabar karietoje šalia pirklienės ir nerieda tolyn nuo Vesterhagos! Šiaip ar taip, galiausiai lieka jam tik viena išeitis – bėgti. Kaipgi jis ištvers savo lovoje visą naktį žinodamas, kad, vos tik išauš rytas, jam reikės drožti pas freken Hiok atsiimti rykščių. Tačiau vienas jis turbūt neiškeliaus, Gunaras turės irgi eiti su juo... turės! Rasmusas pasišnekės su juo, prašys, maldaus, kad bėgtų drauge. Nėra kada gaišti laiko. Po kelių valandų jiems reikės išvykti.

Ilga diena baigėsi. Buvo metas gulti, bet visi norėjo dar pabūti lauke. Šįvakar budėjo teta Olga, nes freken Hiok buvo išėjusi. Tetos Olgos nelabai kas paisė. Mergaitės paklusniai suėjo į vidų, kai ji pašaukė, o berniukus turėjo varyti kaip besispyriojančių jautukų bandą. Nė vienam nesinorėjo gulti tokį šviesų, puikų vasaros vakarą.

Rasmusas visą laiką nesitraukė nuo Gunaro, o rengiantis pašnibždėjo:

– Gunarai, aš vis tiek šiąnakt pabėgsiu. Bėk ir tu drauge!

Tačiau Gunaras piktai kumštelėjo jam.

– Netaukšk niekų! Ko gi tau bėgti?

Rasmusas nė Gunarui nenorėjo prisipažinti, kad bijo rykščių ir dėl to nori bėgti.

– Man nusibodo šita sena prieglauda, – pasakė jis. – Žadu pasiieškoti kur kitur vietos gyventi.

– Spruk, jei nori, – tarė Gunaras abejingai. – Bet man bus gaila tavęs, kai sugrįši.

– Aš niekada nesugrįšiu.

Tai buvo baisūs ir šiurpūs žodžiai. Rasmusas pats krūptelėjo pasakęs. Jis gyveno Vesterhagoje nuo pat mažens. Neprisiminė kitų namų, neprisiminė kitos motinos, tik freken Hiok. Tikrai šiurpu buvo pagalvoti, kad jis išeis amžinai. Keista bus niekad nebematyti Vanago, iš tiesų keista. Ne todėl, kad jis būtų ją mylėjęs, bet vis dėlto... Prieš keletą metų, vieną vakarą, kai Rasmusas sirgo ausies uždegimu, ji buvo pasisodinusi jį ant kelių. Rasmusas priglaudė skaudamą ausį prie jos rankos, o ji jam dainavo „Ramiau nieko nėra..." Kaip jis ją tada mylėjo, ir paskui dar ilgai, ilgai mylėjo ir troško, kad vėl susirgtų ausies uždegimu. Tačiau ausies daugiau nebeskaudėjo, ir freken Hiok daugiau niekad nesirūpino juo ir beveik niekada nepaglostė, kai ateidavo vakare aplankyti. O dabar žadėjo jį mušti. Ir gerai jai, kad jis išbėgs. Ir vis dėlto... baisu, kai šitaip pasakai:

– Aš niekada nesugrįšiu.

Ir dar tas Gunaras. Jeigu nebėgs drauge, Rasmusas niekad daugiau jo nebepamatys. Tai būtų užvis blogiausia. Juk Gunaras geriausias jo draugas, o štai imsi ir daugiau niekad jo nesutiksi! Jų lovos stovėjo greta miegamajame, jie sėdėjo viename suole mokykloje, o

kartą už vištidės susibroliavo: įsibrėžė kruvinai sau rankas ir paskui sumaišė kraują. O štai dabar Gunaras nenorėjo bėgti drauge, Rasmusas kone supyko ant jo už tai.

– Ar tu manai lindėti čia, Vesterhagoje, ligi apkerpėsi?

– Pasišnekėsim, kai tu sugrįši, – pasakė Gunaras.

– Aš niekada nesugrįšiu, – pakartojo Rasmusas ir vėl krūptelėjo nuo tų žodžių.

Šįvakar audringa buvo miegamajame. Freken Hiok juk buvo išėjusi, o tetai Olgai priminti uodegą buvo vieni juokai, kaip sakė Dičkis Peteris. Tokį vakarą, kaip šiandien, galėjai muštis, dūkti, krėsti šunystes ir nesigulti, kol ateidavo įkaitusi iš pykčio teta Olga ir pažadėdavo suskųsti juos freken Hiok. Tuomet tekdavo gulti į lovas. Bet ir tada juk nepriversi tylėti ir miegoti.

– Aš esu kraujo princas, – pradėdavo Albinas iš savo kertės. Jis visada taip pradėdavo. Vaikai jį vadino „Kraujo princas Albinas". Jis sakydavo, kad jo tėvas buvęs iš karaliaus giminės, o jis pats tiesiog per nesusipratimą patekęs į Vesterhagą.

– Taip atsitiko tada, kai aš buvau mažytis, gražus berniukas, – sakydavo Albinas. – Bet kai užaugsiu, susirasiu savo tėvą, tada, po šimts pypkių, pamatysit. Tie, kurie buvot man geri, gausit dovanų, daug dovanų.

– Ačiū, Jūsų Didenybe, – sakydavo Dičkis Peteris. – Papasakok, ką mes gausim!

Tas žaidimas kartodavosi nuolatos. Niekas, išskyrus Albiną, netikėjo, kad jis kraujo princas, ir niekas, išskyrus Albiną, netikėjo, kad jis kada nors galės padovanoti kam bent penkias eres. Tačiau visi jie neapsakomai troško tokių daiktų, kurių niekada neturėjo ir neturės, dėl to mielai klausydavosi, kai Albinas, gulėdamas vakarais savo lovoje, į kairę ir dešinę dalindavo dviračius, knygas, pačiūžas ir linksmus žaidimus.

Netgi Rasmusui patikdavo šis žaidimas. Tačiau šįvakar jis tetroško, kad visi ko greičiau užmigtų. Jam dilgčiote dilgčiojo kūną. Rodos, kad visos šios dienos nelaimės sulindo po oda ir kurstė jį bėgti. Už atviro lango buvo šviesi, tyli naktis. Tenai visai ramu, nereikėjo bijoti jokių rykščių. Ir gal ten, kur nors toli, buvo geresnė vieta našlaičiams berniukams su lygiais plaukais negu Vesterhaga.

Rasmusas užsnūdo valandėlę, bet pabudo iš nerimo ir pajuto, kad atėjo laikas. Miegamajame buvo ramu. Tiktai Elofo knarkimas kaip paprastai stelbė kitų tylų šnopavimą. Rasmusas atsargiai atsisėdo lovoje. Paskui akylai nužvelgė lovų eiles, norėdamas įsitikinti, ar visi užmigo. Taip, miegojo visi. Princas Albinas murmėjo kažką pro miegus, Emilis blaškėsi kaip visada miegodamas, bet miegojo visi. Ir Gunaras. Miegojo ramiai ir kietai, padėjęs savo gauruotą galvą ant priegalvio. Jam nė kiek nerūpėjo, kad šiąnakt amžinai dings jo geriausias draugas iš Vesterhagos vaikų prieglaudos. Rasmusas atsiduso. Kaip Gunaras nusimins,

pabudęs rytą ir pamatęs, kad Rasmusas iš tikrųjų pabėgo. Gunaras nebūtų taip ramiai pasakęs: „Ir bėk", jei širdyje būtų patikėjęs, kad Rasmusas rimtai žada bėgti. Jis nesuprato, kad geriau bėgti negu gauti rykščių. Rasmusas vėl atsiduso. Kitiems vaikams rykštės turbūt nei štai, nei antai. Tik jam pačiam verčiau buvo numirti negu gauti pylos.

Jis tylutėliai išslinko iš lovos ir atsargiai ėmė rengtis. Širdis taip keistai daužėsi, o kojos irgi atrodė kažkokios keistos ir svetimos, tikriausiai nenorėjo bėgti, kad taip baisiai drebėjo.

Jis įsikišo ranką į kišenę, ten tebebuvo ir kriauklė, ir penkiaeris. Penkios erės ne kažkoks kapitalas iškeliaujant į pasaulį, bet, didžiausiam badui užklupus, bus tikras išsigelbėjimas. Porą bandelių ir šlakelį pieno jis visada gaus už savo penkiaerį. Kriauklę, kuri buvo tokia graži pažiūrėti ir miela pačiupinėti, jis paliks. Tebūnie Gunarui atminimui nuo amžinai prarasto vaikystės draugo. Kai jis rytą pabus, Rasmuso nebepamatys, tik ant jo lovos krašto gulės gražutėlė kriauklė.

Rasmusas nurijo graudulį ir padėjo kriauklę ant lovos krašto. Valandėlę jis pastovėjo tramdydamas ašaras ir klausydamasis ramaus Gunaro alsavimo. Paskui prikišo savo ranką prie galvos ant priegalvio ir murzinu, nušerpetojusiu pirštu atsargiai pabraukė per sustirusius Gunaro plaukus. Tai nebuvo tikras paglostymas, Rasmusas norėjo tik paliesti savo geriausią draugą, kadangi niekada nesitikėjo daugiau to padaryti.

– Sudie, Gunarai, – sumurmėjo jis pašnibždomis. Paskui nutykino prie durų. Ten stabtelėjo valandėlę ir pasiklausė kunkuliuojančia širdim. Tada suprakaitavusia iš susijaudinimo ranka atsidarė duris ir pasibaisėjo – jos taip negailestingai girgždėjo.

Laiptai į virtuvę taip pat girgždėjo. O kad imtų dabar ir sutiktų Vanagą, ką tada sakytų? Kad jam skauda pilvą ir reikėjo išeiti, ne, šitaip Vanago neapgausi.

Reikėtų pabandyti ir ko nors valgyti pasiimti. Rasmusas paklebeno sandėlio duris. Jos buvo užrakintos. Duonos skardinės virtuvėje irgi buvo pasigailėtinai tuščios. Jis terado tik menką mažytį kriaukšlelį ir įsikišo jį į kišenę.

Dabar galėjo keliauti. Virtuvės langas buvo atdaras. Bereikėjo užsilipti ant stalo, kuris stovėjo palangėje, o nuo ten tik vienas šuolis iki laisvės.

Bet kaip tik tą akimirką lauke pasigirdo žingsniai per čežantį žvyrą. Ir nė kokios abejonės, kieno tie žingsniai. Tai buvo Vanagas; ji grįžo namo iš pastoriaus.

Rasmusas pajuto, kaip nutirpo kojos. Dabar jis žuvęs. Jeigu Vanagas eis per virtuvę, tada jam tikrai galas. Nieko doro nesugalvosi, kodėl esi virtuvėje vienuoliktą valandą vakaro.

Jis pasiklausė sustiręs iš baimės. Gal vis dėlto ji pasuks pro verandą...

Bet lyg tyčia ne! Jis jau išgirdo žingsnius prieangyje, paskui brakštelėjo durų rankena – Rasmusas staiga

atgavo kojas ir šmurkštelėjo po stalu. Jis plėšė, tempė staltiesę, stengdamasis ja užsidengti. Po akimirkos freken Hiok buvo virtuvėje. Rasmusui pasirodė, jog atėjo paskutinioji. Bene gali likti gyvas nuo tokio išgąsčio, juk tuoj širdis sprogs, nes šitaip daužėsi.

Kiekvienas didelės, senoviškos virtuvės kampelis buvo regėti blankioje vasaros nakties prieblandoje. Jei tik freken Hiok būtų dirstelėjusi žemyn, iš karto būtų pamačiusi po stalu lyg išsigandusį triušį tupintį Rasmusą.

Bet freken Hiok, matyt, ką kita galvojo. Ji sustojo vidury aslos, murmėdama kažką sau viena.

– Rūpesčiai... rūpesčiai, – murmėjo ji. – Vien tik rūpesčiai!

Nors Rasmusas buvo išsigandęs, tačiau negalėjo nenustebti: ką gi Vanagas galvojo šitaip murmėdama. Kokie jos rūpesčiai? O jis niekada jų nesužinos! Juk dabar štai jis ją, stovinčią vidury aslos ir traukiančią segtuką iš skrybėlaitės, matė tikriausiai paskutinį kartą. Bent taip tikėjosi.

Sunkiai atsidususi freken Hiok išėjo iš virtuvės. Ir tas negarsus trinktelėjimas užsidarant durims pasirodė Rasmusui nuostabiausias garsas, kokį jis tik buvo girdėjęs.

Jis tupėjo tyliai po stalu ir ištempęs ausis klausėsi. Keletą šiurpių sekundžių palaukė, paskui ko greičiau užsiropštė ant palangės ir iššoko lauk. Dunkstelėjęs atsidūrė ant žolės. Buvo rasa, nuo jos Rasmusui šalo ba-

sos kojos. Nakties oras irgi vėsus, tačiau geras kvėpuoti. Tai buvo laisvės oras. Taip, Rasmusas buvo laisvas, ačiū Dievui, dabar jis buvo laisvas!

Tačiau per anksti ėmė džiūgauti. Naujas garsas jį vėl kone mirtinai išgąsdino. Freken Hiok kambaryje antram aukšte staiga atsidarė langas. Rasmusas išgirdo, kaip brakštelėjo lango kabliukas, ir pamatė Vanagą, aukštą ir juodą, žiūrint tiesiai į jį. Iš baimės jis pri-

siglaudė prie obels kamieno, įmanydamas įlįsti į jį. Užgniaužęs kvapą ėmė laukti.

– Kas ten? – šūktelėjo Vanagas.

Rasmusas sudrebėjo nuo to balso, kurį taip gerai pažino. Jis suprato, kad geriausia atsiliepti, kol ji nepamatė jo. Bus tik blogiau, jeigu tylės. Tačiau jis negalėjo ištarti žodžio savo drebančiomis lūpomis, tik stovėjo ir žiūrėjo išsigandęs į tamsų pavidalą atvertam lange. Rasmusui atrodė, kad ji žiūri tiesiai į jį, ir tik laukė, kad ims ir šūktels jo vardą.

Ir vis dėlto keista, kad nešūktelėjo. Staiga ji uždarė langą ir dingo kambaryje. Rasmusas atsiduso lengviau. Jis neaiškiai matė ją viduje. Antai ji užsidegė žvakę – jos virpančioje šviesoje buvo matyti freken Hiok šešėlis ant sienos, išklijuotos mėlynmargiais apmušalais ir karaliaus šeimos nuotrauka. Tik pamanykit, jis daugiau niekada neregės šitos nuotraukos, netgi švento paveikslo ant kitos sienos, vaizduojančio Jėzų ir Pilotą. Tikrai gaila, nes į šiuos paveikslus jam visada patikdavo žiūrėti, jei kada pasitaikydavo užeiti į Vanago kambarį. O dabar baigta – ir ačiū Dievui, – rytoj aštuntą valandą ryto jo čia nebebus, tai aišku, nors ir labai viliotų karaliaus šeima ir Pilotas.

Rasmusas norėjo eiti, bet negalėjo pajudėti, kol ten, aukštai, sienomis šokinėjo šešėlis. Buvo baisu, bet ir nepaprastai įdomu stovėti ir žiūrėti į freken Hiok, o ji to nė nežinojo.

„Sudie, brangioji, – galvojo jis. – Galėjai truputį dažniau mane paglostyti vakarais, tada gal būčiau pasilikęs čia. O dabar sudie, mieloji, nes matai, kaip atsitiko".

Gal Vanagas girdėjo, ką jis galvoja. Nes kaip tik dabar nuleido užuolaidas. Rodos, pasakė jam sudie. Rodos, uždarė prieš jį visą Vesterhagą ir paliko vieną naktį lauke.

Rasmusas tebestovėjo obels šešėlyje ir žiūrėjo į seną namą, kuris buvo jo namai. Tai buvo baltas, senas namas, ir dabar, naktį, atrodė itin gražus su tamsiais langais ir ūksmingais medžiais aplinkui. Bent Rasmusui atrodė, kad jis gražus. O juk teta Olga visad sakydavo, kad tai baisiai senas varnų lizdas, kurį nuodėmė laikyti švarų. Be abejo, yra geresnių namų, kur galima gyventi. Nėr ko dejuoti, kad reikia išeiti. Jis tikriausiai ras gerą vietą – reikia manyti, jog pasaulyje yra ir daugiau pirklienių.

Rasmusas pašoko bėgti. Bėgo rasota žole, tarp obelų, link vartelių. Už jų vingiavo vieškelis. Jis tįsojo lyg pilka juosta vasaros naktyje. Rasmusas ir nubėgo ja...

Ketvirtasis skyrius

„Aš nebijau žalio takelio", – šitaip prasidėjo vienas eilėraštis, kurį freken skaitė mokykloje. Jame buvo pasakojama apie mažą berniuką, kuris irgi ėjo vienas vakare taku.

Juk jis ne blogesnis už tą anglininką berniuką. Tačiau vienam taip baisu, jis visai šitaip nebuvo pratęs. Prieglaudoje visada aplink pilna žmonių, ir jei panorėdavai vienas pabūti, turėdavai eiti išvietėn arba kabarotis į liepą.

Vesterhagoje iš tiesų galėjai ilgėtis vienatvės. O dabar Rasmusas buvo vienas su vasaros naktim, ir to dar niekad jam neteko patirti. Tokios tylos ir ramybės, kaip ši vėsi, bevėjė naktis, jis nebuvo pergyvenęs ir jam buvo baugu. Jį gąsdino tyla ir keista sambrėška, nuo kurios viskas atrodė taip neįprasta. Lyg sapne buvo matyti miškas, paskendęs slėpiningoj šviesoj. Iki šiol Rasmusas nežinojo, kad šitokios būna vasaros naktys.

Nusigandęs ir sušalęs bėgo jis keliu kiek tik įkerta. Basos kojos drebino žemę. Rasmusas skubėjo. Vieškelis buvo pavojingas, čia galėjai sutikti žmonių, kurie būtų supratę, kad jis bėga. Tačiau buvo ir kitas, trumpesnis kelias, pro ganyklas. Irgi kelias į pasaulį. Siauras, vingiuotas kelelis, kuriuo žiemą tevažinėdavo ro-

gės su rąstais, o vasarą, kai ganydavosi karvės, pieno ratukai. Čia nebuvo ko bijoti, kad sutiksi žmogų ir šis paklaus, ką čia veiki vienas naktį. Vis dėlto ties posūkiu jis stabtelėjo. Taip šiurpu ir keista buvo ten tarp lazdynų, ir epušės ošė taip liūdnai, nors beveik nebuvo vėjo. Kaip tos epušės moka šitaip šlamėti ir kodėl tas šlamesys atrodo toks liūdnas?

„Aš nebijau žalio takelio", ne, bet jei vis dėlto čia būtų Gunaras! Kad būtų nors kam nusitverti už rankos. Šešėliai tokie niūrūs. Visas pasaulis toks ramus, tarsi numiręs. Žvėrys ir paukščiai miega, žmonės taip pat, tik jis vienas čia ir jam baugu. „Labai bijau žalio takelio", taip reikėjo pasakyti, juk jis visai ne toks šaunus, kaip tas mažasis anglininkas berniukas. „Taip baisu toli, toli miške", – ir tokia eilutė buvo eilėraštyje, ir tikra tiesa.

O be to, jis buvo neapsakomai alkanas. Rasmusas įsikišo ranką į kišenę ir išsitraukė kriaukšlelį. Suvalgė jį, bet pilvas vis tiek tebebuvo tuščias, ir jis su nerimu pagalvojo, ar yra pasaulyje gerų žmonių, kurie ir tada duoda pavalgyti vienišiems prieglaudos berniukams, jei šie dėl lygių plaukų netinka į įsūnius.

Jis buvo alkanas ir išvargęs. Reikėjo susirasti kokią vietelę ir pamiegoti. Bet dar ne. Dar ne laikas ilsėtis. Reikia kuo toliausiai nusidanginti nuo Vesterhagos ligi prašvis. Kol prieglaudoje paaiškės, kad jo nebėra lovoje. Oi, koks bus triukšmas, kai pamatys, kad jo nėra! Gal Vanagas pasiųs policiją jo vytis.

Taip pagalvojęs, dar labiau ėmė skubėti. Susikišęs rankas į kelnių kišenes ir įtraukęs pečius, žengė jis keliu. Žiūrėjo tiesiai, stengdamasis nesidairyti į šalis, tamson, kur tūnojo šešėliai. Ėjo vienas ir liūdnas. Ėjo ir ėjo.

Trumpa vasaros naktis prailgsta, kai klajoji keliais. Keliauji tikrą amžinybę, kol vos pajudini kojas. Kol akys ima merktis ir taip įsinori miego, kad eidamas knapsi. Pradeda švisti, tarp medžių nusidriekia pirmieji saulės spinduliai, bet nieko nepastebi. Žvilga voratinkliai žolėje, vandens lašeliai spindi ant rasakilės lapų, lengvas rytmečio rūkas dingsta nežinia kur, o artimiausio beržo viršūnėje tupi ankstyvas strazdas ir skardena pirmą ryto džiaugsmo trelę. Bet šito tu nepastebi. Nes esi baisiai pavargęs ir miegūstas. Tiesiog neapsakomai miegūstas.

Tačiau pagaliau prieini pilką mažytę daržinėlę, kaip tik tokią, kurioje mėgsta nakvoti klajūnai. Ji stovi vidur pievos pilka pilkutėlė ir tarsi kviečia tave. Šiuo metų laiku tokios pievų daržinės pilnos šieno.

Rasmusas vargais negalais atidaro sunkias duris. Viduj tylu, prieblanda, stipriai ir gardžiai kvepia šienas. Jis sunkiai atsidūsta, tartum sukūkčioja, krinta ant šieno ir bemat užmiega.

Jis pabudo sušalęs, o nosį kuteno žolės stiebas. Rasmusas vienu matu pašoko, nežinodamas, kur jis ir kaip čia pateko. Bet staiga prisiminė viską, pajuto, koks jis nepaprastai vienišas, ir ašaros užplūdo akis. Jis buvo toks nelaimingas. Daug blogiau būti bėgliu, negu jis

manė. Jis jau ilgėjosi Vėsterhagos, Gunaro, šilto patalo ir ryto košės. Gaila buvo prieglaudos kaip prarasto rojaus. Tiesa, kartais ten galėjai gauti rykščių, bet vis dėlto ne taip baisu, kaip būti vienų vienam ir šitaip šalti bei kentėti alkį.

Pro plyšį sienoje skverbėsi siauras mažytis spindulių pluoštelis. Šiandien vėl gražus oras, neturėtų čia

būti taip kiauliškai šalta. Rasmusas vilkėjo švarkelį ir kasdienines kelnes iš storo pilko milo, kurioms teta Olga buvo užlopiusi kelius. Ir vis tiek buvo taip šalta, kad dantys kaleno. Mielai būtų vėl atsigulęs ir užmigęs, bet kaip miegosi, jei taip šalta. Jis sėdėjo drebėdamas ant šieno ir paniuręs žiūrėjo į dulkeles, skraidančias saulės spindulių ruože.

Tada kažką išgirdo. Taip pasidarė baisu, kad siaubas pervėrė visą kūną nuo galvos ligi kojų. Kažkas žiovavo visiškai šalia. Jis ne vienas buvo daržinėje. Dar kažkas

čia šiąnakt nakvojo. Rasmusas nusigandusiomis akimis ėmė ieškoti, kas ten. Ir tada pamatė kuokštą garbanotų rusvų plaukų kyšant iš šieno kaugės visai šalia savęs. Kažkas atsipūtė iš po šieno, ir jis išgirdo balsą:

Oi, oi, oi!
Ir naktį, ir dieną,
Ir rytą ne vieną.

Ir pagaliau išniro visa galva iš šieno, visas veidas, apskritas, neskustas, apžėlęs tamsiais šeriais. Primerktos akys apstulbusios pasižiūrėjo į jį, paskui visas apskritas veidas nušvito šypsena. Matyt, suprato, kad nepažįstamasis nėra pavojingas. Rodos, netverdamas juoku, jis pasakė:

– Labas rytas!

– Labas... rytas, – nedrąsiai tarė Rasmusas.

– Ko toks nusigandęs? Manai, kad aš valgau vaikus?

Rasmusas neatsakė, ir jis vėl kalbėjo:

– Kas tu per vienas, kuo tu vardu?

– Rasmusas.

Jis atsakė silpnu balseliu, nes bijojo ir atsakyti, ir neatsakyti.

– Rasmusas... aha, Rasmusas, – pasakė barzdyla ir susimąstęs palingavo galvą. – Pabėgai iš namų?

– Ne, ne... iš namų, – atsakė Rasmusas ir nemanė, kad meluoja. Šiaip ar taip, juk Vesterhaga netikri namai. Kaip tas barzdyla galėjo pagalvoti, kad bėgsi iš tikrų namų!

– Nebijok taip baisiai, – kalbėjo toliau barzdyla. – Juk sakau, kad nevalgau vaikų.

Rasmusas padrąsėjo.

– Ar dėdė iš namų pabėgot? – paklausė jis atsargiai.

Barzdyla nusijuokė.

– Dėdė... argi aš panašus į dėdę, ką? Sakai, iš namų pabėgau?.. Aha, taigi, – tarė jis ir dar labiau susijuokė.

– Vadinasi, dėdė klajūnas? – paklausė Rasmusas.

– Liaukis mane dėdžiavęs, būk toks geras. Mano vardas Oskaras.

Jis pakilo iš šieno, ir Rasmusas pamatė, kad tai tikriausiai klajūnas, drabužiai prasti – languotas, suskidęs švarkas ir susigarankščiavusios kelnės. Jis buvo didelis, plačių pečių ir atrodė itin maloniai, o kai juokėsi, apžėlusiam veide švietė baltutėliai dantys.

– Sakai, klajūnas... ar esi kada girdėjęs apie Dangiškąjį Oskarą? Tai aš. Dangaus Klajūnas ir Teisingoji Gegutė, tai aš.

Teisingoji Gegutė! Rasmusas pagalvojo, ar tas klajūnas visai protingas.

– Kodėl Oskaras Teisingoji Gegutė? – paklausė jis.

Oskaras susimąstęs palingavo galvą.

– Turi kas nors būti. Juk reikia kam nors klajoti ir būti Teisingąja Gegute. Dievas nori, kad būtų klajūnų.

– Nori? – nelabai patikėjo Rasmusas.

– Taip, nori, – pakartojo Oskaras. – Jeigu jis tiek vargo ir knibinėjo, tverdamas žemę, užtat ir nori, kad viskas būtų, supranti. O kaipgi atrodys, jei visko bus, o nebus klajūnų?

Oskaras patenkintas linktelėjo galvą.

– Teisingoji Gegutė, taigi!

Tada jis įkišo ranką į kuprinę, kuri gulėjo šalia ant šieno, ir išsitraukė didelį ryšulį, susuktą į laikraštį.

– Dabar ne pro šalį ir papusryčiauti.

Išgirdęs tuos žodžius, Rasmusas pajuto, kaip jam sugniaužė pilvą iš alkio. Jis taip norėjo valgyti, kad būtų įmanęs žiaumoti šieną lyg jautis.

– Aš dar turiu butelį pieno už durų, – kalbėjo Oskaras.

Jis vienu šuoliu atsidūrė prie durų. Jos sugirgždėjo daromos, vos vos pajudėdamos ant vyrių. Oskaras atvėrė jas gerokai, ir daržinėje nusitiesė platus saulės spindulių kilimas. Oskaras sustojo saulės nušviestas, pasirąžė ir paskui dingo. Netrukus sugrįžo, nešinas rankoje litriniu, gerai užkimštu buteliu pieno.

– Kaip sakiau, ne pro šalį bus ir papusryčiauti, – tarė jis ir patogiai atsisėdo ant šieno. Jis išvyniojo laikraštį ir išsiėmė didelius storus sumuštinius iš rupios ruginės duonos. Ir sumurmėjęs patenkintas suleido dantis. Rasmusas pamatė, kad ant duonos pridėta šaltos mėsos, o už šaltą mėsą jam nieko nebuvo skaniau.

Oskarui, matyt, irgi patiko šalta mėsa. Jis kramtė meiliai pažvelgdamas į sumuštinį ir vėl kramtė. Rasmusui nosis pabalo iš alkio. Jis stengėsi žiūrėti į kitą šoną, bet tai buvo visiškai neįmanoma. Akys be paliovos krypo į sumuštinį, ir jis jautė, kaip burna prisirinko seilių.

Oskaras nustojo kramtęs. Pasuko galvą ir susirūpinęs pažvelgė į Rasmusą.

– Tu turbūt nevalgysi paprasto sumuštinio su mėsa, – pasakė jis. – Tokie, kaip tu, rytais turbūt valgo tik košę su razinomis? Paprasčiausios mėsos tikriausiai nenorėsi?

Argi nenorėsi neapsakomo gardumyno, kai tau jį siūlo?

– Ačiū, – tarė Rasmusas ir sunkiai nurijo seilę. – Ačiū, jei galima.

Netaręs nei žodžio Oskaras padavė jam sumuštinį. Šis buvo nuostabiai storas ir ilgas, su dviem didžiuliais gabalais mėsos. Rasmusas apsižiojo ir atsikando... o palaima, sūdytos mėsos skonis su ruginės sočios duonos skoniu! Jis prisimerkė ir valgė.

– Pieno, – pasiūlė Oskaras, ir tik tada Rasmusas atsimerkė.

Oskaras padavė sklidiną skardinį puodelį, ir Rasmusas ėmė gerti dideliais gurkšniais. Jam pasidarė šalta pilve ir dar labiau krėtė šiurpas, bet tai buvo niekai. Jis vis tiek gėrė, kol neliko nė lašo.

– Dar sumuštinį, – pasakė Oskaras ir padavė jam naują riekę duonos.

– Jei galima... ar užteks?

– O, nesirūpink, – tarė Oskaras. – Ne visos ūkininkės šykščios, toji, kur davė, matyt, nujautė, kad aš tave sutiksiu.

Jie sėdėjo tylėdami ant šieno ir kramtė, kol neliko nė trupinėlio. Išgėrė visą pieną, ir Rasmusas pajuto, kad dar šalčiau pasidarė pilve.

– Labai ačiū, – pasakė jis sotus, bet drebėdamas. – Taip gardžiai niekad nesu valgęs.

– Bet tu visas pamėlynijęs, – pasakė Oskaras. – Išeik laukan ir sušilk truputį.

Oskaras atsistojo ir užsimetė ant pečių kuprinę. Paskui nuėjo prie durų. Rasmusas pamatė jo stambią, plačią figūrą tarpduryje ir pagalvojo, kad Oskaras nori sprukti. Ta mintis atrodė nepakeliama, Oskaras negalėjo išeiti ir palikti jį vėl vieną.

– Oskarai, – prabilo jis toks rusigandęs, kad vos galėjo ištarti žodį, – Oskarai, aš irgi norėčiau būti toks dangiškas klajūnas.

Oskaras atsigręžė ir pasižiūrėjo į jį.

– Ne, tokiems, kaip tu, nedera klajoti. Tokie, kaip tu, turi sėdėti namie pas tėvą ir motiną.

– Aš neturiu nei tėvo, nei motinos, – paaiškino Rasmusas.

Ak, kaip tas Oskaras negali suprasti, koks jis vienišas, ir nepasigaili jo! Jis pašoko nuo šieno ir puolė prie klajūno.

– Aš neturiu nei tėvo, nei motinos, – pasakė jis, – bet kaip tik ieškau.

Jis staiga pagriebė Oskaro ranką.

– Ar negaliu paklajoti drauge su tavim, nors kol ieškau?

– Ko tu ieškai? – paklausė Oskaras.

– Gal kas norės pasiimti mane, – tarė Rasmusas. – Ar nemanai, kad atsiras žmonių, kurie norės priimti berniuką su lygiais plaukais?

Oskaras žiūrėjo apstulbęs į liesą, strazdanotą veidelį, taip atkakliai atsuktą į jį.

– Aha, – pasakė jis, – tikriausiai atsiras tokių, kurie norės pasiimti berniuką su lygiais plaukais. Svarbiausia, kad tik vaikinas būtų doras.

– Taip, aš ir esu doras, – patvirtino Rasmusas. – Beveik doras, – pridūrė jis. Kažin ar esi labai doras, pabėgęs iš vaikų prieglaudos.

Oskaras griežtai pažvelgė į jį.

– Klausyk, būk toks malonus ir pasisakyk, iš kur pabėgai.

Rasmusas nuleido akis ir sumišęs ėmė kojos nykščiu braižyti žemę.

– Iš Vesterhagos... iš vaikų prieglaudos. Bet aš *nenoriu* ten grįžti, – pabrėžė jis, jau pamiršęs, kad visiškai neseniai baisiausiai troško būti ten. Dabar jis tik žinojo, kad nori eiti su Oskaru, kurio prieš valandą nė nepažinojo.

– Kodėl pabėgai? – paklausė Oskaras. – Gal ką negerai padarei?

Rasmusas dar uoliau braižė nykščiu žemę.

– Padariau, – tarė jis ir linktelėjo. – Apipyliau vandeniu freken Hiok.

Oskaras nusikvatojo, bet vėl greitai surimtėjo.

– Ar tu ne iš tokių, kurie nagų nesuvaldo, ką? Ar nieko nenukniaukei?

– Taip... – prisipažino kaltas Rasmusas.

– Tada negaliu priimti tavęs į draugystę, – tarė Oskaras. – Jei nevaldysi nagų klajodamas, tai baigtas kriukis. Bemat nutvers lensmanas*, nespėsi nė nusičiaudėti. Ne, tada negaliu priimti tavęs į draugystę.

Rasmusas beviltiškai įsikibo į jį.

– Mielas, mielas Oskarai...

– „Mielas" nieko nepadės, – tarė Oskaras. – O ką tu nukniaukei?

Rasmusas vėl ėmė nykščiu braižyti žemę.

– Duonos kriaukšlį, – tarė jis tyliai. – Kai susiruošiau bėgti... kad turėčiau ką valgyti.

– Kriaukšlį?

Oskaras taip juokėsi, kad dantys žibėjo.

– Kriaukšlys nesiskaito.

Rasmusui pasidarė širdžiai lengviau.

– Ir vis dėlto galėčiau tapti tokia, kaip tu, Teisingąja Gegute?

– Taip, čia menkniekis, – patvirtino Oskaras.

– Ir priimsi mane į savo draugystę?

– Hm, – numykė Oskaras. – Galėsi truputį pakeliauti su manim, tada pamatysim, kaip mums patiks drauge.

– Ačiū, mielas Oskarai, – tarė Rasmusas. – Man, man jau dabar patinka.

Ir jie leidosi į kelionę. Saulė dar buvo žemai. Kaimas vos budo iš miego. Kažkur toli giedojo gaidys, lo-

* Lensmanas – policijos valdininkas *(vert.)*.

jo šunys, o keliu nutarškėjo tušti šienvežiai ratai, pakinkyti pora liesų arklių. Ratuose stačias stovėjo apsnūdęs bernas ir laikė vadžias.

– Gal šūktelėkim ir paprašykim, kad pavėžėtų, – pasiūlė Rasmusas.

– Nešūkauk. Kol kas tau reikia truputį pasislapstyti. Ką gali žinoti, gal freken Hiok taip įsimylėjusi tave, jog užsiundys lensmaną sugrąžinti atgal.

– Manai, kad ji taip padarys? – tarė Rasmusas ir nusipurtė nuo šalčio ir baimės.

– Pradžioj keletą dienų ji bus rami. Neabejos, kad sugrįši atgal, kai išalksi.

– Bet aš negrįšiu, – pasakė Rasmusas. Paskui plačiai nusižiovavo.

– Aš beveik nemiegojau šiąnakt, – pasiteisino jis.

Jis tebebuvo sušniuręs ir išvargęs, bet nenorėjo būti našta Oskarui, kuris taip nerūpestingai, dideliais žingsniais drožė keliu.

– Sakai, nori miego?

Oskaras atidžiai pasižiūrėjo į apsiblaususį ir pamėlusį nuo šalčio berniūkštį, kuris protekiniais bėgo šalia jo, norėdamas pritaikyti žingsnį.

– Einam, susirasim tokią vietą, kur tu galėsi sušilti ir išsimiegoti.

– Kaipgi gulsies miegoti vidury dienos? – nustebęs tarė Rasmusas. – Juk aš ką tik atsikėliau.

– Et, klajūnams galima, – patvirtino Oskaras.

Tik dabar Rasmusas suprato, ką reiškia būti klajūnu. Per vieną trumpą akimirką jis suvokė visą naujojo

gyvenimo puikumą. Gali daryti ką nori, gali valgyti, miegoti ir keliauti, kada tik šaus į galvą. Esi laisvas, toks neapsakomai laisvas, kaip paukštis miške.

Visiškai apsvaigęs nuo savo atradimo, tipeno jis šalia Oskaro. Jis jautėsi jau kone kaip klajūnas, į viską žiūrėjo klajūno akimis. Matė kelią, švelniai vinguriuojantį per laukus ir viliojantį naujomis paslaptimis už kiekvieno posūkio. Matė žalias pievas, kur ryto saulėje ramiai atrajojo karvės, matė raudonas ūkininkų trobas, kur pašaliais mieguistos mergos šveitė melžtuves, o bernai pumpavo į lovius vandenį arkliams. Trobose žliumbė vaikai, šunys lodami daužė grandines, o tvartuose liūdnai mykė telingos karvės, pasiilgusios ganyklų laisvės. Jis matė ir girdėjo viską taip, kaip klajūnas mato ir girdi.

Šalia jo žygiavo Oskaras ir kažką pats sau linksmai niūniavo. Staiga jis pasuko iš kelio ir sustojo saulėtoj laukymėj tarp aukštų kadagių.

– Čia gali snustelti, – pasakė Oskaras. – Čia užuovėja, saulėta ir joks snukis nepamatys tavęs nuo kelio.

Rasmusas jau norėjo nusižiovauti, bet staiga dingtelėjo nerami mintis, ir jis tuoj užsičiaupė.

– Oskarai, ar tu tikrai nepaliksi manęs, kai užmigsiu?

Oskaras papurtė galvą.

– Miegok, miegok, – tepasakė jis.

Rasmusas parvirto ant žemės. Jis atsigulė kniūpsčias ir įsikniso į rankos linkį. Taip maloniai šildė saulė,

visai suėmė miegas. Jau kone užmigęs pajuto, kad Oskaras užklojo jį savo švarku. Daugiau nebebuvo šalta.

Jis gulėjo ant čiobrelių kilimo, gardus jų kvapas kuteno nosį. Saulės įkaitinti kadagiai irgi kvepėjo maloniai. Kvepėjo vasara. Taip, kol gyvas bus, čiobrelių ir saulėj įšilusių kadagių kvapas Rasmusui reikš vasarą ir klajones keliais.

Ties galva suzvimbė kamanė, jis vargais negalais atmerkė vieną akį, norėdamas pasižiūrėti į ją. Tada pamatė Oskarą, sėdintį šalia ir kramtantį žolės stiebą.

Ir paskui užmigo.

Penktasis skyrius

– Miela šeimininke, ar nesurastumėt ko nors pavalgyti man ir mano draugui?

Oskaras stovėjo virtuvės tarpduryje ir mandagiai linkčiojo su kepure rankoje.

– Argi Dangiškasis Oskaras jau vėl keliauja, – pasakė šeimininkė nepatenkinta. – Juk neseniai gavai iš manęs visą dešrą.

– Galimas daiktas, – pasakė Oskaras. – Bet, nors ir keista, aš jau ją suvalgiau.

Rasmusas tyliai sukikeno, ir šeimininkė jį taip pat nužvelgė nepatenkinta.

– Kokį čia vaikioką įsitaisei?

– O, čia vargšelis nekrikštas, parūpo jis man, – rimtai tarė Oskaras. – Ieškau jam vietos krikščionių namuose. Ar tamstai nereikia guvaus pagonio?

– Pats tu, matyt, pagonis!

Šeimininkė piktai pripuolė su mazgote prie virtuvės stalo ir nušlavė žemėn duonos plutas, bulvių lupsnis ir palietą pieną. Kiekvienas jos judesys rodė, kad ji nemėgsta klajūnų, ir Rasmusas jau buvo benorįs eiti atgal. Tačiau jis pirmą kartą buvo kaimo virtuvėje, dėl to reikėjo apsižvalgyti, kokia ji. Kvepėjo čia visai ne taip, kaip Vesterhagos virtuvėje, ne taip gardžiai. Čia

atsidavė pamazgomis iš kiaulinių kibirų prie indų plaunamos spintelės, šlapiomis pašluostėmis ir dar kai kuo, savotišku keistu trobos kvapu, kurio iki šiol jis nežinojo. Ir gerai, kad šiuose namuose jis nereikalingas, čia jis nenorėtų pasilikti. Ir be jo jie turėjo vaikų, visą kupetą baltų, putnių vaikų, kurie stovėjo tylutėliai ir spoksojo į jį – tikriausiai todėl, kad Oskaras sakė, jog jis pagonis.

– Jeigu paskaldysi truputį malkų, tai paskui gausit valgyt, – nenoromis pasakė šeimininkė.

Oskaras pakreipė galvą į šoną ir meiliai pažvelgė į ją.

– Paskaldyti malkų? O ar aš negalėčiau už tai truputį pagroti?

– Ačiū, puikiai apsieinu ir be grojimo, – patvirtino šeimininkė, bet trupučiuką jos veidas paskaidrėjo.

Oskaras sunkiai atsiduso.

– Aha, taigi, – pasakė jis ir liūdnai palingavo galvą. – Malkas skaldyti... tik pamanykit, kaip atsitinka, kai sau eini ir nieko blogo nenujauti. Gal galima pirma meniu pamatyti?

– Tik drožk į malkinę ir netaukšk niekų, – pasakė šeimininkė, bet jau nebeatrodė tokia pikta.

Oskaras ir Rasmusas tučtuojau išdrožė pro duris.

– Kaip mes žinosim, kur yra malkinė? – paklausė Rasmusas.

– O, galiu ir tamsoj nueiti, – pasakė Oskaras. – Kažkaip visą kūną pradeda mausti, kai tik prieinu artyn

prie malkinės, ir tada sakau sau: „Čia ji ir bus“. Galiu prisiekti, kad ji jau čia.

Oskaras įėjo į daržinaitę – čia tikrai buvo malkinė. Tada pasiėmė kirvį, kuris buvo įbestas į trinką, ir pradėjo kapoti. Greitai ir dailiai skaldė jis dideles storas pliauskas, malkos tik lakstė į šalis.

Rasmusas pamažu krovė jas į ratukus, kuriais, matyt, malkos buvo vežamos į vidų.

– Kaip tu gerai skaldai, – pasakė Rasmusas. – Ar tu iš tikrųjų tinginys, Oskarai?

Oskaras linktelėjo pritardamas.

– Taip, jei šnekėsim apie darbą, tai aš jo greit prisisotinu.

– Ar tau niekad niekas nesiūlė tikrai rimto darbo?

– Taip, pasitaikydavo. Bet dažniausiai žmonės man geri, – pasakė Oskaras.

Ir vėl kalbėjo susimąstęs:

– Supranti, kaip yra. Kartais aš noriu dirbti ir tada dirbu kaip pašėlęs. O kartais aš visai nenoriu dirbti. Tačiau žmonės mano, kad reikia nuolatos dirbti, o šitas niekaip nelenda į mano vargšę makaulę.

– Ė, ir į mano vargšę galvą nelindo, kai buvau Vesterhagoje, – prisipažino Rasmusas.

Ratukai jau buvo pilni, ir Oskaras liovėsi kapojęs. Savo kuprinę jis buvo pasidėjęs prie malkinės durų ir dabar iš jos dugno išsitraukė nedidelę armoniką, dailiai suvyniotą į raudono milo skiautę.

– Dabar mes padainuosim, tegul toji boba sako, ką nori.

Oskaras brūkštelėjo pamažu per klavišus, armonika keletą kartų atsiduso. Paskui jis paspaudė kaip reikiant, ir malkinėj pasklido nuostabiausi muzikos ir dainos garsai, Rasmusas kaip gyvas tokių nebuvo girdėjęs.

Jos plaukai juodi kaip juodžiausia naktis,
Jie nuostabūs, ir aš jų kas dieną ilgiuosi, –

dainavo Oskaras stipriu švelniu balsu, nuo kurio Rasmusą visą pervėrė malonus šiurpulys, tai buvo kur kas gražiau negu tada, kai freken Hiok grojo vargonais Siono melodijas. Rasmusas atsisėdo patogiau ant trinkos ir tylėdamas gėrėjosi visa širdim.

Pasirodė išblyškėliai vaikai, bet stabtelėjo per prideramą nuotolį ir, įsmeigę akis, stovėjo tyliai ir klausėsi.

Šeimininkei bemat atsirado reikalas ateiti į rabarbarų daržą. Ji taip energingai laužė rabarbarų stambus, kad, rodos, nieko negirdėjo ir nematė. Tačiau, kai Oskaras nustojo dainuoti, ji priėjo artyn ir pasakė kone maloniai:

– Eikit į vidų pavalgyti.

Kepta silkė su karštom bulvėm – kas gali būti gardžiau.

Oskaras patenkintas pliaukštelėjo per kelius atsisėdęs prie virtuvės stalo. Rasmusas irgi nutūpė šalia. Jis

nebuvo valgęs karštimo nuo to laiko, kai pabėgo iš Vesterhagos, ir silkės bei svogūnų kvapas kuteno jam nosį. Šeimininkė negailėdama įdėjo jam penkias dideles bulves ir kone visą silkę, ir Rasmusui ji pasirodė netgi gera. Nors ji taip smalsiai žiūrėjo į jį, kol valgė, ir galiausiai pasakė:

– Žinai, Oskarai, šitoks dar per mažas klajoti!

Oskaras žiaumojo pilna burna ir vos galėjo atsakyti.

– Žinoma, – tarė jis. – Bet tas neilgai ir truks. Pirma aš pajuokavau. Berniukas keliauja pas savo tėvą ir motiną.

„Juk tai tiesa", – pagalvojo Rasmusas. Kai tik susiras, kas norės jį pasilikti, juk tada ir nebeklajos. Bet neskubu, dabar jau neskubu susirasti tėvą ir motiną. Pirma reikia pasidairyti, o be to, taip smagu klajoti su Oskaru. Nieku būdu dar nenori jis skirtis su juo. Bet Oskarui tikriausiai atrodo vargas jį vedžiotis? Gal Oskaras nori jam kuo greičiausiai surasti tėvus?

Jis šitaip ir paklausė, kai išėjo į kelią.

– Ar tu nori manim atsikratyti, Oskarai?

Oskaras jau buvo kaip reikiant įsiėjęs.

– Kai norėsiu tavim atsikratyti, tai ir pasakysiu, – tarė jis.

Nelabai nuramino toks atsakymas. O jeigu Oskaras ims ir pasakys taip, Rasmusui dar nesusiradus naujų namų! Varge mano, ką jis tada darys? Vieną naktį jis jau patyrė, ką reiškia būti vienam, ir daugiau nenorėjo. Rasmusas baikščiai dirstelėjo į Oskarą, o, jis bus

toks geras, stengsis nevarginti jo, kad tik neįkyrėtų Oskarui!

– Oskarai, savo švarkelį aš galiu pats pasinešti, – pasigerino Rasmusas.

Bet Oskarui tas pasiūlymas nelabai patiko.

– O kam gi, jei aš jį turiu kuprinėje. Nė man bus lengviau, nė ką.

Oskaras paspaudė sparčiau, ir Rasmusas žengė kiek įstengdamas, kad nepasiliktų.

– Oskarai, gal man paimti tave už rankos? – paklausė jis uždusęs, kai nebevaliojo daugiau pabėgti. Tada Oskaras sustojo ir atsidėjęs nužvelgė jį.

– Žinoma, – pasakė jis, – būtinai! Paimk mane už rankos, būk geras, kad nepasilikčiau.

Rasmusas įbruko savo ranką į Oskaro, ir jie žygiavo toliau nebe taip greitai.

– Aš dar ne visai pripratęs, – burbtelėjo Rasmusas stengdamasis pasiteisinti. Jis puikiai suprato, kad Oskaras sulėtino žingsnį dėl jo.

– Aišku, tikras klajūnas nepasidarysi per vieną akimirką, – pritarė Oskaras.

Ir jis parodė Rasmusui, kaip reikia eiti, kaip reikia be paliovos tipenti keliu ryžtingais, vienodais žingsniais.

– Bet juk mums nėra ko bėgti paknopstomis, tarsi šįvakar turėtume prieiti pasaulio galą, – tarė Oskaras. – Gerai bus, jei mes rytoj jį pasieksim.

Rasmusas ėjo alpėdamas iš dėkingumo Oskarui už tokį gerumą. Jis svajojo kaip nors atsilyginti jam, pa-

aukoti rimtai ką nors dėl Oskaro arba duoti jam ką, kad Oskaras suprastų, kaip jis labai jį myli, ir nereikėtų to žodžiais sakyti.

Prie kelio buvo parduotuvė, mažytė kaimo krautuvėlė, kur galėjai gauti visko: nuo arklinių grėblių, batų bei žibalo iki kavos bei karamelių. Bet tai buvo rojus, į kurį galėjo patekti tik tas, kas turėjo pinigų. Rasmusas dirstelėjo ilgesingu žvilgsniu pro atviras duris, ir kojos, rodos, pačios sulėtino žingsnį. Kaip būtų nuostabu bent stabtelti ir pažiūrėti. Tačiau Oskaras negaišdavo laiko jokiose parduotuvėse. Jis jau buvo nuėjęs gerą galą.

Rasmusas atsiduso ir šoko jo vytis. Ir tada netyčia kyštelėjo ranką į kelnių kišenę, kur gulėjo penkiaeris. Jį buvo jis pamiršęs per paskutinės paros nuostabius įvykius. Iš džiaugsmo suspurdo širdis, kai pajuto tarp pirštų monetą – vis dėlto kokia ji didelė ir puiki!

– Oskarai, ar tu mėgsti ledinukus? – paklausė jis paslaptingo džiaugsmo ir nekantrumo pilnu balsu.

– Žinoma, kad mėgstu, – atsakė Oskaras. – Turbūt visi žmonės mėgsta ledinukus. Bet, supranti, aš kaip tyčia dabar neturiu pinigų, dėl to nieko negalim nusipirkti.

– O aš galiu, – pasakė Rasmusas ir atkišo penkiaerį. Jis truputį būgštavo, kad Oskaras nelieptų pataupyti, tačiau nebuvo ko bijoti.

– Ką tu sakai, – tarė Oskaras. – Tada bėk ir nupirk!

Rasmusas apsisuko tekinas atgal. Kokia didžiulė laimė, kad jis prisiminė penkiaerį kaip tik ties krautuve! Ir kokia laimė, kad neišleido jo anksčiau!

Jis džiūgaudamas sugrįžo pas Oskarą, kuris sėdėjo ant kelio krašto ir laukė jo. Tai buvo nuostabiausios laimės akimirka, kai praplėšė maišelį ir parodė Oskarui penkis didelius ledinukus.

Oskaras pakreipė galvą į šalį ir godžiai pasižiūrėjo į saldainius.

– Pažiūrėsim, kurį čia imti!

– Imk visus, – uoliai pasiūlė Rasmusas. – Aš noriu, kad tu visus paimtum!

Tačiau Oskaras ėmė gintis mosuodamas ranka.

– Ne, visur reikia turėti saiką. Man pakaks vieno šitokio gabalo.

Toks saikingumas ledinukams dar labiau padidino Oskaro vertę Rasmuso akyse. Rasmusas nuoširdžiai norėjo atiduoti Oskarui visus penkis ledinukus, bet pats irgi buvo paprastas žmogelis, jis taip pat labai mėgo ledinukus.

Sėdėti pakelėje ir vynioti popieriukus nuo ledinukų buvo maloniausias darbas pasaulyje. Popieriukai buvo smarkiai prilipę. Pirma reikėjo visą ledinuką palaikyti truputį burnoje, kad popierius atidrėktų. Tada jau lengvai išsivyniodavo, ir visas tąsus, puikus ledinukas pasirodydavo nuogutėlis. Pataupant ir čiulpiant pamažu jo galėjai užtekti ilgai ilgai.

– Štai kaip, – pamokė Rasmusas ir tyčia iš lėto įsikišo ledinuką į burną. Jei Oskaras jį mokė eiti keliu, tai jis gali parodyti Oskarui kaip valgyti ledinukus.

Ilgai jie sėdėjo šitaip saulėkaitoje ir čiulpė ledinukus, bet, nors ir kaip tausojo, šie pamažu ir be paliovos tirpo. Galiausiai burnoje beliko tik nežymus sirupo skonis, daugiau nieko.

– Kitus pasitausokim, – pasiūlė Oskaras. – Gyvenime gali atsitikti visokių išbandymų, ir tada gerai pačiulpti kokį ledinuką.

Oskaras nė pats nežinojo, kiek teisybės pasakė. Jis nežinojo, kaip tie išbandymai arti.

Vakare jie sustojo poilsio prie nedidelio ežero. Diena buvo šilta, o keliauta ilgai. Rasmusas buvo išvargęs ir tik norėjo išsitiesti ant akmens plytos ir pailsėti, tačiau nugalėjo pagunda išsimaudyti. Už krūmo jis mikliai nusivilko drabužius.

– Tik nebrisk per toli, – tarė Oskaras, – nes tada ateis vandenis ir pagaus tave.

– Ė, aš moku plaukti, – pasakė Rasmusas. Jam dilgtelėjo širdį iš ilgesio, kai pagalvojo, kaip juodu su Gunaru mokėsi plaukti upelyje namuose, tas buvo turbūt prieš tūkstantį metų.

Šiltas vanduo maloniai sruveno aplink jį. Kaip gera plaukti tokiam švelniam vandeny, visas nuovargis bemat dingo iš kūno. Kai plaukdavo artyn, lelijos linguodavo ten ir atgal. Jos buvo tokios gražios, tokios nuo-

stabiai baltos. Gal čia paties vandenio darželis, kur jis vasaros naktimis skina lelijas?

Rasmusas apsivertė ant nugaros. Paplūduriavo šitaip valandėlę, žiūrėdamas susimąsčiusiom akim į savo kojų nykščius, kurie kyšojo iš vandens. Pakrantėse buvo tylu. Kitoj pusėj ežero kukavo gegutė, jos balsas buvo toks gražus ir liūdnas, jog pats žmogus kažkaip dareisi geresnis.

– Ta gegutė turbūt ne visai protinga, – pasakė Oskaras. – Vidurvasaris praėjo, laikas jai pavirsti vanagu, argi ji to nežino.

Oskaras sėdėjo ant kranto ir skutosi barzdą žiūrėdamas į veidrodžio šukę, kurią buvo išsitraukęs iš savo talpios kuprinės.

– Mokytoja mokykloje sako, jog tik burtai, kad gegutė pavirstanti vanagu po vidurvasario, – paaiškino Rasmusas iš vandens.

– Įrodyk, – pasakė Oskaras.

– Įrodyk ir įrodyk! Juk tu, būdamas Teisingoji Gegutė, nepavirsi Teisinguoju Vanagu po vidurvasario.

– Ne, čia, žinoma, tavo teisybė. – Oskaras baigė skustis, tada išsiėmė varines šukas ir ėmė lygintis savo garbanotus plaukus. – Vanagu aš tikrai nepavirsiu. Žiūrėk, koks tu gudrus, nors ir mažytis.

Netoli pievos ganėsi karvės. Jos priėjo prie tvoros ir ėmė spoksoti į neregėtus svečius. Viena karvė sunkiais plačiais žingsniais įbrido į vandenį atsigerti, ir jos varpelis skardžiai skimbčiojo sulig kiekvienu žingsniu.

„Vasaros garsai“, – pagalvojo Rasmusas. Gulėdamas ir plūduriuodamas vandenyje jis negirdėjo nieko daugiau, tik varpelio tilindžiavimą, gegutę kitapus ežero ir vandens teliūskavimą nuo savo judesių. Visa tai buvo vasaros garsai.

Oskaras, matyt, irgi jautė vasarą, nes staiga besišukuodamas ėmė ir uždainavo nerūpestingai pats sau vienas:

Dabar vasara,
Dabar saulė,
Dabar pieva pilna karvojų...

Paskui jis nutilo ir ėmė įtariai žiūrinėti veidrodyje kaip pasisekė susišukuoti. Plaukai raitėsi taip pat neklusniai kaip visada, ir Oskaras vėl įkišo varines šukutes atgal į kuprinę.

– Ar tu nesimaudysi, Oskarai? – šūktelėjo jam Rasmusas.

– Ne, tik nusiplausiu kojas.

Oskaras pasiraitojo kelnes ir atsargiai įbrido į vandenį.

– Aš jau maudžiausi, – pasakė jis.

– Kada?

– Pernai, – atsakė Oskaras. – Ir nusimaudžiau mūsų mylimo karaliaus šeimos garbei. Tas buvo karalienės Sofijos vardo dieną, gegužės penkioliktą, vanduo kaip velnias šaltas. Daugiau taip nedarysiu. Gali būti švarus ir dalimis prausdamasis.

– Įrodyk, – tarė Rasmusas.

– Galima įrodyti tuo... – pradėjo Oskaras, bet paslydo ir pargriuvo. Šitaip jis paliko besėdįs lig pusės vandenyje ir nustebęs dairėsi aplinkui. Rasmusas ėmė skardžiai kikenti, ir Oskaras pasižiūrėjo į jį piktai.

– Kaip sakiau... galima įrodyti tuo, – pasakė jis storu balsu, kai šiaip taip pavyko atsistoti. Tačiau ūpas jau buvo pasitaisęs. Atsisėdęs ant akmens, jis atsakančiai nusišveitė kojas, paskui vėl iššlepsėjo į krantą su savo šlapiomis kelnėmis, pusbalsiu dainuodamas pats sau:

Dabar vasara,
Dabar saulė,
Dabar gali maudytis ežere...

– Oskarai, aš tave myliu, – sušuko Rasmusas jam iš paskos nė pats nežinodamas, kodėl jis šitaip pasakė būtent dabar.

Po valandos jie vakarieniavo. Ant uolos iškyšulio Oskaras užkūrė ugnį kelnėms išsidžiovinti ir uodams nuvaikyti.

– Kad mes turėtume tokį laužą kaip indėnai, – pasakė Rasmusas ir kuo arčiausiai prisilindo prie ugnies.

Jie buvo užėję į didelę gražią sodybą ir gavę sumuštinių bei pieno butelį. Oskaras padainavo ir pagrojo gražių dainelių – už tai ir gavo sumuštinių. Jis dainavo „Idos karstą", „Liūto nuotaką" ir daugybę kitų, kurių Rasmusas iki tol niekad nebuvo girdėjęs.

Rasmusas išvyniojo sumuštinius iš laikraščio. Žiūrėk, ir čia parašyta apie vagis. „Sandės plėšikai dingo be pėdsakų, – buvo išspausdinta laikraštyje. – Policija šukuoja apylinkes".

Rasmusas pakišo laikraštį Oskarui po nosim ir parodė skelbimą.

– Kur ta Sandė, Oskarai?

– O, turbūt ne daugiau kaip trys keturios mylios nuo čia, – pasakė Oskaras.

Rasmusas išdėliojo sumuštinius ant uolos.

– Štai šitie su sūriu – „Liūto nuotakos" sumuštiniai, – pasakė jis. – O tie su dešra – „Idos karsto" sumuštiniai.

– O štai čia – „Avestos krioklio šniokštimas", – pasakė Oskaras apsižiojęs pieno butelį.

Rasmusas godžiai kramsnojo sumuštinį su dešra.

– Gera ir graži tos sodybos šeimininkė, – svajingai tarė jis. – Bet jau turi dvi garbanotas mergytes.

– Šiaip galėtų tave pasiimti, ar ne?

– Taip, – pasakė Rasmusas, ir jo akys sužibo laužo atošvaitoje, – tokią vietą maždaug ir norėčiau rasti. Norėčiau gyventi tik pas gražius ir turtingus.

– O-ho-ho-ho, – atsiliepė Oskaras.

Uodai zyzė aplink juos ir ugniai blėstant darėsi vis įkyresni.

– Dabar mes apmulkinsim tuos kraugerius, nueisim ir užsidarysim, – nusprendė Oskaras.

Jis atsinešė puodelį vandens iš ežero, užgesino žarijas ir susikrovė savo mantą.

Visiškai netoli buvo ūkininko sodyba. Oskaras iš anksto buvo nuėjęs ten ir paprašęs leidimo pernakvoti daržinėje.

Visa sodyba jau miegojo, kai jie atsargiai užlipo tilteliu ir įtykino į daržinę.

Rasmusas pasipurino sau guolį ir užsiklojo visas šienu, tik nosis kyšojo. Čia taip pat buvo uodų, ir jis jiems pasistengė palikti kuo mažiausiai peno.

– Kaip jautiesi? – paklausė Oskaras irgi atsigulęs.

– Gerai, tik truputį kinkas skauda, – atsakė Rasmusas.

Oskaras nusižiovavo.

– „Nieko", – pasakė bernas, įvirtęs su ratais į ežerą. Miegokim.

Rasmusas gulėjo valandėlę ir klausėsi. Šienas taip keistai šnarėjo ir spragsėjo. Būtų nusigandęs, jei šalia tamsoje nebūtų buvę Oskaro. Tvarte po jais tyliai skimbčiojo grandinės. Matyt, ten nerimo koks nors galvijas. O virš jo savo įkyrią dainą zyzė uodai. Tai buvo paskutiniai garsai prieš suimant miegui.

Šeštasis skyrius

Rasmusas pabudo auštant po kelių valandų. Pažadino kažkieno grėsmingas balsas:

– Štai, guli čia.

Jis pamatė du policininkus, stovinčius vos už kelių metrų, ir Oskarą, kuris pažadintas sėdėjo šiene. Bet daugiau nepamatė nieko, nes Oskaras greitai užmetė ant jo glėbį šieno.

Rasmuso širdis ėmė dundėti kaip kūjis.

„Dabar... dabar ateis lensmanas ir paims mane! Turėsiu grįžti atgal pas Vanagą".

– Kas atsitiko? – išgirdo jis Oskarą klausiant.

– Sužinosi paskiau, – pasakė vienas policininkas. – Dabar einam.

Oskaras supyko.

– Juk bent dėl šventos ramybės galima sužinoti kodėl. Aš nieko nepadariau.

– Visus valkatas dabar ištardys. Pasiskubink.

Oskaras dar labiau supyko.

– Eikit jūs po velnių! Žmogus sau miega nekaltas kaip nuotaka, o jūs atėję žadinat vidury nakties. Žiūrėkit, kad nesupykčiau.

Jis apsisuko šiene keldamasis ir tuo metu nusitaikęs pašnibždėjo Rasmusui:

– Gulėk ramiai! Nesijudink!

Ir policininkai išėjo, o tarp jų – Oskaras.

Jie atėmė iš jo Oskarą – nieko už tai baisiau negalėjo būti. Ėmė ir dingo su juo, o Rasmusas net nežinojo, kur. Jo kuprinę taip pat pasiėmė. Rasmusas žvilgtelėjo pro durų plyšį ir pamatė, kaip Oskaras lipo į vežimaitį. Vienas policininkas atsisėdo šalia jo ir paėmė vadeles. Antrasis atsisėdo ant užpakalinės sėdynės. Šeimininkas ir vienas bernas stovėjo šalia ir žiūrėjo į juos, o pro virtuvės langą savo smalsius veidus iškišo šeimininkė ir mergos pasižiūrėti gėdingos Oskaro kelionės. Paskui tas, kuris vadeliojo, suplakė arklį, ir jie išvažiavo. Arklių kanopos kaukšėjo kelyje. Tai buvo šiurpus garsas Rasmuso ausims – dabar jis jau turbūt nebepamatys Oskaro. Iš širdies skausmo parkrito jis ant šieno stengdamasis nuslopinti kūkčiojimą.

Tada išgirdo, kaip apačioje kažkas įėjo į tvartą. Subarškėjo melžtuvė, karvės pradėjo mykti lyg per gaisrą, o dvi mergos smalsiai prašneko tarpdury. Rasmusas atsargiai prišliaužė prie angos šienui kimšti ir ėmė klausytis, gal pasakys ką nors apie Oskarą.

– Iš valkatos visko gali tikėtis, – išgirdo jis vieną mergą sakant. – Nė kiek nenustebsiu, jei čia bus tas pats, kuris išvogė pinigus Sandėje.

– Tikriausiai jį dabar veš pas lensmaną kvosti, – pasakė antroji.

– Be abejo, – patvirtino pirmoji. – Oi, jeigu jis taip padarė, tada jį uždarys į kalėjimą, – kalbėjo ji patenkinta.

– Jeigu jis taip padarė! – įtūžęs Rasmusas tyliai pamėgdžiojo ją pro angą. – Kvailės mergos, kaip jos gali ką bloga manyti apie TeisingąjąGegutę!

Ilgiau palikti ant šieno jis negalėjo, neturėjo jėgų. Reikėjo kaip nors sužinoti, kur Oskaras. Kur lensmanas. Jei tik sužinotų, kur gyvena lensmanas, tada gal kaip nors pasisektų šnektelti su Oskaru. Tai, žinoma, tolygu kišti galvą į liūto nasrus: lensmanas, ko gera, pačiups jį irgi ir nusiųs į vaikų prieglaudą. Bet jeigu Oskarą pasodins į kalėjimą, tada visai vis tiek, kas jį patį ištiks.

Jis iš lėto pravėrė daržinės duris ir apsižvalgė, ar tikrai nieko arti nėra. Ir tada pasileido kaip pakvaišęs žemyn ir toliau keliu į tą pusę, kur nuvažiavo vežimas.

Bėgo tol, kol valiojo. Paskui pamėgino tipenti tokiu žingsniu, kaip mokė Oskaras. Ar toli lensmanas, jis nežinojo, bet vylėsi sutikti ką nors ir paklausti. Bet tokiu ankstyvu laiku kelyje nebuvo žmonių.

Pagaliau vis dėlto iš miško kelelio išėjo senutė. „Visiškai kaip pasakose, – pagalvojo Rasmusas, – ten visada atsiranda senutė, kai reikia pasiklausti kelio į drakono pilį ar šiaip ką".

Šioji senutė nešėsi ant pečių ryšulį malkų ir ėjo smarkiai susirietusi. Rasmusą ji pastebėjo tik visai kaktomuša susidūrusi, tada kilstelėjo galvą, ir Rasmusas pamatė jos senas, išvargusias akis po skarele.

– Gal pasakytumėt, kur gyvena lensmanas, – sumikčiojo Rasmusas.

Senos akys įtariai sužvilgėjo.

– Žiūrėk, aš turiu leidimą rinkti malkas miške, – pasakė ji ir dar patvirtino kaulėtu, išgeltusiu smilium. – Aš turiu *leidimą*. Kas darbo lensmanui.

Ir nuskubėjo šalin pro jį, dar keletą kartų atsisuko, murmėdama: „Aš turiu leidimą!"

Nusiminęs Rasmusas žingsniavo keliu toliau. Pasakose senės šitaip neatsakinėja.

Tačiau neilgai trukus jį pasivijo pieno vežimas. Važiavo berniukas, ne ką vyresnis už jį patį. Vaikinukas buvo malonus, tučtuojau sustabdė arklį ir paklausė:

– Gal pavėžinti?

Rasmusas patenkintas užsirangė ant sėdynės šalia vaikinuko. Kaip nuostabu, kad nereikia eiti pėsčiam, o be to, gal dabar jis sužinos, ko nori.

– Ar lensmanas? Nagi, antai miestely, – pasakė vaikinukas. – Aš ten vežu pieną. Galėsiu tau parodyti, važiuosim kaip tik pro daboklę, o už jos jis ir gyvena anam geltonam name.

Matyt, lensmanas dar nebuvo išėjęs iš savo geltono namo, nes, kai ratai pridardėjo prie daboklės, tenai ant suolo sėdėjo Oskaras, akylai saugomas tų pačių policininkų, kurie jį išsivežė. Rasmusas neišdrįso nei šūktelėti, nei sustoti. Jis nuvažiavo su vaikinuku iki pat pieninės. Ten už pavėžinimą atidavė berniokui vieną savo brangų ledinuką ir paskui, kiek įkabindamas, nudūmė atgal ta pačia siaura gatvele, kuria buvo atvažiavęs.

Oskaro nebebuvo ant suolo. Tačiau viduje, lensmano raštinėje, pro atvirą langą buvo girdėti balsai. Ras-

musas pritykino, kiek leido baimė, arčiau prie lango, o ten lyg tyčia augo ligustrų krūmas, už kurio buvo galima pasislėpti.

– Argi aš panašus į du vyrus su kaukėmis, – išgirdo jis įširdusį Oskaro balsą. – Tik velnias gali būti klajūnas šiame krašte, nes mums už viską reikia atsakyti.

– Nusiraminkit, Oskarai, – pasakė kažkieno balsas, matyt, lensmano. – Mes tik norim žinoti, ką jūs veikėte praėjusį ketvirtadienį?

– Praėjusį ketvirtadienį... valgiau žirnius su mėsa, – atsakė Oskaras.

– Ir viskas? – paklausė lensmano balsas.

– Taip, blynų niekas nedavė.

– Aš noriu pasakyti: ar tai viskas, ką Oskaras *veikė* tą dieną, – kantriai pakartojo lensmano balsas.

– Kaip aš galiu atsiminti? Klajūnas prisimena tik ką jis valgo. Aš neskirstau dienų. Bet aš puikiai žinau, kad *nebuvau* pasivertęs dviem vyrais su kaukėmis ir nevogiau pinigų, nes niekad nesu nudžiovęs nė dviejų erių.

– Ką gi, tuo ir patikėsim, – tarė lensmano balsas. – O ar nežino Oskaras, kokie kolegos šiuo metu yra mūsų apylinkėse.

– Kolegos, ką jūs norit pasakyti? Ar tai vagys? – paklausė Oskaras.

– Ne, aš turiu galvoj valkatas.

– Kad tave bala, tai jūsų kalba jie yra „kolegos". Žmogus gali klajoti po pasaulį visą gyvenimą, manydamas, jog esi paprasčių paprasčiausias valkata, o žiūrėk, tu „kolegos", kurie nuolat slankioja aplink.

Lensmanas nutraukė jį.

– Ne, ar jūs esate matę daugiau valkatų mūsų apylinkėse pastaruoju metu?

Valandėlę buvo tylu, paskui Oskaras atsakė.

– Buvau sutikęs Utėlių. Paskui Septynis Velnius ir Aitvarą. Bet nė vienas iš jų nėra plėšikas, tai tokia tiesa, kaip aš vadinuosi Dangiškasis Oskaras.

Lensmanas nusišnypštė ir atsistojo prie atviro lango nugara į Rasmusą.

– Taigi, – pasakė jis ir vėl nusišnypštė. – Tada manau, kad paleisim Dangiškąjį Oskarą.

– Aha, šiaip ar taip, lengvinanti aplinkybė, kai esi nekaltas, – pareiškė savo nuomonę Oskaras.

Lensmanas neatsakė nieko.

Netrukus Oskaras išėjo su kuprine ant nugaros ir ėmė tipenti gatve tolyn. Rasmusas pasišokėdamas puolė iš paskos, o kai Oskaras pasuko už kampo ir lensmanas nebegalėjo jo matyti, įbruko savo ranką į Oskaro ir pasakė:

– Ar tu nustebai, ką?

Oskaras plačiai nusišypsojo.

– Žiūrėk, mano bičiulis. Maniau, kad tu vienas iškeliausi klajoti, kai pakliuvau į cypę.

– Ne, aš ne toks paršas. O dar žinojau, kad tu greit ištrūksi dėl to, kad esi nekaltas.

– Juk tu negalėjai to tikrai žinoti. Jie mane norėjo uždaryti už Sandės apiplėšimą, o tas atsitiko praėjusį ketvirtadienį. Tada juk mes dar nebuvom pažįstami.

– Ne, bet dabar pažįstu, – rimtai pasakė Rasmusas. – Dėl to ir žinau.

– O, kad lensmanai būtų tokie supratingi, – pasakė Oskaras ir apkabino Rasmusą per pečius. – Bet lensmanai mano, kad visi valkatos yra niekšai, o-ho-ho-ho!

Jie susėdo ant suolo sodely ir suvalgė abu po „Idos karsto" sumuštinį – paskutinius, kurie buvo likę.

– Dabar turim groti ir dainuoti pasispardydami, kad nenugaištume iš bado, – pasakė Oskaras. – Žinai, vis dėlto vieną dalyką suuodžiau iš tų policininkų, kurie mane vežė. Atrodo, kad nebūta jokio triukšmo dėl dingusio berniuko, bent iki šiol. O gal toji Vanagas ne iš greitųjų?

– Kartais ji tokia greita, jog tu nė neįsivaizduoji, – patvirtino Rasmusas.

Jis pasigraibė po kelnių kišenę ir ištraukė maišelį su ledinukais.

– Juk dabar ir užgriuvo išbandymai, – pasakė jis. – Dėl to, manau, suvalgykim ledinukus.

Jie taip ir padarė. Suvalgė paskutinius du ledinukus, o paskui Oskaras tarė:

– Labai malonu, kad lensmanas atvežė mane, nes čia man ir reikėjo. Čia aš dažniausiai dainuoju kiemuose, labiau apsimoka negu kaimo sodybose. Iš ūkininkų gauni tik pavalgyti.

– Visiškai neblogai, – pasakė Rasmusas, kuris jautėsi alkanas, nors ir suvalgęs sumuštinį bei ledinuką.

Oskaras atsikėlė nuo suolo.

– Man daug labiau patinka, kai gauni grynais. Aha, tiesa... manau, kad reikia aplankyti fru Hedberg.

– Kas ta fru Hedberg?

– O, maloniausia senutė visam pasauly. Pinigų turi ligi kaklo ir dosniai juos barsto. Aš dažnai jai dainuoju. „Kiekvienas miškas turi savo šaltinį", – padainuoju aš, tada fru Hedberg pravirksta ir duoda man penkiasdešimt erių.

Rasmusas pasišokėjo iš džiaugsmo.

– „Kiekvienas miškas turi savo šaltinį" ir aš moku. Teta Olga ją dainuodavo virtuvėje.

– Ir gerai darydavo toji teta Olga. Tada galėsim mes abu pagiedoti fru Hedberg.

Rasmusas linksmas strykčiojo šaligatviu. Kaip smagu bus dainuoti drauge su Oskaru. O už tai dar ir pinigų gausi! Jis pažvelgė į Oskarą ištikimomis akimis.

– Gerai būtų, jei aš išmokčiau visas tavo dainas, Oskarai! Jeigu tu kartais užkimtum.

Oskaras pritarė linktelėjęs galvą.

– Taigi, jeigu aš užkimčiau, tada būtų gerai, kad tu galėtum pasirūpinti „Liūto nuotaka" ir „Idos karstu".

Fru Hedberg namas buvo toli, miestelio pakrašty. Tai buvo žalia sena vila, paskendusi ūksmingų klevų pavėsyje ir išdidžiai pasitraukusi nuo savo kaimynų.

Rasmusas ir Oskaras stabtelėjo prie vartelių kaip kultūringi žmonės. Keliaujantiems muzikantams ne-

derėjo prieiti staigiai, reikėjo artintis pamažu, tarsi dvejojant.

Sode kvepėjo jazminai, šviesiai raudonais žiedais spindėjo auskarėliai. Rezetos ir našlaitės augo lovelėse abipus tako, tačiau jose buvo daugybė balandų, žliūgių ir kitokių žolių.

– Vanagas pasiustų, jei pamatytų šitokį sodą, – pasakė Rasmusas.

– Fru* Hedberg labai sena, – paaiškino Oskaras. – Ji pati nevalioja čia tvarkyti. O jos tarnaitei, matyt, nelabai rūpi.

Sodo takeliu jie priėjo prie namo. Jame buvo tylu, langų užuolaidos nuleistos. Sunku buvo patikėti, kad jame kas gyvena.

– Kad tik nebūtų numirusi toji senutė Hedberg, – pasakė Oskaras.

Buvo visiškai tylu. Tylą drumstė tik linksmas žvirblių čirškimas verandoje.

– Reikia pažiūrėti, ar yra kokia nors gyvastis viduje, – pasakė Oskaras ir išsitraukė armoniką. – Pradėsim.

Rasmusas nurijo seilę ir pradėjo. Pirmą kartą jis dainavo viešai.

Kiekvienas miškas turi savo šaltinį,
Kiekviena pieva savo gėlę...

* Fru – taip Švedijoje kreipiamasi į ištekėjusią moterį.

Oi, kaip maloniai skambėjo daina. Rasmusui atrodė, kad jie su Oskaru dainuoja kaip angelai.

Ir kiekviena širdis savo pasaką...

Daugiau nespėjo. Kaip tik tuo metu pakilo viena užuolaida, ir pro atvirą langą iškišo galvą fru Hedberg tarnaitė. Bent Rasmusas nusprendė, kad tai fru Hedberg tarnaitė, nes ji buvo apsivilkusi tokią žydrą suknelę, kokias paprastai dėvi ponų tarnaitės, ir pasirišusi baltą prijuostę.

– Čia negalima dainuoti, – pasakė ji. – Ponia serga ir nori ramybės. Eikit šalin!

Oskaras kilstelėjo kepurę.

– Malonėkite perduoti nuoširdžiausių linkėjimų fru Hedberg. Pasveikinkite ją nuo Dangiškojo Oskaro ir palinkėkite greičiau pagyti!

Tarnaitė neatsakė. Tik vėl nuleido užuolaidą.

– Kokia pabaisa, – tarė Oskaras. – Pirmiau senutė turėjo gerą tarnaitę, kava pavaišindavo, kur toji dingo?

Rasmusas buvo didžiai nusivylęs. Jis taip džiaugėsi, kad fru Hedberg gal duos jiems penkiasdešimt erių. Netgi Oskaras buvo priblokštas.

– Gyvenk ir norėk, – pasakė jis ir nuėjo prie vartelių. – Eime!

Tačiau Rasmusas sustabdė jį.

– Oskarai, aš mirštu, taip noriu gerti. Kaip tu manai, ar galiu nueiti ir paprašyti truputį vandens, nors fru Hedberg ir serga.

– Man rodos, kad gali, – atsakė Oskaras. – Gal toji merga vis dėlto neatsisakys duoti lašelį vandens. Greičiau, aš palauksiu čia.

Rasmusas nulėkė atgal. Jis užkopė laiptukais į verandą ir išbaidė vargšelius žvirblius, kurie lyg patrakę puolė į šalis. Paskui pasibeldė į lauko duris, bet niekas neatsiliepė, tada įėjo į prieškambarį. Čia buvo trejos durys. Rasmusas pasirinko viduriniąsias ir vėl pasibeldė. Bet buvo tylu, niekas nešūktelėjo: „Prašom". Valandėlę jis dvejojo, paskui atsargiai pravėrė duris ir įėjo į vidų.

Fotelyje sėdėjo sena dama ir žiūrėjo į jį pastirusiomis akimis, lyg pamačiusi šmėklą. Toji tarnaitė, kuri ką tik buvo paginusi juos, stovėjo šalia ir taip pat keistai spoksojo į jį. Rasmusas sutriko.

– Ar aš negalėčiau gauti truputį vandens, – nedrąsiai paprašė jis.

Senoji dama nenuleido nuo jo akių. Sėdėjo lyg suparalyžiuota, bet paskui, tartum sukaupusi jėgas, pasakė:

– Ana Stina, duok berniukui vandens!

Toji, kurios vardas buvo Ana Stina, nelabai noriai, bet vis tiek išėjo į virtuvę, ir Rasmusas paliko vienas su fru Hedberg – kas gi daugiau galėjo būti senoji dama, jeigu ne fru Hedberg.

Rasmusas sukaliojosi vietoje. Kodėl ji taip žiūri į jį, juk ji atrodo visiškai paklaikusi iš išgąsčio? Ir kodėl ji neguli lovoje, jeigu nesveika?

– Ar teta labai sergate? – tarė jis pagaliau, neįstengdamas ilgiau atlaikyti įsmeigtų akių žvilgsnio.

– Ne, aš nesergu.

Ji atsakė tokiu balsu, kad, rodos, vos valiojo ištarti žodžius.

„Neserga? Kodėl gi tarnaitė melavo, kad ji serga?"

Sugrįžo Ana Stina su kaušu vandens ir piktai padavė jam.

Vanduo buvo šaltas, gardus, ir jis gėrė dideliais gurkšniais. O gerdamas godžiai dairėsi aplink. Tai buvo tikrai gražus, poniškas butas, tokių jis iki šiol iš arti niekad nebuvo matęs. Čia stovėjo sofa, aptraukta raudonu pliušu, oi, kokia graži! Taip pat foteliai, irgi raudono pliušo, apskritas stalas iš kažkokio žvilgančio, dailaus medžio ir komoda su pagražinimais, kurie atrodė auksiniai. Kilimas ant grindų buvo minkštas ir margavo daugybe spalvų, durys į gretimą kambarį užleistos gražiomis tamsiai žalio aksomo portjeromis, o gretimais buvo matyti ištaigingi laiptai į antrą aukštą.

Tačiau su tomis portjeromis dėjosi kažkas keista. Jos judėjo, taip, iš tikrųjų judėjo. Rasmusas žvilgtelėjo į grindis. Pro portjeros apačią kyšojo batelis, vyriškas šviesios odos batelis su juodo lako apvadu.

Keisti žmonės gyvena šitokiuose turtinguose namuose! Už portjeros stovėjo vyriškis, be jokios abejonės. Iš tiesų Rasmusui nebuvo ko jaudintis dėl to. Gal jie ten žaidė slėpynių. Tik jam šiurpą kėlė fru Hedberg akys. Jis niekad nebuvo matęs tokių persigandusių akių. Fru Hedberg žiūrėjo į portjeras, lyg už jų būtų tūnojęs koks siaubas.

Gal Anai Stinai pagailo fru Hedberg, kuri taip bijojo batelio, nes, atradusi reikalą, priėjo prie durų ir pataisė portjerą taip, kad uždengtų batelį. O gal Ana Stina nenorėjo, kad Rasmusas žinotų, jog už portjeros stovi vyras?

Kone tokia baimė, kuri buvo fru Hedberg akyse, apėmė ir Rasmusą. Jis jautė, kad kažkas dedasi negera. Dėl to panoro išeiti iš šio gražaus buto su nuleistomis užuolaidomis, persigandusiomis akimis ir kažkokiomis baisybėmis už portjerų. Panoro išeiti į saulę pas Oskarą.

– Ačiū už vandenį, – pasakė jis ir atidavė kaušą Anai Stinai.

Rasmusas nusisuko į duris.

– Ar jau išeini? Gal tu galėtum...

Jis išgirdo už nugaros beviltišką fru Hedberg balsą. Rasmusas atsigręžė ir pasižiūrėjo į ją.

– Ką aš galėčiau?

– Ne, nieko... geriau eik.

Rasmusas išėjo nustebęs ir sunerimęs. Gal ji norėjo, kad jis kaip nors padėtų?

Jis viską papasakojo Oskarui ir paklausė, ką jis mano.

– Tu man pasakas pasakoji apie plėšikus, – tarė Oskaras.

– Ne... ten kažkas negerai, aš esu tikras.

Jie ėjo toliau, bet, kai vila dingo iš akiračio, Oskaras sustojo ir pasikasė pakaušį.

– Vis dėlto neikim, bent pamėginkim sužinoti, kokie ten monai dedasi. Grįžkim atgal!

Tyliai, atsargiai jie vėl įsėlino pro vartelius. Tačiau užuot ėję sodo takeliu tiesiai prie namo, jie apsuko aplink pro serbentų krūmus ir užėjo iš kitos pusės.

Čia nė vienam lange nebuvo gyvybės žymių. Tačiau buvo šiurpu pagalvojus, kad vis dėlto kažkas gal stovi ten už užuolaidų ir žiūri į juos.

– Čia tylu kaip bažnyčioj, – pašnibždomis tarė Oskaras, – kaip sužinoti, kas ten dedasi už tų užuolaidų, ar tu gali man pasakyti?

Ir Rasmusas pasakė.

– Įlįsim į vidų ir iššniukštinėsim.

– O kaip įlįsti, ar tu pagalvojai?

Rasmusas susimąstė. Jeigu kaip nors būtų galima prasigauti į antrąjį aukštą, tada nuo laiptų būtų puikiausia vieta stebėti. Galima būtų atsigulti ant pilvo ir pasiklausyti, kas dedasi kambaryje su portjeromis. Jis paaiškino tą Oskarui. Tačiau Oskaras papurtė galvą.

– Pavojingas dalykas lįsti į svetimą butą, ypač tokiam valkatai kaip aš. Be to, aš ir neįsibrausiu.

– O aš galiu, – karštai sušnibždėjo Rasmusas. – Jis parodė atidarą rūbinės langą antrame aukšte. Langelis buvo mažytis, siauras, toks stambus vyras, kaip Oskaras, nebūtų galėjęs pralįsti, o jis pats lengviausiai. Vieno seno klevo šakos buvo užsikėtojusios net ant vilos stogo. O geriausiai už viską Rasmusas mokėjo laipioti po medžius. Jis išmanančia akim nužiūrėjo tarpą tarp

šakos ir lango. Ne daugiau kaip metras. Čia jam vieni juokai.

– Tu mane iš šio pasaulio išvarysi, – pasakė Oskaras. – Juk tai pavojinga gyvybei, negaliu aš tavęs leisti.

– Bet vienintelis būdas. Tik padėk man įlipti į klevą.

Rasmusas daugelio dalykų bijojo šiam pasauly. Jis bijojo mušimo, bijojo žmonių, bijojo Vanago, bijojo peštis su didesniais vaikais prieglaudoje, bijojo, kad mokytoja mokykloje nepagalvotų blogai apie jį ir nenubaustų. Bijojo būti vienas tamsoje, apskritai bijojo vienatvės, bijojo, bijojo. Tačiau fizinės drąsos turėjo pasakiškos. Jeigu reikėdavo kur įlipti, ką peršokti ar perplaukti, tada jis nepaisydavo jokio pavojaus. Jo liesas kūnas tiesiog neapsakomai, ypatingai pasitikėjo savo jėgomis ir nebijojo nė trupučiuko. Dėl to jis neklausė Oskaro protestų.

– Sakau, tik padėk man įlipti į klevą.

Apatinės šakos buvo per aukštai, ir jis pats negalėjo jų pasiekti.

– Tu mane iš šio pasaulio išvarysi, – pakartojo Oskaras. Bet jis paėmė Rasmusą lyg pirštinę, švystelėjo aukštyn, ir šis nusitvėrė už šakos. Rasmusas įsikibo stipriai ir pakilo aukštyn. Jo rankos, kojos, pirštai degte degė iš noro greičiau pasiekti tikslą.

O Oskaras drebėjo. Stovėdamas klevo paunksmėje jis su didžiausia baime žiūrėjo, kaip jo klajonių draugas dingo mažam langely.

Septintasis skyrius

Rasmusas pateko į didžiulę lyg kambarys rūbinę, pilną drabužių. Ant lentynos stovėjo papūgos iškamša. Kaip būtų gera pasižiūrėti į ją atidžiai. Bet ne dabar. Ne papūgos dabar galvoj.

Jis sustojo prie uždarytų rūbinės durų. Ar pavojinga jas atidaryti? Kas yra už jų?

Pamažėle, po milimetrą, ėmė jis stumti duris. Menkiausias garsas dabar galėjo jį išduoti, tą jis žinojo, ir atrodė, jog praėjo amžinybė, kol durų plyšys pasidarė toks, kad jis galėjo prasiskverbti pro jį.

Tada stabtelėjo, sulaikęs kvapą. Pasiklausė, bijodamas pajudėti, tik jo budrios akys baikščiai tyrinėjo kambarį, į kurį buvo patekęs.

Čia vėl buvo kambarys su gražiais baldais. Stovėjo minkšta gėlėta sofa, senas didelis laikrodis, kuris tiksėjo lėtai ir sunkiai, vazone aukšta palmė. Šiame kambaryje iš tikrųjų buvo laiptai į pirmąjį aukštą.

Apačioje kažkas dusliu balsu sukliko. Rasmusas išsigando, širdis pradėjo nežmoniškai daužytis. Bet dėl to jis nenuleido rankų. Žūtbūt reikėjo prislinkti prie laiptų ir pasižiūrėti, kokie ten dedasi keisti ir baisūs dalykai.

Kol kas jis galėjo tik klausytis. Ir girdėjo šiurpius garsus. Dabar kažkas beviltiškai, graudžiai verkė, o kažkas greitai perėjo per kambarį. Viskas buvo šiurpu. Kartais visiškai pasidarydavo tylu. Tada jis tegirdėdavo duslų laikrodžio tiksėjimą užpakalyje, o nuo jo darėsi kone dar baisiau.

Žingsnis po žingsnio artėjo jis prie laiptų. Patikrindavo kiekvieną grindų lentą, ar negirgžda, ir slinkdavo pirmyn. Ūmai stabteldavo, kai apačioje pasidarydavo tylu, bijodamas ir atsikvėpti, bet sumaniai pasinaudodavo kiekvienu garsu apačioje, kuris galėdavo nustelbti jo slaptus žingsnius. Pagaliau priėjo kone prie pat laiptų. Tada tyliai atsigulė ant grindų ir paskutinį tarpelį iki turėklų prišliaužė pilvu. Dabar galėjo pasižiūrėti pro atramas.

Rasmusas neapsiriko. Čia buvo nuostabi vieta sekti.

Viso kambario jis nematė. Bet matė fru Hedberg. Ji tebesėdėjo fotelyje taip pat kaip pirma. Ji ir verkė. Ana Stina stovėjo šalia ir ramino ją, glostydama ranką. O iš ten... iš kambario kampo, kurio jis negalėjo matyti, iš ten išėjo vyras... netgi du vyrai, o Dieve, ir čia du vyrai su kaukėmis! Taip, abu ant veidų buvo užsidėję juodas kaukes, o vienas avėjo tuos pačius batelius, kurie pirmiau kyšojo pro portjeros apačią.

Už Rasmuso sugirgždėjo laikrodis, ir jam per nugarą ūžtelėjo karšta baimės banga, kol suprato, kad laikrodis taisosi mušti. Pasigirdo dešimt sunkių dūžių. Rasmusas jautėsi lyg pats triukšmą keliąs ir bijojo, kad

tie du vyrai su juodomis kaukėmis neužkoptų laiptais ir nenutildytų ir jo, ir laikrodžio.

– Ne, ne, tik ne komodą!

Šitaip sudejavo fru Hedberg apačioje. Niekas jai neatsakė. Vyras prie komodos, tas, kur buvo su bateliais, pradėjo traukyti stalčius ir patylomis baisingai raustis juose.

Ir kaip tik tą akimirką Rasmusas pajuto, kaip kažkas palietė jį, Viešpatie apsaugok, kažkas priėjo iš užpakalio ir palietė jį! Jis buvo besurinkąs iš baimės, benumirštąs, taip išsigando... o pamatė tik mažylį juodą kačiuką, kuris atėjęs ėmė glaustytis prie jo kojos. Juk jis taip mylėjo kačiukus! Bet ne dabar. Tegul nemano tas juodas kipšiukas čia dabar atsitūpęs taip garsiai murkti. Rasmusas pabandė nuvyti kačiuką, švelniai paspyrė jį basa koja, bet kačiukas buvo atkaklus. Jis rado į ką pasiglaustyti, prie ko pamurkti, o to kaip tik dabar ir norėjo. Kačiukas liuoktelėjo į šalį ir bemat vėl atsidūrė šalia Rasmuso, netgi prie pat veido. Jis glaustėsi į švelnų berniuko skruostą, kraipėsi, sukiojosi, murkė vis meiliau ir bruko uodegą Rasmusui tiesiai į ausį.

Rasmusas nusiminė. Ak, kaip tie katinai nieko nesupranta, kada šitokie baisūs ir pavojingi dalykai dedasi jų namuose, tik murkia sau be paliovos, nors jų šeimininkė mirtinai išsigandusi verkia apačioje! Jis stipriai suėmė katiną ir numetė šalin šį kartą šiurkščiau negu pirma. Kačiukas nulėkė galiuką grindimis.

Tada atsitūpė toj vietoj, kur buvo nučiuožęs, ir piktai pasižiūrėjo į Rasmusą. Paskui apsisuko ir nuėjo šalin išdidžiai pastatęs uodegą. Atseit, nė nereikalingas tu man.

Dabar fru Hedberg dar labiau suaimanavo.

– Ne, ne, tik ne vėrinį, – meldė ji. – Imkit viską, tik ne vėrinį! Jis paskirtas mano dukteriai, mano dukteriai Amerikoje!

Vyras prie komodos ramiai žiūrinėjo vėrinį, aukso grandinėlė čiuožė per pirštus. Rodos, jis nė negirdėjo fru Hedberg. Tik įsikišo vėrinį į kišenę ir ėmė raustis toliau. Antrasis tyliai stovėjo prie durų. Dabar Rasmusas pamatė, kad jis rankoje turi pistoletą ir laiko jį atsukęs į fru Hedberg ir Aną Stiną. Baisiau negali būti. Rasmuso rankos iš baimės sugniaužė turėklų atramas.

Bet oi kas tada atsitiko. Nuo stulpelio atsiskyrė medžio gabalas. Jis buvo atsiskyręs labai seniai, dar Rasmusas nebuvo nė gimęs, bet daugelį metų gulėjo ramiausiai savo vietoje. Iki šiol. Iki Rasmusas pataikė kaip tik šią nelemtingiausią minutę kumštelėti jį. Pagalys su trenksmu nubildėjo žemėn ir nukrito prie pat to vyro, kur stovėjo šalia komodos.

Vyras staiga atsigręžė ir taip pat išsitraukė pistoletą.

– Kas ten yra viršuje? – pasakė jis, rodos, botagu pliaukštelėjo.

„Numirsiu, – pagalvojo Rasmusas iš nevilties. – Oskarai, gelbėk mane!"

– Nieko ten nėra, – atsakė Ana Stina.

– Vadinasi, pagaliai iš dangaus krinta? Šituo aš vis dėlto nepatikėsiu.

Ir jis, atkišęs pistoletą, pradėjo pamažu, atsargiai kopti laiptais aukštyn.

Tuo tarpu Rasmusas, paklaikęs iš baimės, pašliaužė truputį atbulas, o kai išgirdo žingsnius laiptuose, akimirksniu atsidūrė už gėlėtos sofos. Iš visų slėpynių, kiek jis savo gyvenime buvo žaidęs, šios buvo blogiausios. Sofa buvo visai nepatikima vieta pasislėpti, bet kitokios nebuvo. Čia jis tik galėjo gulėti tyliai ir klausytis artėjančių žingsnių.

Kiekvieną lėtą žingsnį jis girdėjo, ir baisesnio garso už juos nebuvo pasaulyje. Valandėlę viskas nutilo, plėšikas, matyt, stabtelėjo pasvarstyti, iš kur galima tikėtis antpuolio, jeigu, žinoma, viršuje yra priešas.

Ak, priešas visiškai nė nemanė pulti! Jis gulėjo už sofos ir baisiausiai troško dingti iš čia, gailėjosi, kad įsibrovė, norėjo, kad Oskaras ateitų jo gelbėti.

Tačiau nė Oskaras nebūtų galėjęs jam dabar padėti.

Ir vėl pasigirdo tie baisūs žingsniai. Jie vis artėjo ir artėjo... dabar... dabar jie buvo taip arti, kad Rasmusas pamatė tuos šlykščius batelius su juodo lako apvadais... gelbėkit! Tačiau pagalba atėjo iš tos pusės, iš kurios Rasmusas nė nesitikėjo.

Mažas juodas kačiukas valandėlę žaidė su plonomis nertinėmis užuolaidomis, kurios linksmai siūbavo nuo vėjo dvelkimo. Nagais kabinti užuolaidas buvo draudžiama, bet labai smagu, ir kačiukas žaidė be galo patenkintas. Tik staiga šalia savęs jis pamatė berniuko kojas su baikščiai krutančiais pirštais. Čia buvo dar įdomiau, negu užuolaidos. Jis stryktelėjo iš džiaugsmo ir užšoko ant savo aukos. Paskui, išleidęs mažyčius ašt-

rius nagučius, ėmė draskyti, kandžioti ir žaisti su nykščiu lyg su pele, argi berniukas nesupranta, koks čia linksmas žaidimas?

Ne, Rasmusas nesuprato. Jis pagriebė vargšą katinuką savo žiauriom rankom ir trenkė į aslą po kojomis kitam žmogui, kuris irgi nenorėjo žaisti. „Velnio katinas“, – tepasakė tas visų pikčiausiu balsu ir nulipo žemyn, katinukui nespėjus nė apuostyti jo.

Rasmusas tebegulėjo už sofos su plakančia širdim. Iš visų gyvūnų katė buvo geriausia, o iš visų kačių nuostabiausias šitas mažas juodas katinukas! Katinukas išgelbėjo jį. Tas kvailas vyras pamanė, kad šis „velnio katinas“ laidė pagalius, ak, kaip gerai, kad jis taip pamanė!

Rasmusas bijojo išlįsti iš savo slėptuvės, bet kaip įmanydamas išpūtė ausis, stengdamasis išgirsti, ką jie ten daro apačioje. Fru Hedberg nebeverkė, daugiau jos nebuvo girdėti nė balso. Užtat dabar pasigirdo bailus Anos Stinos verkšlenimas:

– Viešpatie, senė turbūt apalpo! Ar girdit, juk ji serga. Hildingai, ką man daryti?

– Pati žinokis.

Atsakė tasai, kur su bateliais. Niekada Rasmusas nebuvo girdėjęs tokio šalto, negailestingo balso.

Ir Ana Stina! Oskaras sakė teisybę, toji merga tikra pabaisa. Ji eina išvien su plėšikais, štai ką ji daro.

– Hildingai, aš paskambinsiu daktarui, – pasakė Ana Stina jau tikrai nusigandusiu balsu.

– Nė nemanyk, – atsakė negailestingasis balsas. – Be to, aš nupjoviau telefono kabelį.

– Bet juk fru Hedberg miršа, – sušuko Ana Stina.

– Nusiramink! Be vakaro tu neprisišauksi nei daktaro, nei lensmano, turėk galvoj!

– Bet kaipgi aš pasiaiškinsiu.

– Pasakyk, kad senei buvo taip bloga, jog tu nesiryžai palikti jos vienos.

– Aš taip bijau, – pasakė Ana Stina. – Aš nenoriu prisidėti prie tokių dalykų.

„Ak tu, karve, – pagalvojo Rasmusas, – kaip tik dabar laikas šitaip kalbėti! Kokių baisių niekšų yra!"

Rasmusas turėjo mažytę jautrią širdelę ir jam skaudėjo ją dėl fru Hedberg.

O, kad jis būtų stiprus, stipriausias pasaulyje, tada galėtų nutverti už sprando tuos niekšus ir nereikėtų čia tūnoti kaip vabalui!

Apačioj plėšikai subruzdo, pamurmėjo ir atsisveikino. Buvo girdėti, kaip užsidarė durys, o Ana Stina, palikusi viena, ėmė aimanuoti kvailu balsu:

– Brangioji fru, pabuskit! Pabuskit, brangioji fru!

Po kelių minučių pabalusia nosim Rasmusas išlindo pas Oskarą.

– Pagaliau, – tarė Oskaras, – pagaliau...

Rasmusas pertraukė jį.

– Ar tu juos matei? – nekantriai sušnibždėjo jis. – Ar matei vyrus?

Oskaras papurtė galvą.

– Nemačiau nė vieno snukio, kai tu dingai. Oi, kiek prakaito išliejau!

– Argi tu jų nematei, – pasakė Rasmusas nusivylęs. Juk Oskaras galėjo pasaugoti pro kertę, tada, ko gera, būtų pamatęs plėšikus be kaukių.

– Reikėjo pasekti, – tarė Rasmusas. – Ką tu veikei visą laiką?

– Prakaitavau, – popikčiai atsakė Oskaras.

Aštuntasis skyrius

– Ką gi mes dabar darysime? – baimingai paklausė Rasmusas, papasakojęs savo išgyvenimus Oskarui.

Oskaras susimąstęs pakraipė galvą.

– „Ši savaitė prasideda gerai", – pasakė tas, kurį turėjo pakarti pirmadienį! Iš tikrųjų nežinau, kas daryti.

Pasaulis buvo piktas. Ir jie vėl pasitraukė iš jo į nuošalų pušynėlį kalvutėje netoli nuo miestelio apsvarstyti savo rūpesčių.

Rasmusas gulėjo aukštielninkas saulės nupliekstoje smėlio duobėje ir žiūrėjo į bėgančius baltus debesėlius bei į pušų viršūnes, kurios pamažu lingavo virš jo. Pagalvojęs apie vargšę fru Hedberg krūptelėdavo. Gal kaip tik dabar ji miršta, viena su savo klastinga tarnaite, o tie du vyrai su kaukėmis dingo nežinia kur, pasigrobę vėrinį.

– Einam pas lensmaną, – pasakė jis.

Oskaras susiraukė.

– Tada jis tikrai patupdys mane į cypę. Nėr abejonės, jog pamanys, kad aš esu prikišęs nagus ir Sandėje, ir fru Hedberg namuose.

– Taip, bet jei tu pasakysi, kad nekaltas?

– O-ho-ho-ho, jeigu pasakysiu, kad esu nekaltas, jis nusilenks ir paleis mane, ar ne? Tu dar nežinai, ką reiškia būti klajūnu. Ne, bijau eiti pas lensmaną.

Jis pasikrapštė pakaušį.

– Bet, ko gera, mes jam galim parašyti. Ar tu gerai moki rašyti?

– Šaip sau, – atsakė Rasmusas.

– Tada gali išspausti keletą eilučių, nes aš prastai keverzoju.

Oskaras pasirausęs susirado kuprinėje galelį pieštuko ir išplėšė lapą popieriaus iš bloknotėlio, kur buvo susirašęs savo dainas. Popierius buvo susiraukšlėjęs – matyt, bloknotą ne kartą prausė lietus, – bet vis tiek jame buvo galima rašyti. Ir Rasmusas parašė, kaip Oskaras diktavo:

„Fru Hedberg iš žaliosios vilos ištiko kažkoks siaubas.
Daktaras turi ten nueiti ir lensmanas taip pat, bet reikia labai greitai.
Prašo našlių ir našlaičių draugas.
Toji velnio merga irgi ten įsipainiojusi".

Tada jie paliko savo ramią smėlio duobę ir sugrįžo atgal į miestelį. Dar kartą Rasmusas pritykino pro ligustrų krūmą prie lensmano raštinės ir pro atvirą langą įmetė laiškelį, užvyniojęs jį ant akmenuko. Kambaryje jis bilstelėjo į grindis, ir Rasmusas nudūmė atgal pas Oskarą, kuris laukė jo už kertės.

Dabar jie padarė viską, ką galėjo, fru Hedberg labui, atėjo laikas pagalvoti ir apie save.

– Kiek trunka, kol numiršti iš bado? – paklausė Rasmusas. Jis jautėsi kone bemirštąs. Jau buvo gerokai po pietų, o jis daugiau nieko nebuvo prarijęs tą nelemtą rytą, kaip vieną sumuštinį ir ledinuką.

– Taigi teks vėl užtraukti „Liūto nuotaką“, jei norim gauti ką pavalgyti, – tarė Oskaras. – Ne todėl, kad jaustumeis esąs paukštis giesmininkas, bet kurgi dingsi.

O „Liūto nuotaka“ iš tikrųjų būdavo stebuklinga, kai reikėdavo prasimanyti pinigų pavalgymui. Keletą valandų jie vaikščiojo po kiemus, grojo ir dainavo, ir Rasmusas užmiršo pasaulio piktybes ir savo alkį, nevaliodamas atsidžiaugti penkiaeriais ir dvieriais, kurie lyg lietus pylėsi jiems. Žmonėms, matyt, patiko Oskaro dainos. Jie mielai atiduodavo monetą, norėdami išgirsti, kaip liūtas mirtinai draskė moteris, kaip vieną pamatė Alfredas ir nušovė iš pistoleto – ir jos plūkojo savo kraujyje. „Liūdni dedasi dalykai“, – dainavo Oskaras, ir juo liūdnesni buvo tie dalykai, juo labiau atrodė patenkinti žmonės.

Jie keliavo iš kiemo į kiemą, ir vos tik pasigirsdavo armonikos garsai, tarnaitės mesdavo indus virtuvėje. Persisvėrusios per langus, jos merkdavo Oskarui ir mielai duodavo penkiaerį, turbūt todėl, kad saulė švietė ir kad jos pačios vakare žadėjo pasimatyti su savo ištikimais Alfredais. Netgi orios poniutės dirsčiodavo pro svetainės užuolaidas, juokdavosi ir pačios drauge niūniuodavo, paskui siųsdavo vaikus kieman, įvyniojusios į laikraščio skiautę smulkių pinigų.

Rasmusas rinko pinigus stačiai paklaikęs iš džiaugsmo. Koks nuostabus gatvės muzikanto amatas!

– Ir aš būsiu toks, kai užaugsiu, – pasakė jis vėliau Oskarui.

– Ką tu sakai! Argi tau taip patinka dainuoti?

– Ne, bet man labai patinka pinigai, – atvirai pasisakė Rasmusas. – Prieglaudoje buvau plikas kaip tilvikas... man patinka pinigai.

– Bene dėl to ir rinksi penkiaerius visą savo gyvenimą? Galima kitaip ir dar daugiau užsidirbti pinigų.

Rasmusas supylė paskutinį variokų derlių į Oskaro kišenę.

– Bet, supranti, man kone labiausiai patinka penkiaeriai.

Jo veidu šmėkštelėjo šešėlis. Iš tiesų jis visai nenorėjo galvoti, ką veiks užaugęs, nes tada būtų reikėję dar pagalvoti, kas bus prieš tai. Kas bus, kai jis nebegalės klajoti drauge su Oskaru. Ką jis darys, jeigu visam pasaulyje niekas nepanorės priimti jo į savo namus?

Rasmusas nusprendė nesukti galvos dėl to, o tik gyventi šia diena ir džiaugtis tuo, kas linksma dabar.

– Jeigu tau taip patinka penkiaeriai, tai pasilik porą, – tarė Oskaras ir įbruko Rasmusui į ranką dvi monetas.

Rasmusas paraudo iš džiaugsmo. Jis mandagiai padavė Oskarui ranką ir nusilenkė taip, kaip buvo mokytas daryti, kai ką nors gaudavo. Paskui ilgai tylėjo kaip žuvis, bet galiausiai negrabiai paglostė Oskaro švarko rankovę ir tarė:

– Oskarai, tu esi geriausias iš visų klajūnų pasaulyje.

Rasmusas taip maža buvo gavęs savo gyvenime. Kiekviena dovana buvo didelis įvykis – jei ką nors gavai, vadinasi, tave kažkas myli. Tie du penkiaeriai Rasmusui buvo ženklas, kad Oskaras jį myli, dėl to eidamas visą laiką gniaužė monetas, kurias buvo įsidėjęs giliai į kelnių kišenę, ir jautėsi esąs labai turtingas.

– Et, aš toks kaip ir dauguma klajūnų, – pasakė Oskaras. – Kartais geras, kartais piktas. Eikš, užsuksim pas Hultmaną ir nusipirksim ko paėsti!

Pagalvojus apie valgį, Rasmusui pasidarė žalia akyse, jam beveik kojos linko, kai jie įėjo į Hultmano mėsos bei bakalėjinių prekių krautuvę. Kaip čia dieviškai kvepėjo visokiais valgomais daiktais. Ant prekystalio gulėjo didžiulės rietuvės rudų ir rausvų dešrų, puiki, riebi šaltiena ir kadagiais rūkytas kumpis spraudėsi tarp kepenų pašteto ir įvairiausių rūšių sūrio. O visai atskirai buvo lentyna, pilna šokolado plytelių, teatrinių saldainių ir karamelės dėžių. Visa tai valdė malonus prekininkas, kuris bemat įpuolė skimbtelėjus durų varpeliui, pasiryžęs jiems pasiūlyti viską, ko tik reikės. Jo rankutės buvo riebios, mažytės, panagės juodos, bet kaip jis mikliai pripjaustė nuostabaus rausvo kumpio ir dešros griežinėlių ir kaip vikriai padavė Oskarui kepalą duonos, sviesto, sūrio ir tabako, ir kaip maloniai tauškėjo visą laiką. Kaip tik tokį prekininką ir įsivaizdavo Rasmusas.

– Vasara jau, matyt, rimtai prasidėjo, – pasakė jis ir padavė Oskarui tabaką. O paskui atsisuko į Rasmusą ir dar geriau pasakė:

– O jeigu mes paragautume truputį šokolado?

Ir, daugiau nieko netaręs, paėmė iš lentynos plytelę šokolado, žinoma, mažiausią, bet vis dėlto! Ji buvo įvyniota į raudoną foliją, kuri žiburiavo lyg brangakmenis tarp jo mažų, riebių pirštų.

– Prašom, į sveikatą, – pasakė jis.

Rasmusas padavė ranką ir vėl nusilenkė, o Oskaras pridūrė:

– Dabar kojos neš kaip Karolį Dvyliktąjį*. Dar pažiūrėsim, ar užteks alaus ir limonado buteliui, tada, manau, bus viskas, ko mums reikia.

Buvo jau po trijų, ir jie nusprendė kuo greičiausiai grįžti į pušynėlį ir ten sau ramiai pavalgyti.

Apie plėšikus, matyt, dar niekas nieko nežinojo. Popiečio saulės nupliekstos gatvės buvo tylios ir ramios, kai Oskaras su Rasmusu ėjo per miestą upelio link.

– Tik tu palauk, kol žmonės sužinos, kas atsitiko, tada pamatysi, kaip suūš, – tarė Oskaras. – Tasai vėpla lensmanas turbūt dar negavo laiško. Matyt, jam negana gerą riedulį paleisti, reikia po nosim bombą susprogdinti, jei nori, kad pabustų.

Žemai prie upelio buvo nakvynės namai su gražiu darželiu aplinkui. Jame kaip tik žmonės gėrė popiečio kavą. Žmonių daugybė buvo prisėdę aplink mažučius apvalius baltus stalelius. Ir Oskaras pasakė:

– Aš žinau, kad tu alkanas, Rasmusai, bet čia turim padainuoti, nors dėl to tektų ir žūti. Pro tokią daugybę penkiaerių nevalia praeiti.

Oskaras išsiėmė armoniką, ir jie sustojo atokiai, kaip priderėjo, nuo tų, kurie gėrė kavą barškindami

* Karolis XII – švedų karalius, valdęs 1697–1718 m. 1709 m. jis visiškai pralaimėjo prieš rusų carą Petrą I Poltavos mūšyje ir turėjo bėgti *(vert.)*.

šaukšteliais ir gardžiai šveitė pyragaičius su cinamonais bei Vienos bandeles. Čia daugiausia buvo damų, išsipuošusių, su ištaigingomis plačiakraštėmis skrybėlaitėmis, nėrinių apykaklėmis ir rankinukais, ir Rasmusui buvo smagu į jas žiūrėti. Jos atrodė turtingos ir gražios, o Rasmusui labai patiko turtingos ir gražios damos. Kaip tik apie tokią motiną jis ir svajojo, o kad bent vienai jis kristų į akį ir ji panorėtų jį pasiimti.

Rasmusas jau buvo įsitikinęs, kad ne taip lengva rasti motiną. Damos žiūrėjo į jį smalsiai, bet tik todėl, kad norėjo pasiklausyti jo dainuojant. Jo ir Oskaro. Oskaro labiausiai. Tačiau nė viena nepagalvojo: „Šitą berniuką norėčiau pasiimti už sūnų".

Rasmusas atsiduso. Tačiau Oskaras patraukė armoniką, ir Rasmusui reikėjo dainuoti drauge.

Ar girdėjot baisią nelaimę? –
Tai tiesa pati tikriausia,
Kad Šiaurės Amerikos karalius
Buvo nušautas dieną šviesiausią...

Rasmusas lengvai įsiminė ir žodžius, ir melodijas, ir, paklajojęs keletą valandų po kiemus, jau mokėjo visas Oskaro graudulingas dainas.

– Čuli-hop-čang-čang-falera-lan-lei, – dainavo jis, o jo akys tuo tarpu šniukštinėjo tarp damų – kurią jis imtų už motiną, jei galėtų pasirinkti. Arčiausiai prie stalelio sėdėjo putni teta, tikriausiai nakvynės namų šeimininkė, nes retkarčiais kažką šūkteldavo patar-

naujančioms merginoms. Tačiau daugiausia ji čiauškėjo su dviem išsipusčiusiais ponais, kurie sėdėjo prie to pačio stalelio. Matyt, kad jie jai patiko. Pakreipusi į šoną galvą, ji tik spoksojo į juos ir visą laiką juokėsi be jokio reikalo. Ir vis sakydavo: „Mielas ponas Lifai, prašom dar pyragaitį" arba: „Gal ponui Lijanderiui įpilti dar truputį kavos?" Rodos, kad nieko mielesnio jai nebuvo pasaulyje.

Iš tiesų ponai Lifas ir Lijanderis atrodė labai prašmatniai. Abu su baltomis šiaudinėmis skrybėlėmis, dailiais trumpais ūsiukais, o vienas net į švarko atlapą įsikišęs gėlytę.

– Čuli-hop-čang-čang-falera, – dainavo Rasmusas, jo skambus balselis itin gražiai tiko prie sodraus Oskaro balso.

Lifas ir Lijanderis buvo su dryžuotais vasariniais kostiumais ir siaurutėlėmis kelnėmis, o vienas su bateliais, kurie... su bateliais, kurie...

Kad Šiaurės Amerikos karalius...

Rasmusas staiga nutilo per vidurį dainos.

Jis buvo su bateliais... su šviesios odos bateliais, apvedžiotais juodu laku, tais bateliais buvo apsiavęs ponas Lifas!

Vėl atgijo visos rytmečio kančios. Vėl pagavo baimė. Rasmusas prisiminė fru Hedberg aimanas ir baisingus žingsnius, kai jis gulėjo už sofos. O šitos kojos visiškai su tokiais pat bateliais, kurie taip grėsmingai artėjo tada prie jo. Dėl to jis ir negalėjo dainuoti pama-

tęs vėl tokius batelius. Nieko neišėjo, nors Oskaras piktai žvilgčiojo į jį nesuprasdamas, kas jam pasidarė. Jis vis tiek negalėjo dainuoti. Net jei ponas Lifas būtų buvęs visai nekaltas ir tik atsitiktinai avėjęs tuos šlykščius, siaubingus plėšiko batelius, Rasmusas vis tiek nebūtų galėjęs dainuoti. Jam pasidarė negera nuo tų batelių, netgi pamiršo, kad alkanas.

– Klausyk, Hildingai, rytoj išeisim truputį anksčiau žvejoti, – pasakė antrasis ponas, kur sėdėjo prie stalo.

Hildingas! Pono Lifo vardas buvo Hildingas! Jo ir vardas buvo Hildingas, kaip plėšiko, ir bateliai tokie kaip plėšiko.

– Taip, reikia kuo geriau praleisti likusias dienas, – atsakė ponas Lifas.

Ir balsas buvo toks kaip plėšiko!

– Bet vis dėlto turbūt paviešėsit pas mus dar šią savaitę, – neramiai paklausė puošni dama.

– Tikriausiai paviešėsim. Čia mums labai gerai.

Tačiau Rasmusas šitaip negalėjo pasakyti. Jam buvo baisiai prastai. Atrodė, ims tuoj ir apalps. Ir kai Oskaras pabaigė dainuoti dainą apie Šiaurės Amerikos karalių, Rasmusas tuoj pagriebė jį už švarko rankovės ir nusitempė.

– Ką mes *dabar* darysim? – paklausė Rasmusas.

Jie vėl gulėjo smėlio duobėje. Pasaulis tebebuvo žiaurus, ir Rasmusas ką tik nusivėmė už pušies. Nuo tiek išgyvenimų maistas nesilaikė pilve.

Oskaras čiulpė pypkę ir ilgai galvojo.

„Matyt, nebus kitos išeities, teks pačiam drožti pas lensmaną, o-ho-ho-ho! Ir pasakyti: aš esu *tikras*, kad štai šitie du garbingi ponai iš viešbučio apiplėšė fru Hedberg. Bet kaipgi aš įtikinsiu lensmaną? „Čia bus antras penketukas", – pasakė bobutė, parašiusi septintuką".

Jis iškratė iš pypkės pelenus ir užsidėjo ant pečių kuprinę.

– Kojos pačios spyriojasi, kai reikia eiti pas lensmaną. Bet vis tiek turėsim kūprinti tenai.

– Tepasigaili mūsų dangus, – pasakė Rasmusas. Taip sakydavo teta Olga, kai į Vesterhagą atvažiuodavo revizija, o juk lensmanas dar baisesnis negu revizija.

– Dabar aš čia negreit sugrįšiu, – pasakė Oskaras. – Tikra Ninevė*. Kur kas geriau gyventi kaime, ten vagių nė kvapo nėra!

Gyvenimas tame miestelyje, kurį Oskaras truputį perdėtai pavadino Ninive, smarkiai pasikeitė jiems išėjus. Dabar žmonės būreliais stoviniavo gatvių sankryžose, po miestelį ūžčiojo gandų bangos. Jau iš tolo galėjai suprasti, kad jie svarstė kažką ypatinga, ir visai nesunku buvo atspėti, apie ką jie kalbėjosi.

– Pravartu būtų pasiklausyti, ką jie ten šneka, – pasakė Oskaras, – prieš einant pas lensmaną.

Jis įbruko penkiaerį Rasmusui į saują.

* Ninevė – pasak Biblijos, visokių niekšybių ir pykčio miestas *(vert.)*.

– Še, dumk, nusipirksi maišelį karamelių, tik, žiūrėk, klausyk gerai.

– Klausysiu ausis ištempęs, – atsakė Rasmusas.

Jis bėgo gatve, kol rado bakalėjinių prekių krautuvę. Pro stiklines duris pamatė, kad viduje pilna žmonių. Rasmusui to ir tereikėjo. Teks gerokai palaukti, kol ateis eilė, o tuo tarpu galės pasiklausyti. Ir karamelių nusipirks. Pilnas vilčių atidarė duris.

O po kelių minučių, baisiausios panikos pagautas, [illegible]dūmė atgal pas Oskarą. Jo veidas buvo baltas kaip kreida.

– Oskarai, mums reikia dumti iš čia! Kuo greičiau!

– Ką čia kalbi? Bene mūsų kepurės dega?

Rasmusas persigandęs nutvėrė Oskarui už rankos.

– Oskarai, Ana Stina pasakė lensmanui, kad *tu* jas užpuolei.

Oskaras nustebęs išpūtė akis ir paraudo iš pasipiktinimo.

– Aš! Juk ji manęs nepažįsta, ji net mano pavardės nežino.

– Ji pasakė, kad buvo atėjęs valkata, grojo armonika, ir berniuką vedęsis. Baigęs groti, įėjęs į vidų, pagrasinęs pistoletu jai ir fru Hedberg, o paskui pasigrobęs fru Hedberg smaragdų vėrinį...

Oskaras kaukštelėjo sau kumščiu į kaktą.

– Jeigu nutverčiau tą velnio tarnaitę, sugrūsčiau atgal melą į jos piktą gerklę, kad užspringtų. O fru Hedberg? Ką ji sako?

– Mano, kad mirs. Ji nieko negali ištarti, guli kaip negyva... širdis vos plaka. Daktaras buvo atėjęs.

Oskaro smilkiniuose išbrinko venos. Veidas paraudo iš pykčio, ir jis vėl kaukštelėjo sau kumščiu į kaktą.

– Tai bent gražumėlis. Tarnaitė gali meluoti, kas tik šauna į galvą, o lensmanas, žinoma, tiki kiekvienu jos žodžiu.

Rasmusas patempė jį už rankovės.

– Oskarai, einam iš čia!

– Kurgi ne, – piktai pasakė Oskaras. – Pas lensmaną aš tą mergą priremsiu prie sienos, tegu tada drįsta pasakyti, kad aš ten buvau.

Rasmusas apsipylė ašaromis ir sumurmėjo visai nusiminęs:

– Oskarai, juk tave suims lensmanas. Juk tu pats sakei, kad lensmanas netiki klajūnais. O jei tu pakliūsi į daboklę, tada...

Rasmusas nutilo. Jis negalėjo nė pagalvoti, kas bus, jei Oskaras paklius į daboklę.

Tačiau ir pats Oskaras nenorėjo eiti. Pyktis staiga dingo. Jis stovėjo nuleidęs rankas, nusiminęs ir susirūpinęs.

– Ne, jeigu nueisiu pas lensmaną, tada viskas baigta, teisybę šneki. Jeigu pasakysiu, kad ten Lifo ir Lijanderio darbas, tai lensmanas nusprogs iš juoko.

– O be to, ta velnio tarnaitė meluos kiek įmanydama, – pasakė Rasmusas.

Oskaras linktelėjo galvą.

– Taip, o dar ir fru Hedberg guli paslika ir nė žodelio neištars man pateisinti. Ne, jeigu nueisiu pas lensmaną, tada viskas baigta.

Jis pagriebė Rasmusą už rankos.

– Nešdinkimės greičiau iš čia, kol nevėlu.

Ir jis nusitempė berniuką į gatvę.

– Jeigu dar ne per vėlu, – sumurmėjo jis.

Ne taip lengva buvo išeiti iš miestelio, kur dabar kiekvienas žmogus tykojo valkatos su armonika.

Tačiau jiems nusisekė. Tuščiomis gatvėmis slapčiom išsmuko jie iš miesto, paskubomis, nė žodžio netardami, perėjo miesto užkardą, už kurios jų laukė tylus, bežadis kelias.

– Bėgam lyg kokie galvažudžiai, – tarė Oskaras, kai pagaliau išdrįso prasižioti.

Rasmusas sulėtino žingsnį. Jis taip užduso, kad vos galėjo kalbėti:

– O juk tu visiškai nekaltas, Oskarai!

– Nekaltas kaip nuotaka!

– Ir aš taip pat, – pasakė Rasmusas.

– Ir tu, – atsakė Oskaras.

Jis atsigręžė ir piktai pasižiūrėjo į miestelį, kur vasaros žalumos fone ryškiai raudonavo stogai.

– Ninevė, – pasakė jis. – Kaip gera vėl atsidūrus kelyje.

Rasmusas visa širdim sutiko su juo. Kelyje nebuvo nei vagių, nei banditų, čia buvo visiškai ramu, čia pagrioviais žydėjo lipikai ir builiai, o iš laukų sklido sal-

dus ir malonus dobilų kvapas. Saulė nusileido, buvo tylu kaip prieš lietų. Didingai lyg laivai danguj plaukė pilki išsipūtę debesys, o po jais, kiek akys užmatė, vingiavo vienišas, tuščias kelias. Prie pat horizonto, kur žemė jungėsi su debesimis, kelias nėrė tiesiai į dangų.

– Kur mes dabar einam? – paklausė Rasmusas.

– Į vieną vietą, kur galėsim pasislėpti, – atsakė Oskaras. – Esu tikras, kad tokios vietos tu niekada nesi matęs.

Devintasis skyrius

Tuščias kaimas stovi prie pat jūros. Penkios mažytės pilkos sodybos įsispraudusios į tokių pat pilkų uolų plyšius. Viskas aplinkui pilka ir vargana nuo amžių. Netgi jūra pasidaro pilka, kai vasaros diena eina vakarop ir pilki, lietaus pritvinkę debesys pakimba virš kaimo, kuriame niekas negyvena.

Čia ir atėjo klajūnai. Norėdamas pasislėpti geresnės vietos nerasi. Čia nebuvo žmonių, čia viešpatavo bežadė, gūdi ir nebyli vienatvė.

– Oskarai, kur iškeliavo žmonės? – paklausė Rasmusas.

Oskaras sėdėjo ant uolos iškyšulio. Nusimovęs batus ir kojines, jis patenkintas judino kojų pirštus vakaro vėsoje.

– Tikriausiai išvažiavo į Ameriką visi urmu. Jau prieš daugelį metų.

– Ar jie čia nebenorėjo gyventi?

– Ne, ne todėl... Matyt, per daug didelis buvo vargas, skurdas ir badas. Turbūt ir žuvies nebeliko jūroje, o ir dirvos teturėjo tik po menką lopinėlį.

Rasmusas linktelėjo galvą, šitą jis suprato.

– Aha, vadinasi, iš vargo! Tačiau maudytis tai bent turėjo vietelę, – pasakė jis meiliai žvelgdamas į tyrą,

skaidrų vandenį, skalaujantį uolą. – Amerikoj tikrai nerado tokios geros vietos.

– Ho, jeigu labai norės, galės išsimaudyti skaidriausiame ežere Minesotoje, – sumetė Oskaras.

Rasmusas nusišypsojo. „Skaidriausias ežeras Minesotoje". Kaip gražiai skamba, ir jis norėtų pamatyti bent sykį. Ir tą ežerą, ir visus kitus ežerus, kalnus ir upes, kurie tik yra žemėje. Jis pabandė įsivaizduoti, kaip tie žmonės klajojo po Ameriką, ieškodami skaidriausio ežero Minesotoje. Turbūt tada prisiminė nuostabų uolėtą krantą savo namuose ir galvojo, ar gyvena kas jų pilkose trobelėse prie jūros.

– Eisiu apsižvalgyti, – pasakė jis ir nubėgo prie artimiausios trobelės. Jis norėjo pažiūrėti, ar paliko ką nors tie išvykėliai į Minesotą.

Pro vėjo iškultą langelį jis įkišo galvą į mažutę skurdžią virtuvėlę su aprūkusiais balkiais ir suodina viryklę. Tik pamanykit, kiek metų praėjo nuo to laiko, kai čia žmonės virė valgyti! Gaila buvo namų, kuriuose niekas negyveno. Jie atrodė tokie apleisti, tarsi stovėjo ir laukė, kad kas ateitų ir apsigyventų juose, užkurtų ugnį, užkaistų kavos ir išvirtų savo vaikams košės.

Rasmusas išėmė keletą stiklo skeveldrų iš lango ir įlindo į vidų. Ant grindų buvo pilna sausų lapų ir kitokių šiukšlių, persenusios lentos girgždėjo po basomis kojomis. Jis priėjo prie viryklės ir žvilgtelėjo į kaminą. Kada čia paskutinį kartą degė ugnis – niekada nesužinos. Kadaise ši trobelė buvo kažkieno namai, o jei ir

dabar ji tokia būtų, galėtum užeiti ir pagyventi joje! Nors jei čia gyventų žmonės, turėtum stovėti ant virtuvės slenksčio kaip ir visi valkatos. Šeimininkai turėtų savo vaikų, jiems būtų nereikalingas kažkoks berniukas iš prieglaudos. Tačiau juk galima įsivaizduoti...

Jis pribėgo prie lango.

– Oskarai, ar mes čia pasiliksim? – sušuko jis.

– Taip, bent nakčiai, – atsiliepė Oskaras nuo uolos. – Kol kas nenoriu gyventi draugėj su žmonėmis, be to, esu truputį lyg supykęs ant jų.

Rasmusui buvo linksma tuščiuose Minesotos išvykėlių namuose. Jis pasišokėdamas aplakstė visus laiptus, priemenes, virtuves ir mažyčius, žemus kambarėlius. Jis ilgai rinkosi ir galiausiai pasiskyrė namą, kuris buvo ne tokioj pagairėj ir mažiau nukentėjęs nuo vėjo ir darganų.

Jame buvo tokia pat ankšta virtuvytė ir ankštas kambarėlis kaip ir kituose namuose, o suklypusiais stačiais laiptais galėjai patekti į apgriuvusią palėpę ir mansardą. Bet vis dėlto tai buvo troba, ir net galėjai įsivaizduoti, jog čia tikri namai. Ir jau visai nesunku įsivaizduoti, kad Oskaras – tavo tėvas. O jei dar daugiau – gali įsivaizduoti, kad Oskaras visiškai ne valkata, o turtingas priklys. Tiesa, nors ir labai apmaudu, bet žmonos pirklys neturėjo, tačiau galima įsivaizduoti, kad ji trumpam išvažiavo, sakysim, į Minesotą, ir netrukus grįš namo su nėrinių skėčiu ir žydra plunksnuota skrybėlaite. Ji turės būti labai graži, kai parva-

žiuos namo ir parveš dovanų jam ir Oskarui. Ir jie visi trys gyvens šiame name ir bus turtingi, baisiai turtingi.

Tačiau troboje turi būti baldų. Reikia turėti stalą, sofų, tokių kaip fru Hedberg namuose, o dar kilimų ir užuolaidų.

Jis taip neapsakomai norėjo, kad, rodės, baldai bemat išlįs iš po grindų, tačiau įsivaizduoti raudonmedžio stalą ir gėlėtas sofas šiame šaltame kambaryje nepajėgė netgi Rasmusas.

Tada prisiminė, kad prie kelio, netoli namo, matė sąvartyną. Rasmusas ir nubėgo tenai. Juk žmonės visko išmeta į šiukšlyną, – gal ten kas nors atsiras vietoj baldų.

Rasmusas parsinešė tuščią dėžę nuo cukraus, kelias dėžes nuo margarino ir kitokių daiktų, kuriuos pavyko rasti. Dėžė nuo cukraus atstos stalą, kai nuplaus ją jūroje.

Tačiau pirmiausia reikia iššluoti trobą. Jis prisilaužė šakų ir kaip mokėdamas iššlavė grindis. Paskui įnešė savo stalą, o vietoj vazos ant jo pastatė tuščią butelį ir pamerkė uolaskėlių; dėžės nuo margarino atstojo kėdes, o kilimus bei užuolaidas paliko įsivaizduoti.

Oskaras buvo dingęs. Jis nuėjo į mišką eglišakių, kad būtų ant ko miegoti, o kai grįžo, Rasmusas sušuko:

– Nešk šen patalus!

Oskaras nelabai kokią turėjo fantaziją, bet vis dėlto suvokė, kad pakliuvo į prašmatnų kambarį. Jis stovėjo

ant slenksčio su didžiuliu glėbiu kvapnių eglišakių ir brūžavo į žemę kojas.

– Turbūt reikia kanopas nusišluostyti einant į vidų. Kur įsakysite padėti duknas iš gagos pūkų, ar čia, ar svetainėje?

– Padėk ten, – pasakė Rasmusas ir parodė į kambario kampą. Oskaras klusniai paklojo patalą iš eglišakių, ir dabar Rasmusas buvo visiškai patenkintas. Žalios eglišakės buvo tokios gražios, jog visą kambarį padarė jaukesnį, puikiai atstojo lovą bei kilimą.

– Kaip puiku, kad tu spėjai viską sutvarkyti, – pasakė Oskaras, – bemat gali užeiti lietus.

Vos tik jis prasitarė, ėmė lyti. Lietus barbeno į perskilusį langą, dudeno į stogą, lauke tuoj pasidarė tamsu. Tačiau Rasmusui buvo gera. Lietui lyjant jis dar labiau pajuto, ką reiškia turėti namus.

– Gal sukrimstume ką nors? – nedrąsiai pasiūlė jis.

Rytą jie skubotai buvo užvalgę tiesiog kelio pakraštyje, bet ne ligi soties, o kai atsirado stalas, kilo noras pasinaudoti juo. Oskaras dar daug visko turėjo, ko buvo pirkę iš Hultmano, ir padėjo ant dėžės duonos, sviesto, sūrio, kumpio ir dešros. Jie sėdėjo abu ant margarino dėžių, valgė klausydamiesi lietaus, ir Rasmusas galvojo:

„Niekada aš šito neužmiršiu, kaip mums buvo smagu, kai lauke lijo, o mes sėdėjom ir valgėm".

Rasmusas nedrįso pasipasakoti Oskarui, kad įsivaizdavo tikrus namus. Ir, žinoma, negalėjo pasakyti,

kad Oskaras turtingas pirklys, o jo žmona su žydra plunksnuota skrybėlaite išvykusi svetur. Tačiau jis pažiūrėjo ilgesingai į savo draugą klajūną kramtydamas sumuštinį ir tarė:

– Tik pagalvok, Oskarai, jei tu būtum mano tėvas ir mes drauge gyventume vienam name!

Oskaras atsikando didelį kąsnį sumuštinio.

– Taigi, puiku būtų! Tėvas – valkata... tai bent pagyventume, ar ne?

Rasmusas susimąstė. Jis, žinoma, norėjo, kad jo tėvai būtų turtingi ir gražūs. Vis dėlto ne apie valkatą tėvą jis svajojo. Ak, kad Oskaras būtų turtingas, gražus pirklys!

Nustojo lyti taip pat staigiai, kaip ir buvo pradėję. Klajūnai baigė vakarieniauti ir sugulė kampe abu atskirai eglišakių pataluose. Oskaras paėmė antklodės skiautę, į kurią vyniodavo savo armoniką, ir užklojo Rasmusą, kad nesušaltų.

„Mano tėtė, – galvojo Rasmusas, – užklojo mane gražia šilkine antklode. Juk mama Minesotoje, dėl to negali manęs užkloti. Ji maudosi ten skaidriam ežere ir rašo namo laiškus: „Aš greitai sugrįšiu ir visko visko parvešiu. Gerai apkamšyk Rasmusą vakarais, paimk raudoną šilkinę antklodę, o aš greitai parvažiuosiu".

Už lango sūdrėjo sutemos. Nuo jūros papūtė vėjas, kuris buvo prislopinęs alsavimą lietui lyjant. Dabar vėl ėmė pūsti. Įsidūkęs vėjas draskė plonus berželius, atkakliai šniokštė bangos. Namelyje pabudo daugybė

nuostabių garsų. Girgždėjo sienos, o pro išmuštus langus dūsavo ir cypė. Kažkur daužėsi atviros durys, be paliovos braškėjo ir bildėjo, kol Oskaras supyko.

– Tos durys piktos dvasios apsėstos. Tam, kas čia panorės užmigti, sunku bus sumerkti akis, kaip kažin ką.

Rasmusui nepatiko visi tie šnaresiai ir krebždesiai. Jis bijojo. Gulėjo išpūtęs akis ir spoksojo į prieblandą lyg išgąsdintas žvėriūkštis.

– Klausyk, o jeigu čia vaidenasi, – sušnabždėjo jis. – Jeigu ateis vaiduokliai ir pagaus mus...

Tačiau Oskaras nenusigando.

– Jeigu pamatysi vaiduoklių, pasveikink juos ir pasakyk, kad greičiau šoktų į jūrą, nes ateis Teisingoji Gegutė ir padarys iš jų sumuštinį.

Tačiau Rasmusas nė kiek nenusiramino.

– Mūsų teta Olga iš virtuvės kartą matė begalvį šunį, kuriam iš gerklės veržėsi liepsna.

– Matyt, teta Olga pati neturėjo galvos. Jokių vaiduoklių nėra.

– O vis dėlto yra. Žinai, ką sakė Dičkis Peteris? Jis sakė, kad jeigu dvyliktą valandą nakties apibėgsi aplink bažnyčią dvylika kartų, tada ateis pabaisa ir pagriebs.

– Man rodos, kad pabaisa velniškai gerai daro, kurių galų lakstyti aplink bažnyčią naktį? Tik kvailys gali taip sugalvoti, dėl to pats ir kaltas.

Oskaras nebenorėjo daugiau kalbėti apie vaiduoklius, jis norėjo miego. Rasmusas irgi snaudė,

nors buvo pramigęs valandėlę, kai jie gulėjo smėlio duobėje. Geriau būtų iškart užmigti, tačiau dūsavimai ir cypavimai sienose nedavė ramybės. Oskaras jau knarkė, o Rasmusas dar ilgai gulėjo ir klausėsi tamsos.

Ir tada jis išgirdo balsus. Taip, tikrai išgirdo balsus!

Seni pilki namai, žinoma, gali dūsauti ir girgždėti nuo nakties vėjo, bet kai girdi balsus, tai jau ateina vaiduokliai. Klaikiai surikęs jis puolė prie Oskaro.

– Oskarai, vaiduokliai ateina, aš girdėjau, kaip jie kalbėjosi!

Oskaras miegūstas atsisėdo eglišakių patale.

– Kalbėjosi... kas kalbėjosi?

Jis galutinai pabudo ir atidžiai ėmė klausytis. Taip, Rasmusas sakė teisybę. Kažkas kalbėjosi visai arti.

– O-ho-ho, dabar vėl atsidursim pas lensmaną, – sušnibždėjo Oskaras.

Jis prišliaužė prie lango, atsiklaupė ir neramiai ėmė žiūrėti į tamsą. Rasmusas irgi įsmeigė akis į langą stengdamasis ką nors pamatyti. Jis visiškai pakvaišo iš baimės ir drebėdamas krimtosi nagus.

– Mano supratimu, reikia pasiglemžti grobį ir dingti iš čia kuo greičiau, – išgirdo jie kažkieno balsą. Kalbėjo žmogus, kuris stovėjo po pat langu, bet visiškai neatrodė, jog tai lensmano balsas.

– Aš atsakau, – atsiliepė kažkas kitas, ir tą balsą Rasmusas iškart pažino. Hidingo Lifo jis būtų iš tūkstančio atskyręs.

Rasmusas smarkiai įsikibo į Oskaro ranką ir vis labiau ir labiau ją spaudė – ten, po langu, visiškai arti, stovėjo Lifas ir Lijanderis. Jis bijojo jų kur kas baisiau negu lensmano ir vaiduoklių.

Ir štai jie eina į vidų! Gelbėkit! Jie įėjo į trobą, jie jau virtuvėje. Jis girdėjo, kaip po jų kojomis girgžda lentos. Ką jie čia veikia vidury nakties, argi žemėje nėra vietos, kur būtų galima ramiai pagyventi be plėšikų?

O tie tebesikalbėjo ten. Durys iš Rasmuso kambario į virtuvę buvo neuždarytos, pro tą platų tarpą galėjai girdėti kiekvieną žodį iš virtuvės.

– O mano manymu, pavojinga ilgiau laukti, – pasakė antrasis, Lijanderio balsas. – Aš noriu sprukti.

– Ne, ne, ne, – pasakė Lifas, – jeigu imsim karščiuotis, viską pagadinsim. Negerai bus, jei mes be niekur nieko išdumsim iš čia kaip tik tuo metu, kai senei dingo vėrinys, supratai? Ne, pagyvensim šią savaitę viešbutyje, taip bus geriau, supranti? Mes niekada nebuvome Sandėje, supranti, mūsų sąžinė rami. Kas gi gyvens viešbutyje už kelių mylių nuo Sandės ir dar dvi savaites, jeigu jo sąžinė nešvari. Supranti?

– Taip, suprantu, – pasakė Lijanderis, – juk šimtą kartų jau man esi sakęs. Bet aš vis dėlto norėčiau pasiimti pinigus ir sprukti, o man rodos, tol čia tupėsim su savo švaria sąžine, kol įkliūsim.

– Padarysim, kaip aš sakau, – tarė Lifas. – Pasiimsim grobį šeštadienio rytą ir ramiausiai išvyksim antrą va-

landą traukiniu, ir nė snukis neišdrįs pliaukšti kvailysčių apie vėrinį ar ką kita.

Buvo girdėti, kaip jie išėmė iš grindų keletą lentų, o paskui Lifas patenkintas tyliai pasakė:

– Širdis džiaugiasi, kai matai tokį turtą!

Valandėlę truko pagarbos tyla, paskui Lifas tarė:

– Manau, kad vėrinys kainuoja kokį penketą šešetą tūkstančių, ne mažiau.

– O aš vis dėlto norėčiau kuo greičiau juo atsikratyti, – atsakė Lijanderis. – Sandėje viskas gerai baigėsi, o su Ana Stina prasti popieriai. Vaikščiok, žinoma, pas savo numylėtas panas, jeigu jau taip nori, bet drauge su bobomis daryti aferas – stačiai kilpa ant kaklo.

– Tu nerviniesi, – su panieka tarė Lifas.

– Nerviniesi... tik jaučiu, kad bus prastai, pamatysi. Kas bus, jeigu senė ims ir atsigaivelios?

– To nebus. Ji ir taip jau per ilgai pagyveno.

– Bet juk aš sakau „jeigu"! Jeigu ji atsigaus ir papasakos viską, kaip buvo, o lensmanas prirems Aną Stiną ir sužinos viską apie tą valkatą. Kvaišė ta Ana Stina, kam jai reikėjo viską versti valkatai; jei tik lensmanas supras, kad ji melavo, per penkias minutes sužinos iš jos, kas mes tokie. O paskui dar penkios minutės – ir už Sandę prikirps uodegas.

– Nusiramink, – pasakė Lifas. – Zirzi visą dieną, man jau nusibodo klausytis. Ana Stina dar neįkliuvo, o senė irgi daugiau neišžios snapo.

Lijanderis burbtelėjo nepatenkintas.

– Mūsų lobis saugioj vietoj, – kalbėjo toliau Lifas, – čia daug patogiau, negu užkasti miške, visada lengva rasti, o be to, čia niekada niekas neužeina.

– Jeigu tu pats čia neatšliauši iki šeštadienio, niūriai pasakė Lijanderis.

Lifas supyko:

– Vadinas, nepasitiki manim?

Lijanderis sausai nusikvatojo.

– „Vadinas, nepasitiki manim", – pasakė lapė ir nukando gaidžiui galvą. Kaipgi ne, aš pasitikiu tavim, taip pat kaip ir tu manim.

Rasmusas spaudė Oskaro ranką – neįmanoma ištverti. Nežmoniškai smalsu ir neapsakomai baisu. Juk yra tokių niekšų, kurie žudo kitus. Koks siaubas būti šalia šitų plėšikų, vos už kelių metrų. Rasmusas norėjo atsidurti kuo toliau nuo čia; viena jo dalis troško dingti iš čia kuo greičiausiai, o kita norėjo pasilikti ir pažiūrėti, kas bus, toji dalis geidė paslaptingų nuotykių. Jis išpūtė ausis ir išgirdo, kaip plėšikai vėl subraškino lentas, matyt, vėl paslėpė pinigus. Bet tegul tik jie nueina!

– Turbūt eisim, – pasakė Lijanderis.

– Taip, – atsakė Lifas.

Rasmusas jau buvo beatsidūstąs lengviau, bet staiga Lifas pasakė šitokį siaubą:

– Eisiu pažiūrėti, ar nerasiu savo pypkės, kurią užmiršau praėjusį kartą. Rodos, pasidėjau ant lango viduje.

„Viduje“ negalėjo būti niekur daugiau, kaip tame kambaryje, kur susirietę kampe tupėjo Oskaras ir Rasmusas. Rasmusas dar smarkiau prisispaudė prie Oskaro, taip persigandęs, kad galva svaigo. Jis pajuto, kaip Oskaro raumenys įsitempė ir kaip tasai pasiruošė grumtis... Bet juk plėšikai turi pistoletus... Dabar jau vis dėlto atėjo jų paskutinioji valanda!

Skubūs žingsniai artėjo, atsidarė duris, ir kišeninis žibintuvėlis apšvietė aslą. O vidury kambario juk stovėjo nuostabūs Rasmuso baldai. Tačiau šviesos ruožas švystelėjo šalin nuo cukraus dėžės, plėšikui, matyt, visiškai nepasirodė keista, kad ji ten stovi. Jis nesuriko, nenustebo, bet tikrai būtų nustebęs, jei būtų pamatęs Oskarą ir Rasmusą! Šie dar labiau susigūžė savo kampe ir laukė; Oskaro rankų raumenys dar labiau įsitempė. Bet staiga...

– Ei, klausyk, tavo pypkė čia, – išgirdo jie virtuvėje Lijanderio balsą. – Štai ant lango.

Lifas bemat apsisuko atgal. Grėsmingas šviesos ruožas užgeso, ir plėšikas dingo už durų, taip ir nepamatęs jų atokiam kampe. Tai buvo didžiausias stebuklas, nes dargi pačiam niūriausiam kampe nebuvo labai tamsu. Tačiau, kas ieško mažos pypkelės, gali neatkreipti dėmesio netgi į du didelius valkatas.

– Išsinešdino, – pasakė Rasmusas plėšikams išėjus. Tačiau prašnekti drįso tik tada, kai jie paskendo audringoj nakty.

– Eime, – pasakė Oskaras, susiradęs kišeninį žibintuvėlį. – Eime, žvilgtelsim į tą saugią slėptuvę, kurią taip lengva rasti. Švenčiausias Petrai, kaip bus įdomu!

Jie puolė į virtuvę, Rasmuso širdis pašėlusiai daužėsi, jam vaidenosi begalinė krūva penkiaerių.

Žibintuvėlis klaidžiojo po plikas grindų lentas. Oskaras apžiūrinėjo kiekvieną lentą pastuksendamas koja, ar tvirtai laikosi.

– Štai čia!

Jis mitriai išlupo lentą palei viryklę, paskui dar vieną ir kišeniniu žibintuvėliu apšvietė įdubą po grindimis. Ten buvo keturkampė duobė, kurioje gulėjo didžiulis ryšulys, kruopščiai susuktas į klijuotę. Jis išvyniojo jį.

– Oi! – sušuko Rasmusas.

Ryšulyje greta kits kito gulėjo pakai šimtinių ir tūkstantinių banknotų, visos Sandės fabriko algos. Jame nebuvo penkiaerių monetų, tačiau iš kone nusigandusių Oskaro akių Rasmusas galėjo suprasti, kad tai irgi nemaži pinigai.

– Nejaugi pasaulyje yra tiek pinigų? – pasakė Oskaras. – Niekada nemaniau.

Ten buvo ir vėrinys – auksinė grandinėlė, apkabinėta dideliais žaliais akmenimis. Tokios grožybės Rasmusas kaip gyvas nebuvo matęs. Tiesa, nedaug ką dar ir tematė.

Rasmusas atsiduso patenkintas.

– Ką tu pasakysi, dabar fru Hedberg galės atsiimti savo vėrinį. Jeigu dar gyva...

Oskaras susimąstęs čiupinėjo auksinius grandinėlės narelius.

– Turiu vilties, kad ji gyva ir aš dar jai padainuosiu „Kiekvienas miškas turi savo šaltinį". Tada ji man duos penkiasdešimt erių.

– Rytoj, – netverdamas džiaugsmu tarė Rasmusas. – Rytoj nudrošim pas lensmaną su pinigais ir pas fru Hedberg su vėriniu.

Oskaras papurtė galvą.

– Nėr čia ko.

– O kas gi mums veikti? – paklausė Rasmusas.

– Nenoriu daugiau kišti nosies į tą širšių lizdą. Vėl melagės tarnaitės, visas tas triukšmas ir bruzdesys, ir „ką Oskaras veikė ketvirtadienį", – ne, mes viską paslėpsim kitoj vietoj ir parašysim naują laišką lensmanui: „Būkite malonūs ateiti pinigų, nes pražiopsosit". O paskui mudu vėl išdrošim į kelionę, tegu lensmanas suka galvą, už tai gauna algą, o aš nenusisamdžiau jam į padėjėjus.

Oskaras pasiėmė kuprinę ir ėmė grūsti į ją pakus pinigų.

– Kad tik neateitų lensmanas ir neužkluptų manęs dabar benešant pusę visų banko pinigų, tada tikrai atsitūpčiau visam gyvenimui.

Jis paėmė vėrinį ir juokais užsegė Rasmusui ant kaklo.

– Duokš, padarysim iš tavęs gražuolį nors kartą gyvenime. Dabar tu atrodai kaip karalius Saliamonas visa savo didybe. Tiesa, strazdanų turi už jį kiek daugiau.

Žibintuvėlio šviesoje stovėjo „karalius Saliamonas" liesutėmis rankomis ir kojomis ir su žalių smaragdų vėriniu ant kaklo.

– Ir plaukai mano lygūs, – visai liūdnas pasakė Rasmusas. Jis timptelėjo vėrinį. Kam jis jam reikalingas. Tačiau nusiimti nesuspėjo.

Nes balsai vėl pasigirdo!

Dešimtasis skyrius

– Greičiau, – sušnibždėjo Oskaras. – Greičiau dumkim iš čia.

Jie išpuolė į priemenę. Bet buvo per vėlu. Balsai pasigirdo visai arti, prie pat lauko durų. Šis kelias jiems buvo užkirstas.

– Greičiau ant aukšto!

Oskaras kumštelėjo Rasmusą pirma savęs siaurais stačiais laiptais, kur Rasmusas neseniai buvo taip linksmai šokinėjęs. Dabar jis klupo kaip ligonis, be to, ir jautėsi kaip ligonis, apsirgęs iš baimės nuo tų dviejų plėšikų, kurie atlapoję lauko duris, ką tik įsiveržė į tamsią priemenę.

Oskaras ir Rasmusas sustingo ant laiptų – nesiryžo nė pajudėti. Abu vos vos kvėpavo bijodami, kad alsavimas neišduotų jų. Rasmusas persigandęs spoksojo į du juodus šešėlius. Jie pavertė gyvenimą siaubu, oi, kaip jis jų nekentė!

– Iš tikrųjų čia neriogsojo jokių dėžių, kai buvom atėję paskutinį kartą.

Tai buvo Lifo balsas. Tada jis atplėšė virtuvės duris.

– Matyt, be galvos buvai, kad nesuvokei pakelti triukšmą, kai pamatei, kad čia visas dėžių fabrikas

susikraustęs, – kaltino Lijanderis. – Juk dėžės ne pačios atrėpliojo čia, bent šitą galėjai susigodėti.

– Iš karto neatkreipiau dėmesio, – pasakė Lifas. – Žinai, kaip kartais būna, – žiūri į kokį daiktą ir vis tiek jo nematai. O paskui, po kiek laiko, staiga topt lyg kuolu per galvą: iš kurgi tos dėžės atsirado?

– Žiūri ir nematai! Mums tas gali brangiai atsieiti. Bet dabar lobį reikia pasiimti iš čia!

„Cha, lobis jau sudorotas", – pagalvojo Rasmusas. Nors ir persigandęs, jis net apsvaigo iš džiaugsmo. Tačiau jo laimė greitai dingo, nes virtuvėje pasigirdo pasiutęs kaukimas ir įnirtęs Lifo balsas:

– Greičiau vytis! Toli jie negalėjo pabėgti!

Plėšikai galvotrūkčiais išlėkė į priemenę. Įnirtę kaip šunys puolė jie prie durų ieškoti nežinomo priešo, kuris atėmė iš jų grobį, įmanydami sudoroti jį, kai tik pačiups. Jau buvo bešoką pro duris, bet Lifas staiga sustojo.

– Palauk! Pirma pažiūrėkim, ar nėra jų name. Čia apačioj tuščia. Bet gal jie viršuje, palėpėj.

Lifas šoko paknopstomis aukštyn, bet iškart atsimušė į Oskaro kumštį. Jis sucypė ir, skėstelėjęs rankomis, nusirito aukštielninkas tiesiai ant Lijanderio. Rasmusas irgi sukliko, užsilindęs už plačios Oskaro nugaros. Jis sukliko todėl, kad pamatė, kaip Lijanderis išsitraukė savo bjaurų pistoletą, ir išgirdo, kaip jis pasakė iš pykčio drebančiu balsu:

– Dar žingsnį ir aš nušausiu tave!

O Lifas jau vėl buvo ant kojų. Jo kišeninis žibintuvėlis nušvietė du valkatas ant laiptų. Pamatęs „karalių Saliamoną“ su visa didybe, Lifas neteko žado.

– Vėrinys ant vaikėzo kaklo!

Plėšikai įsistebeilijo į jį netikėdami savo akimis.

– Rasmusai, bėk! – šūktelėjo Oskaras.

Plačiapetis, milžiniškas Oskaras užstojo siaurą laiptų tarpą.

– Bėk! – lyg perkūnas sugriaudėjo jis.

Ir Rasmusas nukūrė. Lyg išgąsdinta pelė pasileido jis laiptais aukštyn, šmurkštelėjo pro nedidelę skurdžią palėpę ir atsidūrė mansardoje, kur vėjas taip smarkiai drebino tuščius langų rėmus, kad šie net braškėjo. Už lango buvo virtuvės priestato stogas. Jis peršoko per atbrailą – laipioti stogais mokėjo, šokinėti iš tokio aukščio taip pat. Nuo stogo ligi žemės buvo keli metrai, tačiau prispirtas jis būtų ir nuo varpinės nušokęs. Truputį nusibrozdino kelius, tačiau nebuvo kada sudejuoti. Jis jautėsi kaip apdujusi iš baimės pelė katės vejama. Jau buvo girdėti, kaip Lifas atlekia pro namo kertę jo nušauti, ir Rasmusas taip dūmė, lyg jį būtų vijusi mirtis, be to, ir suprato, kad dabar iš tiesų jo gyvybė pakibo ant plauko.

O tolimi išeiviai Minesotos valstijoje, jei jūs žinotumėte, kas dedasi šiąnakt jūsų pilkam kaime prie jūros! Ten, plėšiko vejamas, lyg pakvaišęs dumia pergąsdintas berniukas su smaragdų vėriniu ant kaklo. Aplink nieko nėra, kas jam galėtų padėti. Tyli pilki, visų palikti namukai, jų langai negyvi ir tušti. Nė viena gera ranka neatidarys jam durų šią vėjuotą vasaros naktį, nė vienas geras balsas nepašauks jo pro atvertą langą: „Eikš pas mus, mes tave paslėpsim".

Ne, vienų vienas turi jis gintis, savo jėgomis, tasai basas berniukas su dryžuotais mėlynais prieglaudos marškinukais, sulopytomis milo kelnėmis ir smaragdais ant kaklo. Ir štai jis dumia kiek įkabindamas,

stengdamasis pasislėpti už artimiausio namo. Ši sodyba kadaise buvo Pero Anderso, tačiau to nežino berniukas, kuris čia bėga, praslinkus daugeliui metų po to, kai Peras Andersas išvyko į Ameriką. Su plakančia širdim Rasmusas stabteli sekundę, svarstydamas, į kurią pusę bėgti toliau. Tačiau laiko nėra, nes vijikas jau pasirodo pro kertę. Nuo vėjo plėšiko plaukai išsidraikę, jis jau ne išsipustęs ponas su šiaudine skrybėle, o įnirtęs grobikas, pasiryžęs žūtbūt pagauti berniuką.

Rasmusą veja klaiki baimė. Jis bėga greitai, tačiau jo priešas turi ilgesnes kojas ir bėga dar greičiau. Plėšikas pagaus jį, jis vis arčiau ir arčiau. Dirstelėjęs atgal Rasmusas mato tas pačias ilgas kojas, judančias neapsakomai greitai, ir plevėsuojančius nuo vėjo plaukus.

Greta Pero Anderso sodybos stovi Karlo Nilso namas su visa krūva ūkio pastatų. Užbėgęs už sienos staliaus Karlo Nilso dirbtuvės, Rasmusas staiga sustoja. Jis stovi nejudėdamas ir su baime laukia savo priešo. Ir štai plėšikas atlekia. Bet pradumia pro šalį. Nepamato berniuko, prisiglaudusio prie dirbtuvės sienos. Rasmusas gali atsikvėpti keletą sekundžių.

Tačiau katė vėl suranda pelę: Lifas mato, kaip jo auka dumia atgal link Pero Anderso sodybos, ir šoka iš paskos. Rasmusas bėga užduseęs ir bėga, jis jau gerokai paliko savo priešą, tačiau vis tiek lenktyniauti su Lifu jam nepakanka jėgų. Jis būtinai turi susirasti kokią nors slėptuvę, ir kuo greičiau. Pero Anderso troba... jis

įlekia į ją, bet, Viešpatie gailestingas, kur čia gali rasti slėptuvę visiškai tuščiam name?

Ten stovi malkų dėžė. Kiek mažų vaikų per ilgą laiką žaidė slėpynių Pero Anderso troboje. Jie įsilipdavo į dėžę ir, smagiai šypsodamiesi, užsidarydavo dangtį. Tačiau nė vienas iš jų niekada netupėjo ten su tokia drebančia širdim ir taip baimingai nesiklausė, kaip berniukas, kuris dabar tupi tenai laukdamas, kol pasirodys negailestingos rankos ir ištrauks jį iš slėptuvės. Spąstai vėl užsitrenkė. Jeigu Lifas ras jį čia, tada jis pražuvęs.

O Lifas jau čia. Rasmusas girdi, kaip jo žingsniai aidi virtuvėje. Plėšikas visai arti, bemat jis gali pakelti dangtį. Bet jis niekada nežaidė slėpynių, gal nė supratimo neturi apie malkų dėžes, nes puola tiesiai į kambarį, paskui į priemenę, o iš ten laiptais į viršų, ir štai trepsi ant aukšto. Jis puikiai žino, kad berniuko reikia ieškoti kažkur troboje, jis keikia ir šūkauja ten viršuje.

O Rasmusas tuo tarpu spėja išlįsti iš malkų dėžės ir jau vėl lauke. Jis mano, kad dabar bus apgavęs Lifą, jis šaukiasi dangaus pagalbos, kad jam duotų ramybę.

Tačiau Lifas pro palėpės langelį mato, kaip basas berniukas dumia per kiemą, jo liesos kojos mirgėte mirga lyg būgno lazdelės. Dviem šuoliais plėšikas nusirita laiptais žemyn ir vejasi Rasmusą neišvengiamas kaip likimas.

Dabar gaudynės vyksta sena kaimo gatve. Kadaise šiuo keliu jaučiai tempė vežimus su Pero Anderso avižomis ir Karlo Nilso šienu, o vasaros vakarais per visą kaimo gatvę vaikai raičiodavo lankus ir žaisdavo sau ramiausiai. Niekas lig šiol čia nebėgo paknopstomis gelbėdamas savo gyvybę. O štai dabar, plėšiko vejamas, gatve dumia mažytis basas berniukas. Jis bėga per visą kaimą tiesiai prie jūros. Argi berniukas mano šokti į vandenį? Plėšikas pasileidžia dar greičiau. Jis nori ko greičiausiai baigti šias gaudynes.

Jūros pakraštyje tįso aplūžęs tiltelis, o greta apipuvusi valčių pašiūrė.

Rasmusas užlekia ant tiltelio, lentos sulinksta nuo jo svorio, tačiau dar labiau sulinksta, kai ant jų užbilda Lifas. Plėšikas jau vypso iš džiaugsmo, dabar jis tuoj pačiups bernioką. Ką jis galėjo kvailiau padaryti, kaip užšokti ant tiltelio, nes kelio atgal nėra. Dabar berniukas neištrūks iš jo, jei, žinoma, nenorės šokti į vandenį ir prigerti.

Tiltelis lenktas. Prie valčių pašiūrės jis pasisuka kampu. Rasmusas lekia siūbuojančiu tilteliu. Nuo padūkusio bėgimo marškiniai išsiplėšė iš kelnių ir dabar plazda aplink jį. Lifas pamato kraštelį tų mėlyndryžių marškinių, ir viskas – Rasmusas dingsta už valčių pašiūrės.

Lieptas braška, Lifas bėga iš paskos. Tuojau... štai pagaliau tas prakeiktas berniūkštis atsiims! Lifas įsibėgėjęs pasuka už pašiūrės kampo.

Ir staiga nebegirdėti aidint jo žingsnių. Tik girdėti smarkus pliumptelėjimas. Ponas Lifas nespėja nė nusikeikti – sūrios jūros bangos praryja jį. Tiesa, bando, bet išeina tik „bur bur".

Kokią akimirką Rasmusas beveik laimingas, vieno dalyko jis vis dėlto išmoko senojoj Vesterhagoj, išmoko pakišti koją, ne tik bulves kaupti.

Kosėdamas ir šnypšdamas iš pykčio, Lifas išplaukia. Jis nepabūna vandenyje, nors čia tokia puiki vieta maudytis. Piktas kaip voras užsikaria ant tiltelio, ir Rasmusas vos nepravirksta, pagalvojęs, kad niekada neištrūks iš to beširdžio žmogaus. Bet jis ginsis lig paskutiniųjų. Bėgs tol, kol kris negyvas. Ir turbūt netrukus, nes jo širdis taip daužosi, kad, rodos, plyš.

Atgal tilteliu. Paskui kaimo gatve. Per Karlo Nilso kiemą. Į Pero Anderso kiemą. Visa tai panašu į baisų sapną. Rasmusas vėl gerokai pabėgėjęs pirmyn, bet paskui jį kuria jo priešas, šlapias, susitaršęs ir visiškai negailestingas, iš tokio neištrūksi.

Štai Pero Anderso bulvių rūsys. Rasmusas buvo į jį įlindęs, kai rinkosi trobą. Tada jis pastovėjo ten valandėlę įsivaizduodamas, kad turi penkiasdešimt maišų bulvių ir išvirs bulvių košės.

Visiškai netekęs jėgų, įbėga jis į tamsų rūsį. Iš tos baimės tikisi, kad Lifas ne taip arti ir nepamatys, be to, gal nė nepagalvos jo ieškoti būtent čia. Menka, silpna viltis, kuri neilgai trunka.

Jis jau girdi, kaip suskamba didelis raktas. Atidunda Lifas. Visas šlapias ir piktas, galutinai pakvaišęs iš pykčio tam mažam apgavikui, kuris drįsta taip ilgai priešintis. Lifas bemat įpuola į rūsį...

Tačiau, be kojos pakišimo, juk yra daugiau gudrybių, kurių galima išmokti Vesterhagoj. Pavyzdžiui, luktelti priešo prie durų ir, kai šis galvotrūkčiais įlekia pro jas, žaibo greitumu smukti laukan. Taip ir padarė Rasmusas. Greitas kaip žebenkštis jis šmurkšteli laukan, užtrenkia duris ir pasuka surūdijusį raktą. Ir tik tada, kai už durų išgirsta gyvulišką Lifo staugimą, iš tikrųjų supranta, ką jis padarė.

Tebedrebėdamas iš baimės, bet netverdamas džiaugsmu, Rasmusas supranta, kad užrakino savo priešą sename Pero Anderso rūsyje, tiesa, jis, aišku, nežino, kad ten Pero Anderso rūsys.

Bet dabar Rasmusas taip pasiilgsta Oskaro, kad vos nepravirksta. Kojos tirta. Jis mirtinai pavargęs ir taip nori pamatyti Oskarą, kad nebegali daugiau tverti. O jei Oskaras negyvas...

Kiek tik įstengia greičiau Rasmusas sėlina prie „savo namo". Jis eina labai atsargiai: juk nežinia, kur dabar Lijanderis ir kur Oskaras.

Tuo tarpu ėmė brėkšti. Greit ir saulė patekės senam Minesotos išeivių kaime, kur šią naktį niekas nemiegojo.

Rasmusas atsigula ant pilvo į žolę ir prišliaužia prie virtuvės lango. Paskui iš lėto atsiklaupia ir žvilgteli pro tuščią lango rėmą, kuriame seniai nėra stiklų.

Ten, visai arti, nugara į langą, stovi Lijanderis, o kitame gale kambario prie viryklės – Oskaras, iškėlęs rankas. Lijanderis turi pistoletą, o Oskaro kuprinė guli prie kojų.

– Šauk, – tarė Oskaras. – Ar vienu valkata daugiau, ar mažiau pasaulyje, nedidelė bėda.

– Gali būti tikras, kad man niežėte niežti pirštus, – pasakė Lijanderis. – Iš karto nenudėjau tik todėl, kad nenorėjau apvilti lensmano. Juk jis alpsta iš noro patupdyti tave už vagystę Sandėje, ar žinai? Ir už tai, kad apiplėšei fru Hedberg, ar supranti?

– Ką tu pasakysi, ir iš kur tokių kiaulių atsiranda kaip tu, – ramiai atsiliepė Oskaras. – O jeigu aš imsiu ir papasakosiu lensmanui, kas jūs per paukščiai su Lifu?

Rasmusas pravirko, gulėdamas po langu. Jis puikiai žinojo, kad lensmanas nieku gyvu nepatikės valkata, ir Oskaras tą taip pat gerai žinojo.

Lijanderis piktai nusijuokė.

– Aha, pabandyk!

– O tu pats ar ką tik nedrebėjai dėl to, – kalbėjo Oskaras, – kad fru Hedberg atsipeikės ir šį tą paliudys. Kad, pavyzdžiui, Ana Stina primelavo apie mane visko. Pagalvok, kas bus, jei senė vis dėlto atsigaus?

– Ji jau neatsigaus, – sušnypštė Lijanderis. – Po to, kas atsitiko čia šiąnakt, jaučiu, kad fru Hedberg niekada neatsigaus. Nerizikuos nei Ana Stina, nei mes.

Rasmusas sugniaužė kumščius gulėdamas po langu. Visam pasauly nebuvo tokių niekšų, kaip Lifas ir Lijanderis. Aišku, kad Lijanderis kažkokią baisybę sugalvojo, jei taip kalba apie fru Hedberg.

– Tai tu, baidykle, dėl visko kaltas, – tebekalbėjo virtuvėje Lijanderis. – Kurių galų kišai savo nosį? Taip tau ir reikia, tegul lensmanas pasodina tave. Nors, žinoma, labai nesijaudink, kalėjime, turiu pasakyti, nėra taip blogai.

– Taip, matyt, ne kartą išbandei, dėl to žinai. Ir aš pasistengsiu padaryti viską, kad tu dar kartą išbandytum.

– Bet tu didesnis idiotas, negu aš maniau, – pasakė Lijanderis. – Argi nesupranti, kad pats stačiai nulėksi tenai, jei tik pamėginsi mus pasodinti. Jei turi makaulėj bent kiek smegenų, nusidangink iš čia kuo toliau, prikąsk liežuvį ir iš tolo lenkis šitų vietų.

– O paskui niekada neturėsiu ramios valandėlės pamatęs policininką, – pasakė Oskaras. – Nesuprantu, iš kur lenda tokie bjaurybės kaip tu su Lifu. Ak, kaip būtų smagu, kad aš tau dabar galėčiau iš peties skelti antausį!

Klūpodamas po langu Rasmusas linktelėjo galvą. Tai būtų gražu, jei Oskaras galėtų įkrėsi Lijanderiui. Oskaras stiprus kaip žvėris, kur kas stipresnis už Lijanderį. Bet Lijanderis rankose turi tą prakeiktą pistoletą ir visą laiką taiko į Oskarą, ir nuo lango nepasitraukia. Jeigu jis neturėtų pistoleto...

Po langu ant žemės gulėjo senos lentos galas. Ne visai suvokdamas, ką daro, Rasmusas pasiėmė jį. Jis darbavosi kaip sapnuodamas, negalvodamas, tik pasiėmė lentgalį, vikriai atsikėlė ir užsimojęs, kiek turėjo jėgų, trenkė juo Lijanderiui per dešinės rankos alkūnę. Lijanderis sukliko iš skausmo ir pykčio, o pistoletas gražiai išlėkė aukštyn ir nukrito ant grindų. Oskaras sucypęs iš džiaugsmo puolė Lijanderį, ir jie ėmė kepurnėtis po aslą. Rasmusas nusigandęs žiūrėjo į juos. Iš susijaudinimo jis šokinėjo ir graužėsi nagus, nes niekad negalėjo ramiai žiūrėti, kai žmonės mušasi.

O čia šitie grūmėsi taip, kad dulkės rūko. Lijanderis irgi buvo stiprus. Jie ritosi per kits kitą ant žemės, šnypštė ir abu stengėsi pagriebti pistoletą.

Pistoletas... Rasmusas bemat atsipeikėjo. Pistoletas! Lijanderio nieku gyvu negalima prileisti prie pistoleto!

Greitai, kiek tik nešė drebančios kojos, Rasmusas nudūmė į virtuvę. Ten grindys stačiai siūbavo. Jie blaš-

kėsi po visą aslą, todėl virtuvėje nebuvo nė lopelio, kur galėjai išsisukti nuo skeryčiojančių rankų ir kojų. Ant grindų gulėjo pistoletas, ir Lijanderio ranka atkakliai siekė jo slinkdama vis arčiau ir arčiau.

Rasmusas paspyrė koja tą prakeiktą juodą daiktą, ir šis nulėkė į kampą. Paskui lyg kokią nuodingą gyvatę paėmė savo drebančiomis rankomis. Pistoletas jam atrodė toks bjaurus, kad jis nenorėjo laikyti jo, be to, nebeturėjo jėgų nė klausytis, kaip mušasi Oskaras su Lijanderiu raitydamiesi po grindis.

Sugniaužęs rankoj pistoletą, Rasmusas išbėgo į priemenę. Baisiai norėjosi vemti, bet dabar nebuvo laiko. Jis stovėjo šnirpščiodamas ir žiūrėjo, kaip vėjas plaiksto beržų šakas. Saulė vos buvo išlindusi pro tolimas salas, ji spindėjo raibuliuodama bangų keterose, žuvėdros irgi buvo pabudusios. Jos skraidė virš seno pilko kaimo ir klykė, tartum irgi kieno išgąsdintos. Bet

jam taip tik atrodė. Išsigandęs buvo jis pats. Ir toks išvargęs, kad nieko daugiau nenorėjo, tik atsigulti ant žemės ir numirti. Ir dar vieno dalyko norėjo: atsikratyti pistoletu. Verkdamas berniukas pasileido per pajūrio uolas. Vėjas taip pūtė, kad vos galėjo išsilaikyti ant kojų. Bet pagaliau Rasmusas pasiekė geriausią Minesotos išvykėlių maudyklę. Tada žvilgtelėjo su pasibjaurėjimu į pistoletą ir nusviedė jį į melsvai žalią vandenį.

Ir numetęs tuoj pagalvojo, kad gal padarė kvailystę. Pistoletas galėjo praversti Oskarui apsiginti. Bet dabar buvo per vėlu. Pistoletas gulėjo dešimties metrų gilumoje, pas žuvis, ir liks ten amžinai.

Per pajūrio uolas Rasmusas žingsniavo atgal į kaimą. Priešais pamatė ateinant Oskarą, susitaršiusiais plaukais, sujauktais drabužiais, su kuprine ant pečių, paniurusį, bet vis dėlto patenkintą.

Rasmusas buvo bepravirkstąs dar labiau, kai pamatė Oskarą, bet sutramdė ašaras ir nurijo kamuolį, įstrigusį gerklėje.

– Maukim iš čia, – pasakė Oskaras.

– O kur Lijanderis? – paklausė Rasmusas.

– Lijanderis truputį atgulė pokaičio prie viryklės. Bet kurgi Lifas?

– Aš jį užrakinau rūsyje, – vargais negalais atsakė Rasmusas.

Oskaras pasižiūrėjo į jį ir nusišypsojo visa burna.

– Kariūnų karalius, – pasakė jis. – Žiūriu, kad tu visai nieko nebijai!

– Ne, aš baisiai bijau, – prisipažino Rasmusas ir pravirko. – Lifas tuoj ištrūks iš rūsio, juk durys ten visai supuvusios.

– Kur tu dėjai pistoletą? – paklausė Oskaras.

– Įmečiau į jūrą, – pasakė Rasmusas ir dar labiau ėmė verkti. Dabar Oskaras tikrai supyks ant jo, juk jeigu Lifas ištrūks, Oskarui reikės pistoleto.

Tačiau Oskaras nesupyko, jis tik linktelėjo galvą ir tarė:

– „Viskas kuo puikiausiai“, – pasakė tas, kuriam ant galvos jau degė plaukai. Kokie gi mudu šauliai, tu ir aš? Bet dabar spauskim iš čia kuo greičiau.

Rasmusas atsiduso. Jis jau nevaliojo paspausti. Nieko nevaliojo. Tik graudžiai pasižiūrėjo į Oskarą:

– Oskarai, aš dabar galiu tik miegoti!

Vienuoliktasis skyrius

Rasmusą pažadino vištų kudakavimas. Vadinasi, jis vėl Vesterhagoje, tikriausiai tuoj ateis freken Hiok ir nuvarys rauti dilgėlių. Kaip visada kvailai ir nuobodžiai kudakavo tos paikos vištos, kurių jis negalėjo pakęsti.

Jis atsargiai atsimerkė. Žinoma, aplinkui išsiskėtusios vaikštinėjo kelios senės vištos. Tačiau tai buvo ne baltos Vesterhagos leghornos, o visai nematytos mažos raibutės. Pats jis gulėjo ant grindų kambaryje, kur iki šiol niekad nebuvo buvęs. Kampe stovėjo viryklė, o prie jos sėdėjo Oskaras ir drauge su mažyte senute, pasirišusia dryžuotą prikyštę, gėrė kavą. Prisipylę į lėkštutes jie pustė kavą, gėrė ir šnekučiavosi.

– Oi, kaip aš užjaučiu valkatas, amžinai klajojančius keliais, – trumpai pasakė senutė. – Ir į dangų jie niekada nenužengs.

– Oi, Mažylė Sara kažką ne taip paisto, – tarė Oskaras. – Sara sėdi sau čia ir mano, kad nueis į dangų todėl, jog visą gyvenimą tupėjo prie krosnies, tačiau gali ir nenusisekti.

Senutė įsidėjo gabaliuką cukraus į savo bedantę burną ir didžiai susimąsčiusi linktelėjo galvą.

– Pamatysim, – tarė ji. – Pamatysim, kaip bus.

Rasmusas pasikrutino, jis norėjo, kad Oskaras pamatytų, jog jau nemiega. Bet pirmiausia pastebėjo senučiukė.

– Juk ir tau reikia išgerti gurkšniuką kavos, – pasakė ji, žvilgtelėjusi į jį meiliom, nuoširdžiom akim. – Kavos ir riekelę duonos. Dar tau, oho, kiek reikės suvalgyti kepalų duonos, kol būsi vyras.

Oskaras nusijuokė ir parodė ranka į Rasmusą.

– Jisai tikras kariūnas, turiu pasakyti Mažylei Sarai. Visų kariūnų karalius, štai kas jis toks. Tačiau pasistiprinti duonute jam vis tiek reikia.

Tada Rasmusas prisiminė viską. Prisiminė be galo ilgą naktį, kai jis buvo kariūnų karalius, dar iki šiol jam maudė visą kūną.

Tačiau Rasmusas visiškai neprisiminė, kaip atėjo į Mažylės Saros namus. Tik lyg pro miglą atsiminė, kaip Oskaras jį nešė, o virš jų klykdamos skraidė žuvėdros.

Rasmusas apsižvalgė po kambarį: asloje vaikščiojo vištos, manydamos, kad čia jų buveinė. Kambarys buvo skurdus, nešvarus ir apgrioztas, bet kaip čia gera, kaip jauku, nes ant ugnies šnypštė trikojis kavinukas, o prie viryklės taip ramiai juokėsi Oskaras.

Mažylė Sara įpylė Rasmusui kavos į žydrą puodelį su numušta ąsele. Paskui paėmė peilį ir atriekė jam didelę riekę ruginės duonos.

– Sviesto gausi kitą kartą, – pasakė ji, – dabar neturiu.

Rasmusas paėmė riekę. Duona buvo lipni, per visą riekę ėjo tamsus neiškepusios tešlos dryžis, bet Rasmu-

sas mėgo žalią duoną ir visiškai dėl to nesijaudino. Jis pasidažė riekę į kavą, atsikando, buvo baisiai gardu.

– Mažylė Sara visada gera klajūnams, – pasakė Oskaras. – Ji, žinoma, nueis į dangų.

Mažylė Sara linktelėjo galvą, neprieštaravo.

– O dabar pas lensmaną, – kalbėjo toliau Oskaras. – Geriausia būtų, jei Mažylė Sara tučtuojau nueitų pas jį su laišku.

Mažylė Sara susirūpinusi pasikasė pakaušį. Jos galva buvo kaip mažytis baltas vilnų kamuoliukas.

– Bet šnekėti su juo aš *nešnekėsiu*, – baikščiai tarė ji. – Nė žodžio jam nepasakysiu. Tik paduosiu laišką ir atgal. O dar pradės rėkti, kad kraustyčiausi į prieglaudą.

Oskaras nuramino ją paplojęs per petį.

– Nesakyk jam nė žodžio. Jei tik gaus laišką, tada viskas bus gerai. Bent taip tikėsimės.

Mažylė Sara niekaip negalėjo nusiraminti. Ji kaip vaikas bijojo nežinomo pavojaus.

– Baisiausiai nenoriu, bet vis dėlto nueisiu, juk pastorius mus moko gailėtis vargšų, o Oskaras vargšas.

Oskaras juokėsi, matyt, jam patiko, kad jis vargšas.

– O-ho-ho-ho, Mažylė Sara turi manęs gailėtis. Aš plikas kaip blusa.

Mažylė Sara susirūpinusi palingavo galvą.

– Bet pirma reikia palesinti vištas, – pasakė ji.

– O-ho-ho-ho, ir vištų reikia gailėtis, – tarė Oskaras.

Senutė pasišaukė raibas višteles ir dingo su jomis už durų.

Oskaras žvilgtelėjo į Rasmusą, kuris sėdėjo ant krūvos skarmalų ir baigė gerti kavą iš puodelio.

– Kava lovoje. Tai bent! – pasakė Oskaras. – O dabar žiūrėk, ką aš padariau, kol tu gulėjai ir knarkei. Aš parašiau lensmanui visą romaną.

Jis išsitraukė iš švarko kišenės lapą popieriaus, visą tankiai prikeverzotą, ir padavė Rasmusui.

– Ar nori, kad perskaityčiau? – paklausė Rasmusas.

– Taip, jeigu įveiksi, – atsakė Oskaras.

Rasmusas paėmė popierių ir ėmė skaityti. Iš tiesų Oskaras rašė nelabai gražiai, netgi prasčiau už jį.

„Aš nieko nepadariau ir nekaltas kaip Nuotaka. Ne aš nieko nepadariau ir lensmanas turi patikėti manim Ten Sandėje darbavosi du tipai jie vadinasi Lifas ir Lijanderis ir gyvena viešbutyje jeigu dar neišdūmė ir pas fru Hedberg buvo tie patys nors tarnaitė meluoja ir sako aš o aš nieko nepadariau Aš nekaltas kaip nuotaka. Atminkit aš tik stovėjau po langu ir dainavau kiekvienas miškas turi savo upelį paklauskit fru Hedberg jeigu ji gyva bet turbūt jau ne o jeigu dar gyva nuvarykite nuo jos Anastiną o greitai negyvens aš sakau apie fru Hedberg juk tie žmonės neturi gėdos. O vėrinį aš paslėpiau ir pinigus turiu dar kaip gyvas neturėjau tokio puodo pinigų ir čia kitam popieriuje pasiskaitykit kur aš juos paslėpiau Lensmanas turi paimti juos o neturės jų. Dabar pas jus ateis Mažylė Sara su šituo laišku aš pats nesiryžtu juk niekas netiki valkata.

Aš klajosiu keliais nes noriu būti LAISVAS kadangi nekaltas kaip nuotaka nes aš nieko nepadariau.

Draugiškai *Dangiškasis Oskaras*

Neleiskite Anastinai palikti vienai su fru Hedberg".

Rasmusas sulankstė laišką ir atidavė Oskarui.

– Kur tu padėjai pinigus? – paklausė jis.

– Slaptoj vietoj, – atsakė Oskaras. – Bet neklausk kur. Nors tu ir visų kariūnų karalius, nenoriu be reikalo painioti tave į tą jovalą. Sužinosi kitą kartą. Aš parašiau apie tai ant šito popieriuko, kurį įdėjau į laišką.

„Kitą kartą sužinosiu, kitą kartą gausiu sviesto", – pagalvojo Rasmusas.

Jie šildėsi prieš saulutę kalvos papėdėje už Mažylės Saros trobos ir laukė. Oskaras nenorėjo išeiti nesužinojęs, kad lensmanas tikrai gavo laišką. Tačiau Mažylė Sara vis negrįžo. Jos nebuvo jau keturios valandos, ir Oskaras pradėjo nerimauti.

– Ak, tos paikos senės iš lūšnų, kokios iš jų laiškanešės, – pasakė jis. – Niekad nesuprasi, ką jos gali iškrėsti.

Tačiau Rasmusui patiko pagulėti ramiai ir ilsėtis. Jis vėl truputį pamiegojo, o paskui jie dar užkando. Kaitino saulė ir pušys, kurios saugojo Mažylės Saros namelį nuo aršių vėjų, kvepėjo sakais. Atbėgo baltas Mažylės Saros kačiukas ir ėmė drąsiai glaustytis prie jo. Rasmusui gera buvo gulėti.

Pamatęs kačiuką, jis prisiminė savo sapną. Jis sapnavo, kad turėjo savo kačiuką, tokį juodą, kaip fru Hedberg katinukas.

Visą gyvenimą Rasmusas, taip pat ir Gunaras, svajojo turėti kokį nors nuosavą gyvuliuką. Jie su Gunaru dažnai apie tai kalbėdavo. Tačiau Vesterhagos vaikai neturėjo jokių gyvūnų, tik „kiškių" galvoje, kaip sakydavo Gunaras. Tiesa, jų irgi nelabai buvo leista turėti, nes tuoj ateidavo freken Hiok su tankiomis šukomis, netgi aštriadantėmis.

Tačiau šiąnakt ant grindų Mažylės Saros namelyje jis susapnavo, kad turėjo nuosavą juodą katinuką. Jis šėrė jį, davė silkės su bulvėmis, žinoma, tik sapne kačiukai taip gali ėsti. Jis nusijuokė prisiminęs, koks dailus buvo tas kačiukas.

– Ko tu guli ir juokiesi? – paklausė Oskaras.

– Klausyk, aš šią naktį sapnavau, kad kačiuką mylavau, – tuoj atsakė Rasmusas.

– Aš šią naktį sapnavau, kad kačiuką mylavau, – pakartojo Oskaras. – Ir surimavai, vadinasi, guli ir kuri eilėraščius?

– O ar žinai, ką ėdė katinukas? – paklausė Rasmusas.

– Tikriausiai peliukus, – atsakė Oskaras.

– Ne, tik silkę su bulvėmis. O koks buvo gražutis...

– Kačiukai neėda silkių su bulvėmis, – pasakė Oskaras.

– O mano ėdė.

Valandėlę abu gulėjo tylėdami ir žiūrėjo į pušų viršūnes; Rasmusas apsikabinęs baltą Mažylės Saros kačiuką.

Aš šią naktį sapnavau,
Kad kačiuką mylavau, –

pusbalsiu uždainavo Oskaras.

– Ir jis ėdė tik bulves su silke, – pridūrė Rasmusas ir smagiai nusikvatojo.

Oskaras truputį pagalvojo ir vėl uždainavo:

Jeigu nori, patikėk,
Jei nenori, netikėk,
Bet kačiukas mano ėda
Tiktai bulves ir...

– ...silkes, – smagiai suriko Rasmusas. – Oskarai, jau beveik daina.

– Čia ir yra daina, – pasakė Oskaras ir išsitraukė armoniką. Jis susimąstęs pagrojo melodiją, kurią ką tik buvo dainavęs.

Ir, laukdami Mažylės Saros, jie grojo ir dainavo kačių dainą kelis kartus iš eilės.

Aš šią naktį sapnavau,
Kad kačiuką mylavau,
Bet kačiukas mano ėda
Tiktai bulves ir silkes.
Jeigu nori, patikėk,
Jei nenori, netikėk –
Tiktai bulves ir silkes.

Tai bent, kaip lengva kurti dainas! Rasmusas tučtuojau nusprendė sudėti galybę dainų. Apie kačiukus ir šuniukus, o gal ir apie ėriukus. Žinoma, jo dainos nebus tokios graudulingos, kaip „Dėl tavęs nužudžiau kūdikį" arba „Ar girdėjote baisią nelaimę", bet juk nebūtina, kad visą laiką lietųsi kraujas! Po baisios nakties su Lifu ir Lijanderiu jam ligi kaklo užteko šiurpių atsitikimų.

Tada parėjo Mažylė Sara. Ji atrodė labai patenkinta.

– Lensmano neradau namie, – pasakė ji šyptelėjusi savo bedante burna. – Išėjęs kažko areštuoti, tikriausiai negreitai pareis, dėl to nelaukiau.

– Bet laišką Mažylė Sara vis dėlto paliko? – su nerimu paklausė Oskaras. – Gal kokiam policininkui?

Mažylė Sara lyg kalta palingavo savo purią galvą.

– O mes čia sėdėjom ir taip ilgai laukėm tavęs, – pasakė Oskaras. – Ką gi Mažylė Sara veikė visą tą laiką?

– Aš taip skubėjau, – įtikinėjo Mažylė Sara. – Tik lašelį kavos išgėriau pas Fiją Karl-Isak.

– Keturias valandas! – pasakė Oskaras.

– Labai daug ką pasišnekėti turėjom, – oriai atsakė Mažylė Sara, ji nė nemanė klausytis priekaištų.

– Atiduok man laišką, – pasakė Oskaras. Oskaras tikrai pyktelėjo ant Mažylės Saros, Rasmusas tą tuoj pastebėjo.

Mažylė Sara vėl kaltai šyptelėjo.

– O laišką aš juk užmiršau pas Fiją Karl-Isak, – pasakė ji. – Ar jame kas nors svarbaus buvo parašyta?

Ji stovėjo su savo languotu šaliu ir dryžuota prikyšte prie serbentų krūmo pešiodama ir gnaibydama serbentų lapus ir, rodos, tokį svarbų darbą dirbo, kad apie laišką nebuvo kada nė pagalvoti.

Oskaras atsiduso.

– Ne, ne, Mažyle Sara, nieko svarbaus ten nebuvo. Vis dėlto Mažylė Sara tikrai nueis į dangų. „Kaip yra, taip gerai", – pasakė tas, kuriam plaukai degė!

– Bet aš tą laišką parašiau savo širdies krauju, – pasakė jis Rasmusui vėliau, kai jie jau ėjo keliu pas Fiją Karl-Isak atsiimti savo pranešimo. – Aš neturiu sveikatos parašyti du romanus tą pačią dieną, manau, kad laiškas tebėra pas Fiją.

Bet jie nevaliojo nueiti iki Fijos Karl-Isak. Jau buvo belikęs vos menkas galiukas, jie net matė mažytę Fijos trobelę šalia kelio. Staiga prieš juos, rodos, lyg iš žemės išdygo du policininkai. Tie patys policininkai, kaip ir aną kartą. Tie patys amžini policininkai.

Oskaras supyko, tokio pikto Rasmusas niekad jo dar nebuvo matęs. Ir nieko nuostabaus. Policininkai taip elgėsi su juo, lyg būtų galutinai išsiaiškinę, kad jis didžiausias ir pavojingiausias niekšas visam pasauly, o ne mielas klajūnas.

– Atimk iš jo pistoletą, – suriko vienas, ir abu užpuolę iškrėtė jį visą ir apčiupinėjo.

– Aš neturiu pistoleto, – šaukė Oskaras. – Niekada ir neturėjau. Netgi vaikiško man niekas nenupirko, kai buvau mažas, nors aš verkiau ir prašiau motinos.

Pagaliau juos nuvedė į lensmano raštinę, ir dabar vienas policininkas rašė apie juos popieriuje, o antrasis atsistojęs laikė Oskarą, lyg būtų manęs, kad Oskaras pabėgs.

Rasmuso jis nelaikė. Ir nereikėjo laikyti, nes Rasmusas kaip įmanydamas spaudėsi prie Oskaro. Ir koks gi šuniškas gyvenimas – nė minutės ramybės, o visą laiką bijok čia plėšikų, čia lensmano, čia policininkų, čia visų iš eilės.

Tačiau Oskaras nieko nebijojo. Jis pyko.

– Aš noriu pasišnekėti su lensmanu, – šaukė jis ir daužė kumščiu į barjerą priešais tą policininką, kuris sėdėjo ir rašė.

– Lensmanas svečiuose, jis ateis į tarnybą tik rytoj rytą, – pasakė policininkas, kuris jį laikė.

– Svečiuose, – šaukė Oskaras. – O aš čia stoviu nekaltas kaip nuotaka!

– Mes jau tą girdėjom, – pasakė tasai, kur rašė, matyt, pavarde Bergkvistas, bent antrasis policininkas jį taip vadino. – Meluoji taip, kad ir pats jau tiki, – kalbėjo Bergkvistas. – Bet šį kartą tikrai pakliūsi į cypę, ir gerai, nes tokių kaip tu negalima laikyti palaidų.

Oskaras suvaitojo iš pykčio, jis atsigręžė į policininką, kuris jį laikė, o paskui parodė į Bergkvistą.

– Aš noriu jį pavadinti avigalviu, ar reikės už tai mokėti baudą?

– Reikės, velniai tave griebtų, – pasakė policininkas, kuris jį laikė. – Netriukšmauk ir pasakyk pilną savo vardą, kad Bergkvistas galėtų užrašyti.

– Oskaras, – pasakė Oskaras. – O kaip tavo paties vardas?

– Mano Andersonas, bet čia neturi nieko bendra. O kaip tu dar vadiniesi?

– Čia neturi nieko bendra, vadink mane stačiai Oskaru, už tai nereikės baudos mokėti.

Andersonas nusiviepė, jis atrodė truputį geriau nusiteikęs negu tas, kuris rašė. Tačiau Bergkvistas pasižiūrėjo piktai ir pasakė:

– Tavo tonas čia netinka. Būk malonus pakeisti!

– Būk malonus ir nerodyk ašmenų, – pasakė Oskaras. Paskui dar kartą kreipėsi į Andersoną: – Ar aš iš tikrųjų negaliu pavadinti Bergkvisto avigalviu, ar tikrai gausiu mokėti baudą už tai? Na, o jeigu aš sutiksiu gryniausią avigalvį ir pavadinsiu jį Bergkvistu, ar dėl to manęs niekas negalės pasodinti?

Nuo tos minties jį pagavo smarkus gaiviališkas juokas, paskui, užsigulęs ant barjero, jis pasižiūrėjo Bergkvistui tiesiai į akis ir tarė pabrėždamas:

– Bergkvistas! Tikras Bergkvistas, štai kas tu esi!

Bergkvistas išraudo visas ir kreipėsi į Andersoną.

– Pasodink jį į antrą, lensmanas galės įkrėsti jam mandagumo rytoj.

Andersonas pasižiūrėjo į Rasmusą.

– O ką su šituo darysim?

Ir tada Bergkvistas pasakė baisų dalyką.

– Juk jis pabėgo iš Vesterhagos, mes jį nugabensim atgal.

Priešais Rasmusą atsivėrė bedugnė, ir visi pasaulio vargai bei nelaimės užgriuvo jį tarsi didžiulė juoda banga. Atgal į Vesterhagą – jam tai buvo baigtas gyvenimas. Taip, dabar po gyvenimo! Oskaro jis neteko, Oskarą jie pasodins į daboklę, o jį patį įgrūs į vaikų prieglaudą, kur jis nenorėjo būti. Jis *nenorėjo* ten gyventi, mažiausia jo kūno dalelė priešinosi.

Rasmusas akimirką stovėjo ir žiūrėjo į Bergkvistą didžiulėmis persigandusiomis akimis. Bet čia nebuvo ko laukti pasigailėjimo, ir jis nusiminęs ėmė žvalgytis pagalbos iš kitur, juk *turi* atsirasti kokia nors išeitis!

Pro atvirą langą tartum plati auksinė juosta ant grindų nusitiesė saulė ir nušvietė niūrią lensmano raštinę, tai ir buvo tikrasis kelias į laisvę.

Rasmusas negalvojo, jis pasileido galvotrūkčiais, girdėjo kaip jie šaukė, bet nesustojo paklausyti, ką sako. Lyg žaibas lėkė jis tuščia gatve. Ta pačia gatve Rasmusas važiavo vakar rytą pienininko vežimu, bet dabar neprisiminė. Jo galvoj nebuvo nė vienos aiškios minties, jis tik bėgo pakalniui link pieninės lyg išgąsdintas triušis, šokinėdamas saulės įšildytais akmenimis ir nesidairydamas nei į kairę, nei į dešinę. Jis bėgo aklai, nežinodamas kur.

Gatvė buvo tuščia. Bet visiškai netoli pieninės iš šono staiga išniro du tipai. Rasmusas pamatė juos tik tada, kai susidūrė kaktomuša. Ko gera, būtų vienam bakstelėjęs galva į pilvą. Pastarasis tipas nutvėrė jį stipriai už pečių ir sustabdė.

– Palengviau nuo kalno, – pasakė Lifas. – Kaip tik labai noriu su tavim pasišnekėti.

Dvyliktasis skyrius

– Dabar iš tikrųjų truputį pasišnekėsim, – pasakė Lifas ir bemat nusitempė Rasmusą už aukštos tvoros, kuria buvo aptverta pieninė. Čia tuo dienos metu nebuvo nė gyvos dvasios. Rasmusas pakliuvo beviltiškai.

Lifas papurtė jį smarkiai.

– Sakyk greičiau, nes bus riesta. Kur tavo draugužis, tasai valkata?

– Oskarą suėmė policija, – vargais negalais atsakė Rasmusas. Jis nebeturėjo jėgų bijoti, o jo užmušti jie, rodos, nemanė.

Lifas ir Lijanderis pasižiūrėjo į kits kitą bežadžio siaubo pagauti, jie aiškiai buvo labiau išsigandę už Rasmusą.

– Įkliuvo, – pasakė Lijanderis. – Taigi, Hildingai, žinai, ką jisai kaltins. Mes turim dumti iš čia, kiek kojos neša.

Lifas tartum su replėmis laikė Rasmusą.

– Ei, sakyk greičiau, ar Oskaras turėjo su savim pinigus, kai jie jį sučiupo?

Rasmusas negalėjo nuspręsti, ar geriau atsakyti taip, ar ne, dėl to tylėjo. O Lifas purtė jį, lyg būtų manęs, kad atsakymas įstrigęs Rasmuso gerklėje ir jį galima jėga iškrapštyti.

– Kur jis padėjo pinigus?

– Paslėpė, – atsakė Rasmusas. – Vienoj vietoj. Ir aš nežinau kur.

– Hildingai, paskubėkim, – nervingai tarė Lijanderis.

– Nutilk, – pasakė Lifas. – Aišku, kad tas bernas visą kaltę nuo savęs suvers mums, bet, jei mes dingsim, bus tolygu, kaip pasakyti lensmanui, kad prisipažįs-

tam. Ne, dabar reikia šalto kraujo, jeigu iki šiol ir nereikėjo!

Jis atsigręžė į Rasmusą.

– Ar tu buvai, kai lensmanas kvotė Oskarą?

Rasmusas papurtė galvą.

– Lensmanas nieko dar nedarė Oskarui, nes jis svečiuose. Visą dieną.

Lifas švilptelėjo ir akimirką atrodė kone patenkintas.

– Aha, žinoma, jis švenčia fru Rosen penkiasdešimtmetį! Ir išbus viešbutyje visą vakarą, neturi laiko kam nors kvosti, ačiū Dievui! Gal ir neteks nieko kvosti – rytoj gali būti per vėlu.

Jis pasilenkė prie Lijanderio ir pašnibždėjo kažką į ausį, Rasmusas neišgirdo ką. Jie ilgai tarėsi pašnibždomis ties jo galva, o paskui Lifas tarė:

– Klausyk, vaiki, ką tu sakytum, jei mes tau išvaduotume Oskarą iš daboklės?

Rasmusas nustebęs įsmeigė į jį akis. Jis labiau negu gyventi norėjo, kad Oskaras išeitų, bet kad Lifas su Lijanderiu žadėjo padėti, atrodė jam nesuvokiama. Ar iš tikrųjų jie ką nors gera galvoja? Gal jiems pagailo Rasmuso, kad jis toks vienišas? Staiga ir jam pačiam pagailo savęs. Pagalvojęs, koks jis vienišas be Oskaro, Rasmusas apsiašarojo ir tyliai sumurmėjo:

– Būtų gerai, kad jūs išvaduotumėt Oskarą.

Lifas skaudžiai nutvėrė jam už sprando.

– Aha, mes ir taip geri. O dabar išpūsk ausis ir klausyk atidžiai, kad atsimintum, ką aš pasakysiu. Nes turėsi nueiti ir papasakoti Oskarui.

Rasmusas išsigandęs pasižiūrėjo į jį.

– Negaliu, tada aš įkliūsiu ir jie mane vėl įtupdys į prieglaudą.

– Kaip pasakysim, taip padarysi. Kai pradės temti, tu įlįsi pas Oskarą. Daboklė yra mažam namely lensmano kieme.

– O jeigu ten stovi policininkai ir saugo? – paklausė Rasmusas.

– Nesaugo. Užrakino Oskarą, ir viskas, paskui pats savim rūpinkis. Tu galėsi pasišnekėti su juo pro užpakalinės sienos langelį.

Rasmusas linktelėjo. Blogiau nebus – dėl Oskaro jis buvo pasiryžęs iškęsti kažin kiek pavojų.

– Tu jam pasakysi, kad mes šiąnakt ateisim ir išvaduosim jį. Dėdė Lijanderis turi didžiausią patyrimą atrakinėti spynas.

– Neplepėk, ko nereikia, – piktai pasakė Lijanderis. – Mes ateisim ir paleisim jį, bet su viena sąlyga, supranti.

– Taigi ką tik norėjau sakyti, – tarė Lifas. – Mes norim atsiimti tuos pinigus, supranti. Mums reikia greičiausiu laiku pakeisti klimatą, o tas gerokai kainuoja. Dėl to norim gauti pinigus.

– O jeigu Oskaras nesutiks? – baikščiai paklausė Rasmusas.

– Jis gaus smaragdo vėrinį, – pasakė Lifas. – Tada turės pasakyti, kad mes sąžiningi žmonės.

Aiškiai matyti, kad šitie žmonės nepažino Oskaro. Jie manė, kad Teisingąją Gegutę galima papirkti. Jie, be abejo, manė, kad Oskaras nukniaukė iš jų pinigus ir vėrinį tik todėl, kad nori viską pasiglemžti sau. Ne, jie visai nepažino Oskaro.

– O jei jis vis dėlto nesutiks? – pasakė Rasmusas.

Lifas supyko.

– Aš maniau, kad jis bukagalvis, bet šitoks kvailys vis dėlto nebus. Paklausk jo, ar nori sėdėti keletą metų. Juk jis įklius už viską, o ne mes, pasakyk jam. Aš apsiimu įkalbėti lensmaną. Pagaliau, ko čia svarstyti, ar Oskaras nori, ar nenori. Vieną pistoletą jūs, tiesa, nukniaukėt iš mūsų, bet savo aš tebeturiu ir šiąnakt pasiimsiu, pasakyk jam.

Rasmusas gavo daugiau nurodymų. Jis turi ištupėti pasislėpęs už malkų stirtos pieninės kieme iki vakaro ir nieku gyvu nepasirodyti miestelyje, kad jo nesugautų. Ir jis, ir Oskaras turi įsidėti į galvą ir niekada nepamiršti, kad net nepažįsta Lifo su Lijanderiu.

– Nueisi tenai vos pradėjus temti, – pasakė Lifas. – O kai atliksi viską, kas tau pasakyta, sugrįši atgal ir palauksi mūsų. Mes ateisim tavęs pasiimti dvyliktą valandą nakties.

– Bet aš noriu valgyti, – pasakė Rasmusas. Jis įsikišo ranką į kelnių kišenę ir išsitraukė tuos du penkia-

erius, kuriuos Oskaras jam buvo davęs. – Ar aš galiu nueiti ir nusipirkti bandelių štai už šituos pinigus?

– Čia tu nenusipirksi, – pasakė Lifas. – Duok šen pinigus!

Jis pasičiupo penkiaerius ir nuėjo drauge su Lijanderiu.

Rasmusas sėdėjo už malkų stirtos be galo susijaudinęs. Kokie pasiutę banditai, tik plėšia ir plėšia, vis pikčiau ir pikčiau. Sandės apiplėšimas buvo šlykštus, fru Hedberg smaragdų vėrinio pagrobimas dar šlykštesnis, o didžiausią iš visų niekšybių jie padarė atėmę iš jo penkiaerius!

Bet jis per blogai pagalvojo apie Lifą. Po penkių minučių šis sugrįžo atgal. Jis greitai numetė Rasmusui maišelį ir pasakė:

– Še, valgyk! Ir sėdėk ramiai už malkų, nepajudėk iš vietos, kol ateis laikas.

Ir dingo. Rasmusas ilgai lydėjo jį akimis, keisti buvo tie plėšikai. Čia jie vaikosi tave kaip laukinį žvėrį, čia apsisukę atneša bandelių! Jis bemat atsidarė maišelį ir žvilgtelėjo į jį. Ir tada dar labiau nustebo. Jame buvo penkios bandelės su cinamonu, jos kainavo po dvi eres, vadinasi, jau dešimt erių. Bet dar maišelyje buvo pripilta mažyčių cukrinių džiūvėsių ir sausainių, šituos Lifas jau buvo pirkęs už savo pinigus. Kokią trumpą valandėlę Rasmusas beveik gerai pagalvojo apie Lifą. Šiaip ar taip, badu jam nereikės mirti šitame kalėjime.

Iš tikrųjų čia buvo kone kalėjimas, kur jis sėdėjo, tam mažam tarpely tarp malkų stirtos ir tvoros. Tai buvo ilgas siauras kalėjimo koridorius. Nors ir atviras iš abiejų galų, bet dėl to ir blogai. Kalėjimas turėjo būti kaip reikiant užmūrytas, kad kaliniai negalėtų išeiti. O kadangi jis turi sėdėti kalėjime, tai reikia jį ir susitvarkyti.

Jis išsitraukė keletą pagalių iš malkų rietuvės ir užtaisė abiejuose galuose įėjimą, o paskui ėmė vaizduotis esąs Elvsborgo kalėjimo kalinys, kaip tas vyras Oskaro dainoje.

– Aš sėdžiu narve kaip žvėris, –
Vaitojo vargšas kalinys, –

dainavo jis, bet iš tiesų nebuvo taip baisu sėdėti kalėjime, kaip žmonės mano, jam čia buvo visai neblogai.

Tvoros lentoje buvo nedidelė skylutė šakos vietoje, ir Rasmusas ėmė žiūrėti pro ją, ar nematyti plaukiant gėlėmis papuoštų gondolų. Bet jis nieko daugiau nematė, tik plikus gatvės grindinio akmenis. Tada atsisukęs pradėjo tyrinėti malkų stirtą ir ūmai kažką išgirdo, net širdžiai gera pasidarė. Jis išgirdo tyliai piepsint malkose, o pasižiūrėjęs rado paukščiukų lizdą, įspraustą į tarpelį tarp dviejų pliauskų.

– Oi, oi, oi, – sušnibždėjo Rasmusas. – Oi, oi, oi!

Lizde buvo trys jaunikliai, trys bejėgiai maži paukšteliai, jie piepsėjo ir buvo tikri gyvi padarėliai. Tai buvo nedidelis mažytis stebuklas. Rasmusas stovėjo tyliai ir apstulbęs žiūrėjo į juos. Ilgai ilgai jis stovėjo ramiai ir žiūrėjo į paukštelius, ir buvo laimingiausias iš visų kalinių. Bet paskui pamažėle atsipeikėjo ir prisiminė, kad yra alkanas. Tada atsisėdo ant žemės priešais lizdą ir atsidarė maišelį. Dar gerai būtų buvę atsigerti, nes jautėsi be galo ištroškęs.

Ir iš tiesų yra žmonių, kurie rūpinasi kalinių dalia. Ant vartų stulpo, pro kur buvo įvažiuojama į pieninę, stovėjo pieno ąsotis – matyt, kokia nors išsižiojusi tarnaitė nusipirko pieno ir pamiršo čia.

Rasmusas valandėlę tarėsi pats su savim, kaip žmogus turi būti ištroškęs, kad gautų teisę gurkštelėti kito žmogaus pieno? Juk tokiam karštyje jis ten tik stovėjo ir rūgo. Rasmusas nemanė, kad tas, kuriam priklausė pienas, būtų neleidęs jam išgelbėti bent lašelį, kol šis nepavirto išrūgomis.

Bandelės su pienu buvo gardu, džiūvėsiai su pienu dar gardžiau, o sausainiai su pienu tikras skanumynas. Rasmusas praleido nuostabią valandą čia vienų vienas už malkų stirtos. Jis įsipylė pieno į ąsočio antvožėlį ir dažė, o kartais prikišdavo lūpas prie antvožėlio krašto ir gurkšteldavo. Jis sunaudojo pieno tik tiek, kiek būtinai reikėjo pasivilgyti bandelėms, ir vis dėlto geriant jo sąžinė buvo truputį nerami, tačiau, antra vertus, kažkaip neaiškiai įsivaizdavo, kad jeigu jį čia prievarta įgrūdo tie du plėšikai, tai žmonės tuo metu turėjo bent pieno jam nepagailėti.

Paukštelius jis taip pat papenėjo sumirkytais bandelės trupiniais. Užsidėjęs ant smiliaus kūgelį išmirkusio pyrago, jis prikišo paukšteliams. Šie kapnojo savo mažais snapeliais jo pirštą, net malonu buvo. Paukšteliai buvo tokie meilučiai, o jis kalinys, džiūstąs už kalėjimo grotų, paukšteliai buvo vieninteliai jo draugai. Visas kitas pasaulis jau seniai buvo užmiršęs jį nelai-

mėje, o paukštukai linksmino savo ciepsėjimu ir buvo jam ištikimi. Nelaimėje jie nesiskirs nuo jo ligi pat mirties.

Rasmusas paverkė truputį, pagalvojęs apie tai. O paskui jis jau nebebuvo kalinys, tik taip Rasmusas, tada dar labiau pravirko, pasiilgęs Oskaro.

Ir vėliau, kai stovėjo prie daboklės ir girdėjo pro grotuotą langelį tokį pažįstamą Oskaro balsą, tada visai paklaiko ir verkdamas ėmė šnibždėti tamsoje:

– Oskarai, duokis jų paleidžiamas. Aš neturiu su kuo būti.

– O-ho-ho-ho, – pasakė Oskaras susirūpinęs, – bet juk supranti, kad negalima susidėti su vagimis, argi tu nesupranti, vaikuti?

Rasmusas tik verkė pasikūkčiodamas.

– Taip, bet tada mes vėl galėtume klajoti... aš neturiu kur pasidėti, Oskarai!

– Žinau, kad neturi, – pasakė Oskaras. – O tasai kipšas lensmanas lėbauja sau. Bet dabar aš jį prisišauksiu, net jei daboklę reikėtų nuversti!

Jis suriaumojo lyg žvėris.

– Eikit šen, visi Bergkvistai ir visi avigalviai, kiek tik yra, jeigu jūs mane girdit! Eikit šen, jei ne, nuversiu daboklę! Aš noriu šnekėtis su lensmanu!

Rasmusas pašoko iš išgąsčio, kai Oskaras taip suriko. Apsidairė, kur jam pasislėpti. Tarp daboklės ir lensmano sodo vingiavo išdžiūvęs griovys, o per jį buvo nutiestas tiltelis, kad lensmanas turėtų tiesų kelią iš sa-

vo geltono namelio į raštinę. Rasmusas pasilindo po tilteliu ir tupėdamas ten klausėsi, kaip Oskaras šūkaloja ir daužosi daboklėje.

– Duokit šen lensmaną, pasakyta! Ar girdit mane, kurčiai jūs! Aš noriu prisipažinti, duokit šen lensmaną, ir kuo greičiausiai!

Geltonam lensmano name buvo tamsu. Taip pat ir jo raštinėje tamsu, Bergkvistas su Andersonu gal irgi buvo išėję į vaišes. Šiaip ar taip, niekas neatėjo Oskarui šaukiant, ir šis pagaliau suriko:

– Tada kaltinkit patys save, jeigu aš šiąnakt pabėgsiu!

Rasmusas krūptelėjo išgirdęs. Vis dėlto Oskaras žada bėgti, oi, kaip gerai! Rasmusui vis tiek, kur dings ir pinigai, ir vėrinys, ir viskas, kad tik jie su Oskaru vėl galėtų žygiuoti keliu.

Po dviejų valandų jie ir buvo vėl ten, kelyje. Tačiau lyg du juodi šešėliai paskui juos sekė Lifas ir Lijanderis, o Lifas turėjo rankoje pistoletą.

Lifas nemelavo sakydamas, kad Lijanderis meistras atrakinėti spynas. Jis neužtruko nė penkiolikos minučių, kol paleido Oskarą. Lifas tuo tarpu ėjo sargybą. Rasmusas taip pat stovėjo sargyboje, Lifo kietai laikomas už pakarpos. Nepasirodė nei policininkai, nei lensmanas.

– Tegul dabar save kaltina, – dar kartą pasakė Oskaras, kai jie tamsoje ištykino iš miestelio, kurio visi gyventojai miegojo, lyg pasaulyje jokių plėšikų nebūtų

buvę. Tiktai visas viešbutis skambėjo nuo puotos. Atsargiai slinkdami tylia gatve į užmiestį Rasmusas ir Oskaras girdėjo ten grojant armoniką.

Dabar jie vėl ėjo atgal tuo pačiu keliu, link Mažylės Saros namelio.

– Kur tu paslėpei pinigus, Oskarai? – sušnabždėjo Rasmusas.

– Tuojau pamatysi, – popikčiai atsakė Oskaras.

Pagaliau priėjo. Mažylės Saros namelis vos kyšojo iš serbentų ir persenusių obelų vasaros nakties tamsoje. Mažylė Sara turbūt kuo ramiausiai miegojo troboje ir nė nesapnavo, kad toks keistas karavanas traukia šiuo metu pro jos vartelius, pro trobą, malkinę į tankų mišką už jos.

Kiek paėjus miške pasirodė didžiulis kalnas akmenų. Kodėl jie čia riogsojo, kaip čia atsirado, nežinojo niekas: jeigu tai ir buvo morenos, tai vis dėlto nepanašios į kitas morenas. Tiktai didžiulė krūva akmenų, ir daugiau nieko.

Priėjęs prie akmenyno Oskaras sustojo. Tada atsigręžė ir piktai pasižiūrėjo į Lifą ir Lijanderį.

– Aha, jūs čia, mano vaikučiai, buvau nusigandęs, maniau, kad beeidamas pamečiau jus kelyje.

– Gali dėl to nesijaudinti, – pasakė Lifas. – Mūsų tu taip greitai nepamesi.

Pistoletą jis laikė atkišęs, ir Oskaras susiraukė pamatęs.

– Juk tu iš jo nešausi, man nepatinka, kai jis pokši.

– Ne, jei tik tu paklosi pinigus ir paliksi juos, – ramiai pasakė Lifas.

– O-ho-ho-ho, – tarė Oskaras, – kurgi aš juos padėjau?

Jis nusismaukė į šalį kepurę ir pasikrapštė pakaušį.

– Kažkur šičia, – pasakė jis, mostelėjęs plačiai per visą akmenyną.

– Mes čia nemanom vaidinti lobio ieškotojų, jeigu tau taip atrodo, – pasakė Lifas, o Lijanderis net drebėjo iš susijaudinimo.

– Rodyk tučtuojau, nėr kada gaišti, ar supranti, ar ne, jauti tu!

Pro medžių viršūnes pradėjo šviesti dangus, ir silpnoje rytmečio prieblandoje Lijanderio veidas atrodė sudribęs ir išpurtęs. Jis nervingai čiulpė cigaretę ir negalėjo ramiai nustovėti.

– Na, ar išeis kas nors iš to? – burbtelėjo jis.

Oskaras atsiduso ir lyg maldaudamas atsigręžė į Rasmusą.

– Dabar lensmanas tegul pats save kaltina, – pasakė jis. – Tu gali paliudyti, kad aš padariau viską, ką galėjau.

– Taip, – atsakė Rasmusas.

Jam labai gailėjo Oskaro. Vis dėlto pikta, kad plėšikams atiteks pinigai. Vienintelė paguoda, kad Oskaras gaus vėrinį ir kad jie vėl galės klajoti po pasaulį visoms baisybėms praėjus. Ir jeigu fru Hedberg nebepasveiktų daugiau, tai bent jos duktė Amerikoje gaus brangų savo motinos smaragdų vėrinį, tai irgi paguoda.

Oskaras užlipo į pačią krūvos viršūnę. Lifas ir Lijanderis neatsilikdami sekė iš paskos. „Jie atrodo plėšrūs kaip šakalai", – pagalvojo Rasmusas.

Rasmusas irgi sekė paskui. Jis atsisėdo ant vieno akmens kuo arčiausiai Oskaro ir visas drebėjo iš šalčio, tačiau nenuleido akių nuo Oskaro.

– Štai čia, – pasakė Oskaras ir pradėjo versti akmenis. Jis mėtė juos, o akmenys riedėjo į visas šalis lyg kokie kamuoliai; šiurpus dundančių akmenų garsas nejaukiai aidėjo miško tyloje. Lifas ir Lijanderis stovėjo prisilindę prie pat Oskaro ir sekė kiekvieną jo judesį, akys buvo pastirusios, jie leipo iš nekantrumo. Ir štai pagaliau pasirodė tas pažįstamas klijuotės ryšulys. Lifas su Lijanderiu abu drauge puolė prie jo.

– Turėkitės savo nešvarius pinigus, – su panieka tarė Oskaras.

– Perskaičiuok visus, – suriko Lijanderis, – tikriausiai galybę nukniaukė.

– Utėlė tu, – pasakė Oskaras ir dar kartą nusispjovė.

Lifas padavė savo pistoletą Lijanderiui ir pradėjo skaičiuoti. Jis sėdėjo ant akmenų kalno ir vis skaičiavo šimtinius ir tūkstantinius banknotus, kol Rasmusui akys ėmė raibti. Smaragdų vėrinys irgi buvo čia, ir šį Lifas įsikišo į kišenę.

– Klausyk, – pasakė Oskaras. – Dėl vėrinio gali nesivarginti, aš juo pasirūpinsiu.

– Aha, taip buvo manyta, – pasakė Lifas. – Nors dabar aš apsigalvojau. Man rodos, kad tau neverta jo duoti.

Tačiau Lijanderis ėmė rėkti kaip pakvaišęs:

– Atiduok jam vėrinį, kvaily tu! Argi nesupranti, kad čia vienintelis būdas užkišti jam gerklę – tada jis iš tikrųjų bus bendrininkas. Kaip kažin ką, atiduok jam vėrinį.

– Bendrininkas... eik tu po velnių, – pasakė Oskaras. – Aš nemanau būti vagių ir banditų bendrininkas. Tačiau paimsiu vėrinį ir atiduosiu jį atgal fru Hedberg, ar suprantat jūs savo plėšikiškom makaulėm?

Lifas ir Lijanderis pasižiūrėjo į kits kitą, ir akmenyne tapo klaikiai tylu.

– Ar girdėjai, ką jis pasakė, – tarė Lifas. – Šitam neužkiši nasrų, padaręs savo bendrininku.

– Ne, galit nė kiek neabejoti, – atkirto Oskaras. – Nebūsiu jūsų bendrininkas, kol aš gyvas esu.

– Taip, kol tu gyvas, – pasakė Lijanderis ir taip pasižiūrėjo į Oskarą, kad Rasmusui dar šalčiau pasidarė. – Nebūsi, kol gyvas esi! Bet yra geresnis būdas užkišti tau gerklę, supranti!

Jis pakėlė pistoletą.

– Ne, nešauk, – sušuko Lifas. – Ar tu kvailas, Lijanderi...

– Kvailas būsiu, jei šito nepadarysiu, – pasakė Lijanderis. – Čia du nereikalingi liudininkai, ir manau juos palikti šitam akmenų kapinyne.

Jis vėl pakėlė pistoletą. Tačiau Rasmusas sukliko lyg laukinis.

– Nešauk, – suriko jis ir tarsi paklaikęs puolė prie Oskaro. Jis apkabino rankomis jo kojas ir šaukė persigandęs:

– Nešauk, nešauk!

Bet šūvis pokštelėjo. Iš tiesų pokštelėjo šūvis. Tik ne iš to pistoleto, kuris grasino mirtimi Oskarui. Pokštelė-

jo iš kito ginklo, ir kulka tokia pašėlusia jėga išmušė iš Lijanderio rankų pistoletą, kad šis nulėkė per visą akmenyną.

– Oskarai, ar tave nušovė? – suspigo Rasmusas.

– Ne, nenušovė, – pasakė Oskaras.

Jis žiūrėjo įsmeigęs akis į mišką. Už tankių eglių turėjo būti tas, kuris šovė.

Lifas su Lijanderiu stovėjo išbalę ir taip pat žiūrėjo tenai. Ir dar labiau pabalo, kai pamatė išeinant policininkus. Šie išlindo iš eglyno su pistoletais rankose. Jie bėgo tekini, šokinėdami per pūpsančius akmenis, ir negailestingai artėjo prie nedidelio būrelio žmonių akmenyno viduryje.

– Aš protestuoju! – šaukė Lifas, kai grandinės sukaustė jo rankas. – Aš protestuoju... štai valkata, jam jūs turit surišti rankas. Malonėkite pažvelgti į šitą klijuotės ryšulį, kurį jis čia buvo užkasęs...

– Galit nesirūpinti, – pasakė lensmanas, kuris staiga taip pat išdygo akmenyne ir rūsčiai žiūrėjo į Lifą ir Lijanderį.

Oskaras drebėdamas įsikibo lensmanui į rankovę.

– Lensmanai, prisiekiu, kad aš nekaltas kaip nuotaka.

Lensmanas linktelėjo galvą.

– Taip, Oskarai, aš stovėjau antai už tos eglės visą pusvalandį ir žinau, kad jūs nekaltas kaip nuotaka.

Tryliktasis skyrius

– Kaip iš tikrųjų buvo? – paklausė Oskaras.

Jis buvo pasodintas į lankytojų kėdę paties lensmano kabinete, ir lensmanas pavaišino jį puikiu cigaru iš rašomojo stalo stalčiaus.

– Kaip lensmanas galėjot ateiti lyg tyčia tuo laiku?

Rūkydamas cigarą Oskaras klausiamai pasižiūrėjo į lensmaną. Už jo kėdės stovėjo Rasmusas. Jis traukė nuostabų dūmų kvapą nosimi ir stengėsi atrodyti kuo mažesnis. Norėjo, kad lensmanas užmirštų, jog jis čia yra.

Iš tiesų lensmanas buvo labai geras. Jis atėjo ir išgelbėjo jiems gyvybę, ir likusią nakties dalį jie miegojo geltoname jo name, jo tarnaitė davė jiems pusryčius virtuvėje, o dabar jis sėdėjo čia prie stalo ir rašė viską, ką Oskaras pasakojo apie Lifą ir Lijanderį, ir cigaru Oskarą pavaišino. Jis buvo labai geras, bet vis dėlto būtent jis turėjo galią siųsti berniukus į prieglaudą nepaisydamas, ar šie nori, ar ne. Dėl to Rasmusas vengė pakliūti jam po akių ir stengėsi atrodyti kuo mažesnis.

– Juk aš gavau Oskaro laišką, – pasakė lensmanas. – Be to laiško mes nebūtume įkišę už grotų Lifo ir Lijanderio.

– Laišką? – nustebęs paklausė Oskaras. – Argi lensmanas gavo mano laišką?..

– Žinoma, – pasakė lensmanas. – Vakar vėlai vakare gavau. Buvau svečiuose viešbutyje ir kaip tik, begeriant kavą su punšu, girdžiu, kad kažkas norįs su manim pasikalbėti kieme. Aš liepiau pasakyti, kad esu užsiėmęs ir negaliu išeiti, bet vos prasitariau, pro duris įlėkė mažytė tulžinga Fija Karl-Isak...

– Fija Karl-Isak, – pakartojo Oskaras, – aha, aš taip ir maniau, kad ne Mažylė Sara...

– Ne, jos pavardė Fija Karl-Isak, tai mažytė tulžinga bobelė ir, turiu pasakyti, žino, ko nori. Ji priėjo tiesiai prie stalo ir padavė man laišką. „Tamsta gauni tokią didelę algą, o sėdi čia ir nieko neveiki", – išdrožė ji. Ji sakėsi radusi laišką ant grindų savo priemenėje...

– Oi, toji Mažylė Sara, – sumurmėjo Oskaras.

– Ir ji suprato, kad čia svarbus raštas, nes perskaitė tavo laišką. „O dabar, lensmanai, būk malonus ir padaryk, kas liko", – pasakė ji.

– Fija verta medalio, – tarė Oskaras.

– Taip, Oskaras irgi vertas medalio, – pasakė lensmanas. – Aš vis dėlto klydau ir buvau kvailas, kad patikėjau viskuo, ką sakė toji fru Hedberg merga apie valkatą, grasinusį pistoletu. Tačiau, kai tik perskaičiau laišką, supratau, jog Oskaras nekaltas, ir nebūsiu kvailesnis, jeigu pripažinsiu savo klaidą.

Oskaras patenkintas linktelėjo galvą.

– „Taigi, taigi, dabar ir aš matysiu", – pasakė boba, nusipjovusi abu vokus. Gerai, kad galiausiai viskas paaiškėjo.

Oskaras išpūtė didelį kamuolį dūmų, ir Rasmusas patraukė nosim. Cigarai kvepėjo taip poniškai ir maloniai. Tačiau akių nenuleido nuo lensmano. Ir negalėjo atsikratyti minties apie prieglaudą, nors lensmanas taip įdomiai ir gražiai pasakojo.

Lensmanas padėkojo Oskarui už tai, kad perspėjo dėl Anos Stinos.

– Aš tekinas nulėkiau pas fru Hedberg, kai tik perskaičiau laišką, ir manau, kad spėjau laiku. Nes kaip tik vakar vakare ji atgavo sąmonę. Ir ne todėl, kad būčiau manęs, jog toji kvaiša Ana Stina itin pavojinga, bet vis dėlto ramiau, kai ją areštavom vakar.

– Ar lensmanas mano, jog fru Hedberg pasveiks? – nekantraudamas paklausė Oskaras.

– Taip, man rodos, – pasakė lensmanas. – Aš ką tik nunešiau jai vėrinį ir turiu pasakyti, kad ji apsidžiaugė.

– Tada ji man ir kitą kartą duos penkiasdešimt erių, – tarė Oskaras. – Vadinasi, Ana Stina dabar sėdi?

– Žinoma, – atsakė lensmanas. – Kaip tik vakar vakare, kai atvedėm ją pasodinti, ir pastebėjom, jog Oskaras pabėgo. Mes sekėm jus visą laiką – Bergkvistas, Andersonas ir aš.

– Tasai Bergvistas yra avigalvis, – ramiai tarė Oskaras.

– Galbūt, – pasakė lensmanas. – Bet jis itin taikliai šaudo iš pistoleto, jis vienas iš geriausių šaulių visame krašte. Oskaras, be abejo, ir pats tą šiąnakt pastebėjo.

– Taip, niekad dar joks avigalvis šitaip nepravertė, – atsakė Oskaras.

Jis pakilo nuo kėdės.

– Dabar aš turbūt laisvas ir galiu eiti, kur noriu.

– Žinoma. Bet štai šitas mažas išdykėlis iš Vesterhagos...

Lensmanas pasižiūrėjo į Rasmusą.

Rasmusas nelaukė, ką jis dar pasakys. Per keletą sekundžių jis jau buvo už durų, dūmė kaip nuo mirties. Tačiau netrukus užpakalyje išgirdo Oskarą šaukiant:

– Palauk manęs, Rasmusai!

Jis atsigręžė ir pamatė Oskarą taip bėgant, kad net maišas ant pečių šokinėjo.

– Oskarai, neleisk jam manęs pagauti, – uždusęs pasakė Rasmusas, kai Oskaras pavijo jį. – Aš noriu būti su tavim!

– O-ho-ho-ho, – susirūpinęs tarė Oskaras. – Turbūt aš greitai atsisėsiu į kalėjimą už vaikų grobimą. Tokiems kaip tu nėra ko bastytis po pasaulį.

– Tik tol, kol susirasiu pas ką pasilikti, – meldė Rasmusas. – Aš greitai rasiu, kas mane norės pasiimti.

Pats savo širdyje jis tuo netikėjo. Ne, jis netikėjo, kad kada nors ras žmones, kurie sutiks jį pasiimti.

Bet šį kartą klydo.

Jie ėjo kiaurą dieną, ir Rasmusas jau beveik pavargo.

– Kaip tu manai, Oskarai, kur mes nakvosim šią nakt?

Oskaras ramiausiai žingsniavo dulkėtu keliu. Jis turbūt galėjo kažin kiek nueiti nepavargęs.

– Visada rasim kamputį, kur galėtume pamiegoti, – pasakė Oskaras.

– Kokioj daugybėj vietų aš nakvojau, kai pabėgau, – tarė Rasmusas. – Dvi naktis gulėjau daržinėse, vieną naktį ant grindų tuščiam name ir pas Mažylę Sarą, o vieną pas lensmaną. Kažin kur nakvosim šiąnakt, taip įdomu, kai nieko nežinai iš anksto.

– O-ho-ho-ho, – atsiliepė Oskaras.

Rasmusas svajingai žiūrėjo į raudoną vakaro dangų.

– Man įdomu, kur aš nakvosiu visas kitas savo gyvenimo naktis.

– O-ho-ho-ho, – pasakė Oskaras.

Valandėlę jie ėjo tylėdami. Kelias buvo kalvotas, siauras, raitytas ir su daugybe vartų.

– Šešiolika vartų atkėliau šiandien, – pasakė Rasmusas. – Aš suskaičiavau. O antai dar vieni, nors jie atkelti.

– Taip, šitam kelyje visada buvo daug vartų, – pasakė Oskaras.

– Iš kur tu žinai, ar tu jau ėjai čia?

– Taip, daugelį kartų, – atsakė Oskaras.

Jie įėjo pro atkilus vartus. Ant stulpo buvo prikalta lentelė. Rasmusas sustojo ir perskaitė:

Užkelk vartus, aš užkeliu visada,
O tu, galvijau, niekada.

– Matyt, čia paskiausiai ėjo galvijas, – pasakė Oskaras. – Eikš, pasėdėsim valandžiukę ir pasigrožėsim gamta!

Tuoj už vartų žaliavo nedidelė daili pievelė, prižėlusi minkštos žolės ir visa marga nuo gėlių. Rasmusas rūpestingai užkėlė vartus, jis nenorėjo padaryti kaip tas galvijas. Oskaras jau sėdėjo žolėje tarp varpelių ir ramunių, ir Rasmusas pargriuvo šalia jo. Gera buvo pailsinti nuvargusias kojas.

– Jeigu būčiau karvė, pasilikčiau šitoj pievoj ir niekaip nesiduočiau iš jos išvaromas, – pasakė Oskaras.

Jis susimąstęs kedeno sau plaukus.

– Iš tikrųjų keista, kad žmogus niekada nesustoji, o vis eini ir eini. O kur tik nueitum, visur beveik tas pat. Ir žolė, ir gėlės, ir medžiai, ir dangus, ir miškas, ir saulė, ir mėnulis, kad negali nustygti vienoje vietoje.

– Taip, nors ir smagu eiti ir eiti, – tarė Rasmusas. – Bent vasarą. O žiemą maloniau gyventi troboje.

– Taip, žiemą kojų nagai skirsta, – pasakė Oskaras, – tada geriau gyventi troboje.

Tolumoje jie išgirdo kaukšint arklių kanopas ir dundant ratus, ir Rasmusas galvotrūkčiais puolė prie vartų. Ką žinai, gal už paslaugą gausi skatiką?

Netrukus jis pamatė atvažiuojant vežimą. Tai buvo kelionės brikelis su priešakine ir užpakaline sėdynėmis, o priekyje vienas sėdėjo vyriškis.

– Atvažiuoja Stensetros Nilsonas, – pasakė Oskaras. – Geras žmogus.

Rasmusas kuo plačiausiai atkėlė vartus ir žemai nusilenkė, kai Stensetros šeimininkas važiavo pro šalį.

– Koksai mandagus berniukas, – pasakė Stensetros šeimininkas ir sustabdė arklį. Paskui pamatė Oskarą, sėdintį žolėje prie kelio.

– O, žiūrėkit, Oskaras čia beesąs. Vėl jau mūsų kraštuose, ir labai gerai!

Oskaras linktelėjo galvą.

– Aha, taigi vėl čionai. Gal tamsta pavėžintum mus galelį?

– O kaipgi, žinoma, – pasakė Stensetros šeimininkas.

Oskaras su Rasmusu mikliai užsirangė ant užpakalinės sėdynės, ir brikelis pajudėjo.

– Tiesa, už vartus tau skolingas, – pasakė Stensetros šeimininkas ir padavė Rasmusui penkiaerį.

Rasmusas paraudo iš džiaugsmo. Stačiai negali atsidžiaugti, kaip jam birte biro tie penkiaeriai visą šitą savaitę, kai pirmąjį rado prie rūsio.

Rasmusas vogčiomis pasižiūrėjo į Stensetros šeimininką. Jis atrodė malonus ir buvo visai nesenas, rudai įdegęs, o akys žydrutėlės.

– Kur Oskaras rado šitą vaikiną? – paklausė Stensetros šeimininkas ir nykščiu per petį parodė į Rasmusą.

– Kelyje sužvejojau, – pasakė Oskaras. – Klajoja kol kas su manim po pasaulį.

– Argi jis neturi nei tėvo, nei motinos, kad nėra kam jį globoti?

– Ne, neturi vargšelis!

Rasmusas sėdėjo tyliai ir atkakliai žiūrėjo tolyn į saulėlydį. Jis jautėsi nesmagiai, buvo keista, kad kalbėjo apie jį jam girdint.

– Jeigu Nilsonas nori tikrai sužinoti, tai galiu pasakyti, kad vaikinas pabėgo iš prieglaudos, o dabar keliauja ir ieško, kas jį priimtų.

Stensetros šeimininkas linktelėjo galvą.

– Aha, tai aš ir pamaniau, kad čia bus tas pats Vesterhagos berniukas, apie kurį vakar buvo paskelbta laikraštyje.

Jis pasuko galvą ir maloniai pasižiūrėjo Rasmusui tiesiai į akis.

– Kodėl tu pabėgai iš vaikų prieglaudos? – paklausė jis.

Rasmusas tebespoksojo į saulėlydį ir nieko neatsakė. Tačiau, kai Stensetros šeimininkas dar kartą paklausė, tyliai tarė:

– Aš nenorėjau ten būti.

Turbūt Stensetros šeimininkui toks atsakymas atrodė pakankamai aiškus, kad jis daugiau neklausinėjo.

Kelias vingiavo, raitėsi, liuoksėjo per kalveles ir dabar jame buvo dar daugiau vartų, kuriuos Rasmusas uoliai kilnojo. Pagaliau jie privažiavo didelį kalną ir tokį statų, kad Oskaras su Rasmusu nesiryžo pasilikti brikelyje. Jie iššoko lauk ir ėmė eiti šalia vežimo.

– Dabar greit būsim Stensetroje, – pasakė Oskaras.

Kai užvažiavo ant kalno, buvo matyti ir sodyba. Ji stovėjo aukštai ant kalvelės, graži, raudonais stogais, o vakaro saulės apšviesta atrodė tokia jauki ir svetinga.

– Gal paprašykim, kad priimtų nakvynės? – pašnibždėjo Rasmusas Oskarui.

Tačiau, kai privažiavo sodybos keliuką, Stensetros šeimininkas pats paklausė:

– Gal užsuktumėt pas mus ir užkąstumėt truputį?

– Kaip manai, Rasmusai, ar užsuksim? – juokais pasakė Oskaras.

– Gerai, – kaipmat atsakė Rasmusas. Tiesa, Oskaras pats jį buvo išmokęs niekada neatsisakyti, kai kas siūlo valgyti, nes nežinai, kada tau vėl pasiūlys.

– Aš manau, kad ne tik pavalgysim, – pasakė Oskaras ir pasižiūrėjo į Stensetros šeimininką, – bet truputį ir pylos gausim.

Tačiau atsakymo nesulaukė.

Po kiek laiko jie sėdėjo prie didelio stalo Stensetros virtuvėje ir drauge su šeimininku kirto dešrą ir lašinius, o šeimininkė įpylė Rasmusui pieno ir davė riekę duonos, storai apteptą sviestu. Paskui nusijuokė ir tarė:

– Čia mažiausias klajūnas iš visų, kurie sėdėjo mano virtuvėje, o vis dėlto daug jų perėjo.

Rasmusui patiko šeimininkė. Ji buvo šviesiais garbanotais plaukais, malonaus, rimto veido, graži.

Rasmusas valgė ir klausėsi, kaip Oskaras pasakojo apie Lifą ir Lijanderį ir apie fru Hedberg smaragdų vėrinį.

– Tikriausiai kurią dieną bus parašyta laikraštyje, – išdidžiai pasakė Oskaras. – Tada galėsit pasiskaityti apie mane ir Rasmusą, visų kariūnų karalių.

Fru Nilson sėdėjo ir žiūrėjo į Rasmusą. Ji taip ilgai žiūrėjo, kad jis pagaliau turėjo nusukti galvą.

– Vargšelis, – pasakė ji, – ar tau nepatiko Vesterhagoje?

Rasmusas žiūrėjo, įsmeigęs akis į lėkštę, ir nieko neatsakė.

– Kaipgi ten vaikams sekasi toje Vesterhagoje, – kalbėjo fru Nilson. – Kiek jau kartų ruošėmės važiuoti ir parsivežti augintinį, o vis neprisiruošėm. Jau buvom bevažiuoją šią žiemą, bet man pradėjo skaudėti ranką.

– Taigi vis kažkaip sunku buvo prisirengti, – pasakė jos vyras.

Rasmusas pakėlė akis nuo lėkštės ir pasižiūrėjo į fru Nilson.

– Jūs turbūt norėjot pasiimti mergaitę? – nedrąsiai paklausė jis.

Fru Nilson nusišypsojo.

– Ne, manėm pasiimti berniuką. Dėl to, kad turim ūkį, o savo vaikų nesusilaukėm, juk reikės kam nors ateity šeimininkauti.

– Manėm pasiimti berniuką, – pasakė Stensetros šeimininkas.

– Ir garbanotą? – paklausė Rasmusas.

Fru Nilson pasižiūrėjo į jį nustebusi ir nusijuokė.

– Aha, kaip tu atspėjai? Iš tikrųjų aš tik tokį jį įsivaizdavau, su garbanotais plaukais.

Rasmusas linktelėjo galvą.

– Taip, suprantu, – pasakė jis, uoliai kramtydamas lašinių odą.

– Nors, apskritai kalbant, galėtų būti ir su kitokiais plaukais, – tarė Stensetros šeimininkas ir juokais papešė Rasmusui už lygių plaukų kuokšto.

– Taip, karaliui tokie plaukai nelabai tinka, – pasakė Oskaras. – Jumis dėtas, aš pasiimčiau Rasmusą, kariūnų karalių su lygiais plaukais. Žinoma, jeigu jis pats nori.

Fru Nilson nusišypsojo Rasmusui.

– Ar norėtum?

Rasmusui dilgtelėjo per širdį – ar gali būti, kad jie nori pasiimti jį! Ar iš tiesų yra žmonių pasaulyje, kurie panorėtų jo!

„Ar norėtum?" – lyg niekur nieko paklausė šita gražioji ponia. Ar jis norėtų! Juk jie tokie gražūs ir abu geri, ir Nilsonas, ir jo žmona, ir, matyt, turtingi. Čia virtuvėje taip puiku, varinių puodų pristatytos lentynos, ant grindų naminiai takai, troba didelė, su daugybe kambarių, ir dvi mergas turi, ir raudoną tvartą, matyt, kad turtingi.

Ir turtingi, ir geri, ir gražūs... ir nori jį pasiimti!

– Juk tu gali pirma pabūti pas mus keletą dienų, pažiūrėsim, kaip mums seksis drauge gyventi, – pasakė Nilsonas. – Čia ne toks daiktas, kad staigiai nuspręstum.

– Aš tai norėčiau, – nedrąsiai tarė Rasmusas.

– Taip, geresnio berniuko jūs niekad negausit, – pridūrė Oskaras.

Fru Nilson pasižiūrėjo rimtai į Rasmusą.

– Taip, man rodos, kad aš jį paimčiau, – pasakė ji.

Paskui fru Nilson davė jiems kavos verandoje, o vėliau Rasmusas su Oskaru liko vieni. Tiktai dabar Ras-

musas suprato, kad turės skirtis su Oskaru, ir jam lyg kas peiliu širdį pervėrė.

– Oskarai, – paklausė jis, – kaip tu manai, ar man pasilikti čia?

– Žinoma, pasilik. Geresnės vietos niekad nerasi.

Rasmusas stovėjo ir tylėjo. Iš dalies jis vylėsi, kad Oskaras ką kita pasakys... pasakys, kad jis negali skirtis su Rasmusu... pasakys, kad jiems gera drauge abiem. Bet Oskaras šitaip nepasakė. Ir, žinoma, todėl, kad vis tiek Rasmusas buvo našta klajoti po pasaulį.

– Tu galėsi eiti daug greičiau, kai nebebus manęs, – pasakė Rasmusas, ir jo balsas virptelėjo. – Tu galėsi nueiti daug, daug mylių per dieną...

– Taip, aišku, galėsiu, – pritarė Oskaras. – Tiktai juk mylios beveik visos vienodos, dėl to nesvarbu, ar toli nueisi.

Rasmusas atsiduso.

– Manau, kad tu nesutiksi per daug vagių, kai manęs nebus.

– Ne, juk vagių knibždėte neknibžda. Ir be to, kaip įmanydamas stengsiuos nepasipainioti jiems po kojų.

Rasmusas patylėjo valandėlę, paskui tarė:

– Kai nueisi gulti šįvakar, tu jau būsi vienas.

Oskaras suėmė jo rankas.

– Tada būsiu vienas... ir nelengva bus senajam Oskarui. Bet smagu bus, kai žinosiu, kad tu šiąnakt miegi mažam gražiam Stensetros kambarėlyje, ir miegosi visas savo gyvenimo naktis, ir nereiks tau vargti kelyje.

Rasmusui užgniaužė gerklę.

– O gal mes niekad nebesusitiksim, Oskarai.

Oskaras nepaleido jo rankų.

– Žinoma, susitiksim. Vieną gražų vakarą, kai tu sėdėsi virtuvėje ir valgysi vakarienę su tėvu ir motina, pasibels į duris ir įeis Teisingoji Gegutė. Ir pasakys: „Kažin ar negalėčiau šiąnakt pernakvoti ant šieno?" O tu sėdėsi sotus, riebus ir linksmas ir atsakysi: „Žinoma, galėsi, Oskarai". Ar nebus smagu?

Bet Rasmusui visiškai neatrodė, kad bus smagu. Jam akys ėmė niauktis nuo ašarų, o Oskaras tebekalbėjo:

– Ir pamatysi, kad aš ateidinėsiu dažniau, negu tu manai. Prižadu tau, kad mes vėl susitiksim.

– Ar tikrai, Oskarai?

– Taip tikrai, kaip amen bažnyčioje. O dabar pagalvok, kiek tau bus džiaugsmo su visais arkliais, karvėmis, veršeliais ir paršeliais čia sodyboje?

– Kažin ar jie turi katę? – paklausė Rasmusas.

Fru Nilson, kuri atėjo pasiimti kavos padėklo, išgirdo jį klausiant ir pasakė:

– Ne, vaikeli, neturim katės, nes aš negaliu pakęsti kačių. Bet mūsų kalė vakar atsivedė penkis šuniukus, rytoj galėsim nueiti ir pasižiūrėti.

Dėl penkių šuniukų gali užmiršti visus pasaulio rūpesčius, kai esi devynerių metų. Rasmusas pašoko iš džiaugsmo – rytoj bus tikrai smagu, oi, kaip bus smagu!

– Tu jau labai nori miego, – pasakė fru Nilson. – Aš tuoj ateisiu ir parodysiu tau, kur miegosi.

Ir ji išėjo su padėklu.

– Geriau bus, jeigu mes dabar atsisveikinsim su tavim, – tarė Oskaras. – Aš šiąnakt nakvosiu daržinėje ir rytoj anksti rytą išvyksiu į kelionę.

– Bet tu vėl greitai ateisi manęs aplankyti, – nusigandęs pasakė Rasmusas.

Kažkur, širdies kertelėje, buvo kitas balsas, kuris šnibždėjo, kad jis galbūt niekada nebepamatys Oskaro ir neįstengs to pakelti. Tačiau kaip tik dabar jis nenorėjo apie tai galvoti. Jis taip norėjo miego... o dar tie šuniukai, kuriuos jis pamatys rytoj.

Jis paėmė Oskarą už rankos.

– Ačiū, kad galėjau su tavim klajoti po pasaulį. Ir ačiū, kad tu man buvai toks geras.

– Ir tau ačiū, – pasakė Oskaras. – Tu esi šaunus berniukas, nors ir su lygiais plaukais.

Ir Oskaras išėjo. Rasmusas tebestovėjo verandoje ir apsiblaususiomis akimis žiūrėjo į jį. Oskaras ėjo per sutemas su kuprine ant pečių. Paskui užsilipo kopėčiomis į pakraigę. Rasmusas matė, kaip jis atsidarė dideles duris ir dingo, daugiau Oskaro nebebuvo matyti.

Keturioliktasis skyrius

Rytojaus rytą Rasmusas pabudo anksti. Jis jautė, kad anksti. Saulė, kuri skverbėsi pro tamsiai mėlynos užuolaidos kraštą, buvo ankstyva ryto saulė, ir garsai, kuriuos jis girdėjo, buvo ankstaus ryto. Kažkas barškinosi prie viryklės virtuvėje ir kažkas malė kavą.

Miegūstas apsidairė jis po kambarį. Kambarėlis tikrai buvo gražus, o lova be galo minkšta, tokioj minkštoj jis dar niekad nebuvo miegojęs.

Virtuvėje buvo girdėti žingsniai, ten turbūt vaikščiojo naujasis jo tėvas su motina. Rasmusas pabandė įsivaizduoti, kaip atrodo Stensetros šeimininkas ir jo žmona, ir prisiminė jų malonius veidus, kaip tik apie tokį tėvą ir motiną jis svajojo Vesterhagoje daugelį kartų. Tikrai atsitiko didelis stebuklas... jis turi savo namus, savo tėvą ir motiną.

Ir kodėl Rasmusas dabar nesidžiaugė? Kodėl jam buvo taip neapsakomai liūdna? Ir juo daugiau blaivėsi iš miego, juo darėsi liūdniau, o pagaliau pasijuto esąs toks nelaimingas, koks nė karto nebuvo, kai pabėgo iš Vesterhagos. Rodos, kažkas gniaužė širdį, taip buvo nesmagu, kad manė numirsiąs. Jis bandė galvoti apie šuniukus, kuriuos pamatys šiandien, bet niekaip negalėjo pasiguosti jais, taip liūdna buvo širdžiai.

Oskaras! Kaip tik Oskaro jis ilgėjosi taip, kad net krūtinę gėlė, ir nuo to skausmo buvo tik vienas vaistas. Jis turi susirasti Oskarą, turi pasikalbėti su juo, paprašyti jį, paprašyti iš visos širdies, kad leistų jam vėl klajoti drauge.

Bet tikriausiai per vėlu. Oskaras turbūt jau iškeliavo, Rasmusas tarsi matyte matė jį toli, žengiantį vieną rytmečio saulės nušviestu keliu. O, šito neįmanoma iškentėti, bet tikriausiai jau vėlu!

Sušukęs Rasmusas pašoko iš lovos ir ėmė rengtis. Jis taip skubėjo ir buvo toks nelaimingas, jog nieko negalėjo sučiupinėti, rankos drebėjo sagstantis marškinius, kojos niekaip nevaliojo pataikyti į kelnes.

Kai Rasmusas jau buvo apsirengęs, atsidarė durys ir įėjo fru Nilson; kodėl ji, būtent, turėjo ateiti kaip tik tuo laiku, Rasmusui nebuvo kada ilgai aiškintis.

– Aš tik noriu nueiti ir pasakyti vieną dalyką Oskarui, – sumurmėjo jis ir puolė pro ją.

– Klausyk, man rodos, kad Oskaras jau iškeliavo, – sušuko ji jam. – Mačiau išeinant iš daržinės prieš pusvalandį.

Apakęs nuo ašarų, Rasmusas nusirito laiptukais ir išlėkė į kiemą. Jis suprato, kad Oskaras išėjo, bet turėjo pamatyti pats. Turėjo įsitikinti, kad visos viltys žuvo. Lyg pakvaišęs nukūrė jis per kiemą ir užbėgo kopėčiomis į pakraigę, kur vakar matė, kaip dingo Oskaras. Vargais negalais atidarė jis dideles duris ir įėjo į vidų. Po stiprios saulės čia atrodė visai tamsu. Rasmusas nieko nematė, tik šaukė:

– Oskarai, – šaukė jis, – Oskarai!

Niekas neatsiliepė, ir Rasmusas pradėjo balsiai šnirpščioti. Dabar akys priprato prie tamsos, ir jis apsižvalgė po tuščią daržinę. Šienas Stensetroje dar nebuvo pradėtas vežti, daržinė tuščia kaip dykynė, jokio Oskaro nesimatė.

Rasmusas sudejavo, jam buvo taip skaudu, kad nevaliojo tverti. Jis vaitojo liūdnai, graudžiai, atsirėmęs kakta į sieną, ir net nesistengė susivaldyti.

Tada išgirdo atsiveriant daržinės duris, tikriausiai atėjo fru Nilson vestis jo, kai jis taip norėjo pabūti vienas. Rasmusas pabandė nusiraminti, kad ji neišgirstų jo verkiant, tačiau pastangos buvo beviltiškos. Rasmusas verkė net pasikūkčiodamas. Tada susigėdo, užsidengė veidą rankomis ir stovėjo šitaip, atsirėmęs į sieną, o ašaros tekėte tekėjo pro pirštus.

– Liūdna rytmečio giesmė, – išgirdo jis kažkieno balsą.

Ne fru Nilson balsas... Oskaro! Tarpduryje stovėjo Oskaras.

Rasmusas aklai puolė prie jo ir įsikibo į rankovę.

– Oskarai, aš noriu būti su tavim, tu turi leisti man būti su tavim!

– Taigi... taigi... taigi, – pasakė Oskaras. – Eime, atsisėsim prieš saulutę ir pasišnekėsim.

Jis išsivedė Rasmusą lauk. Jie atsisėdo ant kopėčių nugara į daržinės duris. Oskaras uždėjo ranką Rasmusui ant peties.

– Žiūrėk, Rasmusai, – pasakė jis ir parodė ranka į sodybą. – Žiūrėk, kokioj gražioj sodyboj tu gyvensi. Po valandėlės jie veš pieną, ir tu galėsi drauge pasivažinėti, o kai parvažiuosi, nueisi pasižiūrėti šuniukų, paplepėsi su savo tėvu ir motina.

– Aš noriu būti su tavim, Oskarai, – šnirpščiojo Rasmusas.

– Tik pagalvok, juk tu būsi su savo motina ir tėvu, – pasakė Oskaras. – Tu jų taip ilgai ieškojai.

– Bet aš labiau noriu būti su tavim ir klajoti po pasaulį, o ar tu negali būti mano tėvas?

Oskaras atrodė kone supykęs.

– Valkata – tėvas, kaip tas atrodys? Argi tu nori, kad valkata būtų tavo tėvas?

– Taip, toks valkata kaip tu, – sumurmėjo Rasmusas.

– Bet juk tu visą laiką sakei, kad nori gyventi pas gražius ir turtingus žmones.

Rasmusas pasuko galvą ir iš padilbų pasižiūrėjo į Oskarą.

– O man tu ir esi gražus.

Tada Oskaras nusijuokė.

– Taip, aš gražus kaip nuotaka. Ir turtingas. Lensmanas davė man dešimt kronų, dėl to ir aš turtingas.

– Kai klajoji po pasaulį, nereikia daug pinigų, – sumurmėjo Rasmusas. – Ir visai nebaisu, jei žiemą suskirs kojų nagai, aš vis tiek noriu klajoti su tavim, gerasis, mielasis Oskarai...

Daugiau negalėjo pasakyti, nes vėl pravirko.

Oskaras ilgai tylėjo, paskui patapšnojo Rasmusui per petį ir susimąstęs tarė:

– Tebūnie, kaip tu nori. „Kas atsitiko, tas gerai", – pasakė boba, kai jos senis nuėjo ir pasikorė. Tebūnie, kaip tu nori.

Tada Rasmusas atsiduso, atsiduso sunkiai, laimingas. Ir pamažu jo apsiverkusiam veide pasirodė šypsena. Jis čiuptelėjo Oskarui už švarko rankovės.

– Ir keliaujam tuojau pat...

– Ne, pirma turi nueiti ir pasisakyti fru Nilson, kad apsigalvojai.

Rasmusas nusigando.

– Ar būtinai aš? O tu negali...

Nelengva nueiti ir pasakyti žmonėms, kad nenori jų priimti už tėvą ir motiną. O droviam tai baisiai sunkus uždavinys. Tačiau Rasmusas buvo pasiryžęs kažką iškentėti, kad tik galėtų eiti su Oskaru.

Jis nuėjo prie lovio su vandeniu kieme ir nusiprausė visus ašarų pėdsakus nuo veido. Paskui pamojo Oskarui padrąsindamas save ir pagaliau drąsiai nužingsniavo į virtuvę.

Juos abu rado virtuvėje, ir Stensetros šeimininką, ir jo žmoną, jie sėdėjo prie stalo ir valgė pusryčius. Rasmusas sustojo prie durų kaip visi valkatos. Jį krėtė šiurpas – dabar turės pasiaiškinti, o ką jie pasakys, ar labai supyks?

– Aš labiau noriu pasilikti su Oskaru, – sumurmėjo jis.

Iš pradžių virtuvėje buvo tylu, paskui fru Nilson tarė:

– Eik šen, sėskis, pavalgysi, o mes paklausysim, kodėl tu labiau nori pasilikti su Oskaru.

Rasmusas delsė.

– Aš prie jo labiau pripratęs, – tyliai atsakė jis.

Fru Nilson norėjo nusivesti jį prie stalo, bet jis nesidavė. Įsirėmė kojomis į žemę ir priešinosi lyg užsispyręs ožiukas, baisiausiai bijodamas, kad jam nesutrukdytų išeiti su Oskaru.

– Juk reikia pavalgyti, jei manai leistis į kelionę, – pasakė Stensetros šeimininkas ir nusijuokė.

– Ir geriau, jei paskubėsi, nes Oskaras tikriausiai laukia, – pridūrė fru Nilson.

Neatrodė, kad jie norėtų jam sutrukdyti prievarta. Jis liovėsi spyriotis ir leidosi pritempiamas prie stalo. Atsargiai atsisėdo kuo toliausiai nuo jų ant kėdės krašto ir sumišęs žiūrėjo į tuos du žmones, kurie turėjo tapti jo tėvais.

– Vadinasi, niekas nepadės mums žiūrėti šuniukų, – pasakė fru Nilson.

Rasmusas nuleido akis.

– Aš labai noriu būti su Oskaru, – sumurmėjo jis.

Fru Nilson patapšnojo jam per žandą.

– Dėl to nenusimink, – pasakė ji. – Matyt, nebus kitos išeities, turėsim važiuoti į Vesterhagą, gal ten rasim kitą šuniukų globėją.

Rasmusas staiga taip prašneko, jog visai užmiršo savo drovumą.

– Aš žinau, ką jums pasiimti! – sušuko jis. – Pasiimkit Gunarą! Jis su lygiais plaukais, bet šiaip geras, iš visų geriausias. Aš pažįstu visus vaikus ir žinau, kad Gunaras geriausias.

– O ar jis nepanorės klajoti po pasaulį? – lyg ir popikčiai paklausė Stensetros šeimininkas.

– Ne, Gunaras labiau nori gyventi kokiam nors ūkyje negu kur kitur, jis labai myli gyvulius. Ir nesikeikia kaip Dičkis Peteris ir Emilis, ir beveik visi kiti. Gunaras geriausias.

– Ką gi, turėsim nuvažiuoti ir pasižiūrėti to Gunaro, jeigu jis toks geras, – pasakė fru Nilson ir įkrėtė Rasmusui didelę porciją košės.

Paskui – kai pakilo eiti – Rasmusas mandagiai padavė abiem ranką. Tada pasižiūrėjo į fru Nilson didelėmis, rimtomis akimis.

– Neimkit mergaičių su garbanotais plaukais, – prašydamas tarė jis. – Neimkit. Gunaras geriausias.

Naktį palijo. Jie žygiavo keliu. Po lietaus skaisčiai švietė ryto saulė. Oskaras žirgčiojo per balas ilgais žingsniais, o Rasmusas brido tiesiai, taškydamas į visas puses.

– Man taip smagu kojoms, – pasakė jis žiūrėdamas, kaip pro tarpupirščius sunkiasi purvas. – Ir man visam smagu.

Oskaras nusijuokė.

– Taigi gerai žmogui atsikračius didelės sodybos su arkliais, karvėmis ir visu turtu.

Rasmusas patenkintas brido per kitą balą.

– Ar žinai, Oskarai, ką aš galvoju?

– Ne, bet tikriausiai ką nors išmintingai ir gudriai, man taip rodos.

– Aš galvoju, kad kai klajoji po pasaulį, tada, ką matai, viskas tavo.

– Taip, tada tu nieko nepraradai, – pasakė Oskaras. – Nepraradai, jei štai viskas tavo, – pasakė jis ir parodė ranka apylinkę, lietaus nupraustą ir nušviestą ryto saulės.

Oskaras stabtelėjo valandėlę ir apsidairė.

– Dievuliuk brangus, kaip žalia ir gražu šiuo metų laiku! Nieko nuostabaus, kad norisi išeiti ir keliauti.

Rasmusas linksmai šokinėjo šalia jo.

– Ir viskas mūsų. Visi beržai mūsų ir ežeras mūsų, ir pieva mūsų, ir visi upeliai, ir kelias mūsų, ir balos mūsų.

– Balos tavo, – sutiko Oskaras. – Man užteks ir vienos, bet ir tą galiu atiduoti, jeigu reikia.

– O namai ne mūsų, – tarė Rasmusas, – ten visur gyvena kiti žmonės.

– Į tą mes galim nekreipti dėmesio, – pasakė Oskaras. – Ir namai mūsų, o bent vieną tikrai turėsim.

Rasmusas surimtėjo ir ilgesingu žvilgsniu ėmė žiūrėti į mažus pilkus torparių namukus, pro kuriuos jie ėjo.

– Taip, vieną namą mums reikia turėti, tau ir man, – pasakė Rasmusas, nežymiai atsiduseęs. – Namą, kuriame būtų galima gyventi žiemą, kad kojų nagai nesuskirstų.

– O-ho-ho-ho, – atsiliepė Oskaras.

Tačiau saulė švietė, o žiema buvo dar labai toli, dėl to dabar nebuvo ko rūpintis pastoge.

Jie keliavo toliau. Rasmusas ėjo, savindamasis visas žalias ganyklas ir visas žalias pievas, ir visus spindinčius vandenis, kuriuos matė, taip pat ir namus.

Tuo tarpu jie paliko lygumą. Dabar jau nebebuvo torparių namelių, tik miškas aplinkui. Pro aukštus tiesius pušų kamienus skverbėsi saulė, nušviesdama žalias samanas ir mažyčius raudonus linėjos varpelius, kurie skambėjo aplink nuostabiai gražią vasaros dieną.

– Dabar mes einam per Stensetros mišką, – paaiškino Oskaras. – Visi šitie medžiai iš rimtųjų galėjo būti tavo.

– Bet aš labiau norėjau pasilikti su tavim, – pasakė Rasmusas ir su meile žvilgtelėjo į Oskarą.

Oskaras pasižiūrėjo į jį, einantį šalia, uodų sukandžiotą, liesą, ilgaplaukį, bet linksmą, sulopytomis milo kelnėmis ir mėlyndryžiais marškiniais, kuriuos seniai reikėjo skalbti – valkata nuo galvos iki kojų.

– Tada aš tau pasakysiu vieną dalyką, – tarė Oskaras. – Ir aš noriu būti su tavim.

Rasmusas paraudo ir nieko neatsakė. Pirmą kartą Oskaras pasakė, kad nori būti su juo. Jis pasijuto esąs dar laimingesnis, šokinėjo per balas ir atrodė, jog galėtų kažin kur nueiti.

Tačiau greitai miškas pasibaigė, ir kelias, dailiai vingiuodamas, ėjo link ežero. O tenai, palei pat ežerą, stovėjo torpario trobelė, visiškai tokia pat pilka, maža trobelytė, kaip ir kitos, su keliom obelimis palangėje ir aplūžusia tvora aplinkui.

Oskaras sustojo prie vartelių.

– Taip, aišku, kad namai irgi mūsų. Kurgi ne! Pavyzdžiui, šitas namas... imkim ir nuspręskim, kad jis mūsų.

Rasmusas nusijuokė.

– Koks tu paikas, Oskarai! Argi mes čia dainuosim?

– Ne, čia, manau, mes dainuosim kuo mažiausiai.

Tačiau Oskaras vis tiek nuėjo prie trobelės, o Rasmusas nusekė paskui.

Ten jis pamatė stovint moteriškę ir džiaustant skalbinius. Ji stovėjo nuo jų nusigręžusi ir džiaustė rankšluosčius ant virvelės, pristos tarp dviejų obelų.

– Martina, – šūktelėjo Oskaras. Tada moteriškė atsigręžė. Ji buvo stambaus, plataus veido. Pamačiusi Oskarą pasižiūrėjo piktai.

– Aha, parėjai, – tarė ji.

Rasmusas buvo sustojęs kelis žingsnius toliau. Matyt, Oskaras pažinojo ją. Tačiau ji toli gražu ne meiliai pasitiko jį, o atrodė iš tikrųjų pikta. Paskui parodė ranka į Rasmusą.

– O ką čia parsivedei?

Oskaras padrąsino žvilgsniu Rasmusą.

– Taigi matai, ėjau, ėjau ir radau ant kelio berniuką. Bet jis toks mažytis, kad beveik ir nematyti. Jo vardas Rasmusas.

Moteriškė tebespoksojo taip pat piktai, ir Rasmusas jau norėjo, kad jie greičiau iš čia išeitų.

– Kaip tau sekėsi šį kartą, kai buvau iškeliavęs? – paklausė Oskaras. Jis atrodė truputį nusigandęs.

– O kaip tu manai? – atsakė moteriškė. – Dirbau kaip jautis, skurdau ir vargau, iš proto gali išsikraustyti. Bet juk svarbiausia, kad tau reikia bastytis kelias.

– Ar tu labai pyksti ant manęs, Martina? – nuolankiai paklausė Oskaras.

– Žinoma, pykstu, – atsakė moteriškė. – Taip pykstu, kad įmanyčiau kailį iškaršti...

Ji nutilo. O paskui tiesiog nuostabiai padarė. Apkabino rankomis Oskaro kaklą, nusijuokė ir tarė:

– Taip, pykstu. Bet oi, kaip aš džiaugiuosi, kad tu vėl namie!

Rasmusas stovėjo visai sumišęs ir nieko nesuprato. Argi čia Oskaras *gyvena?* Ar iš tiesų yra vieta, kur Oskaras gyvena? Apie tai Rasmusas nė sapnuoti nesapnavo. Juk Oskaras toks, kurie visą visą laiką keliauja, diena iš dienos, vasarą ir žiemą, Oskaras niekur negyvena. O jeigu vis dėlto jis čia gyvena, tai kas yra Martina? Ar jis vedęs šią moterį?

Rasmusas stovėjo prie obels ir bandė išsiaiškinti, kaip čia yra. Laimės jausmas dingo. Jis staiga pasijuto toks vienišas.

Ten stovėjo Oskaras su Martina, žiūrėjo į kits kitą ir juokėsi. Rodos, kad Rasmuso čia nė nebuvo, jis visai jiems nerūpėjo.

Bet staiga Martina paleido Oskarą ir priėjo prie jo. Ji sustojo priešais, įsirėmusi rankomis į šonus, didelė, plačiapetė, beveik kaip Oskaras. Jos akys dabar buvo malonios, linksmos ir klastingos. Ji nusijuokė jam, jos juokas vis dėlto buvo nuoširdus, rodos, kad jai kažko buvo linksma.

– Ak, šit kaip, Oskarai, beeidamas ėmei ir radai berniuką ant kelio, – pasakė ji ir nužvelgė Rasmusą nuo galvos iki kojų.

– Taip, mažytį, keistą berniuką – tik pagalvok, jis nori, kad klajūnas būtų jo tėvas. Jis nori, kad verčiau aš būčiau jo tėvas, negu Stensetros Nilsonas, ką duosi man už tai?

– Jeigu nori, kad tu būtum jo tėvas, tai jis labai protingas, – pasakė Martina.

– Iš tikrųjų taip. O jei dar būtum jo motina, tada jau nieko netrūktų.

– Viskas taip netikėta, – pasakė Martina. – Bet tavo pokštai, Oskarai, visada lyg iš dangaus nukrinta. Ar berniukas neturi tėvų?

– Ne, – atsakė Oskaras, – neturi kitų tėvų, tik tave ir mane.

Martina paėmė Rasmusą už smakro ir pakėlė jo veidą, kad galėtų pamatyti akis. Ji žiūrėjo į jį ilgai, atsidėjusi, paskui tarė:

– Argi norėtum? Ar norėtum gyventi pas mus?

Ir Rasmusas staiga pajuto, kad tik to jis ir norėjo. Jis norėjo gyventi su Oskaru ir Martina šitoj mažoj pilkoj trobelėj prie ežero. Oskaras ir Martina nebuvo nei gražūs, nei turtingi, Martina neturėjo žydros skrybėlaitės su plunksnomis, bet vis tiek jis norėjo čia gyventi.

– Ar ims Martina berniuką su lygiais plaukais? – nedrąsiai paklausė Rasmusas.

Tada Martina pasisodino jį ant kelių ir apkabino. Niekas jo nebuvo laikęs ant kelių nuo tada, kai jam skaudėjo ausį ir freken Hiok buvo jį pasisodinusi. Martinos rankos buvo kietos, stiprios, tačiau vis tiek kažkokios švelnios, daug švelnesnės, negu freken Hiok.

– Ar aš imsiu berniuką su lygiais plaukais? – juokdamasi tarė ji. – Tuojau sužinosi. Aš nenoriu garbanoto vaikiuko, juk mano pačios plaukai tiesūs kaip staga-

rai. Užteks vieno pasišiaušėlio šeimoj, – pasakė ji ir pasižiūrėjo į Oskarą.

Oskaras sėdėjo ant priebučio laiptelių. Jis žaidė su mažyčiu juodu kačiuku, kuris atbėgęs glaustėsi apie jį.

– Arba su lygiais plaukais, arba jokio, – pasakė Oskaras. – Mudu su Martina visada taip sakėm.

Rasmuso akys sužibo. Veidas nušvito.

– Rasmusai, – šūktelėjo Oskaras, – ar matei štai šitą katinioką?

Rasmusas nubėgo ir atsisėdo ant laiptelių šalia Oskaro. Jis meiliai paglostė kačiuką, paskui pasisodino ant kelių ir prisiglaudė prie savęs.

– Visiškai tokį kačiuką aš sapnavau, – tarė Rasmusas.

– Tada čia tavo kačiukas, – pasakė Oskaras. – Žinai, Martina, mudu su Rasmusu sudėjom dainą apie katę, kuri ėda silkę ir bulves.

– Silkę ir bulves, kaip tik antai jų turiu ant viryklės, ar nori? – paklausė Martina.

Oskaras linktelėjo galvą.

– Ačiū, – pasakė jis ir paskui uždainavo savo dundančiu balsu: – Norit, tikėkit, norit, netikėkit, bet kačiukas mano ėda tiktai bulves ir silkes.

Jis uždėjo Rasmusui ranką ant pečių.

– Eime į vidų.

Gal Rasmusas buvo gimęs šitokioj mažoj pilkoj torpario lūšnelėj, gal kaip tik pirmiausia savo gyvenime jis pamatė vargingą virtuvę su baltutėliai išsveistomis

grindimis, plačiu suolu, ištraukiamu stalu ir pelargonijomis ant lango. Gal dėl to jis pasijuto kaip namie, kai peržengė aukštą slenkstį, kuris buvo numintas daugybės kojų.

Rasmusas sėdėjo su Oskaru ir Martina prie virtuvės stalo ir valgė silkę su bulvėmis. Jam tarsi širdžiai šilčiau pasidarė, jis parėjo namo. Martina plepėjo, triūsė visą laiką, juokėsi ir pokštavo, sunku buvo patikėti, kad čia ta pati Martina, kuri iš pradžių atrodė tokia pikta. Jos nereikėjo sarmatytis, ji plepėjo su tavim, nepaisydama, ar tu nori, ar ne. Ir visai nesijautei taip, kaip kartais atsitikdavo, kai su tavim kalbėdavo suaugę žmonės – jog kalba su tavim tik norėdami pasirodyti geri. Martina kalbėjo su tavim todėl, kad jai pačiai buvo smagu.

– Kaip vis dėlto kvaila, – pasakė ji, kai jie papasakojo jai apie Lifą ir Lijanderį. – Aš su jais pasikalbėčiau, su tais niekšais.

– Ho, jie ir taip atkentės, – pasakė Oskaras. – Bet aš žinau, su kuo tau reikia pasikalbėti! Tu turi nueiti ir susitarti su valdžia, kad Rasmusas galėtų čia pasilikti. Aš nesuprantu jų kalbos, o be to, neverta ir eiti, nes jie paklaus: „Ką Oskaras veikė ketvirtadienį?"

– Ir aš norėčiau žinoti, – pasakė Martina. – Įdomu, ką tu veikei ketvirtadienį, kai aš lig vienuoliktos vakaro plušau pastoriaus skalbykloje.

Ir, raikydama duoną bei dalydama jiems silkę, papasakojo, koks vargas ištekėjus už tokio tinginių pančio kaip Oskaras.

– Supranti, Rasmusai, štai pabundi vieną gražų rytą, o Oskaro jau nėra, tik ant virtuvės stalo guli popieriukas: „Aš vėl iškeliavau“. Tik lapelis popieriaus, kad jis vėl „iškeliavo“, ką tu pasakysi?

Oskaras visiškai neėmė į galvą, jis šveitė sau silkę su bulvėmis ir patenkintas tarė:

– Pabark, Martina, pabark!

– Nežinau, ką dar pridurti, kai jau pavadinau tinginių pančiu, – pasakė Martina.

Tada Rasmusas ėmė ginti Oskarą.

– Oskaras visai ne tinginių pantis. Jis man sakė, kad nenori dirbti visą laiką. Bet kai dirba, tai dirba kaip padūkęs.

Martina pritarė linktelėjusi galvą:

– Taip, teisybė. Žinai, Oskarai, ką aną dieną sakė Stensetros šeimininkas? Sako: „Oskaras geriausias mano torparis, kai tik jis nori“.

– O dabar aš noriu, – pasakė Oskaras. – Melsiu Dievą, kad atimtų iš manęs valkatos kraują ir įpiltų daugiau torpario kraujo.

Paskui pasižiūrėjo į Rasmusą ir klastingai šyptelėjo.

– Nors kitą pavasarį mudu su Rasmusu vis tiek trupučiuką pakeliausim.

Rasmusas pasižiūrėjo į jį susižavėjusiu žvilgsniu. Kaip puiku turėti tėvą klajūną, kaip puiku turėti tėvą Teisingąją Gegutę.

– Dabar pasitarkim apie rytojų, – pasakė Martina. Tu sutaisysi tvorą ir apkaupsi bulves. O poryt Stensetroje reikės vežti šieną.

Oskaras linktelėjo galvą.

– Taip, jau žinau, Nilsonas sakė. O rytoj mudu su Rasmusu iš pat anksto eisim meškerioti ešerių. Supranti, Rasmusai, mes čia turim seną luotą ežere. Pasiimsim jį ir nusiirsim į ešerių seklumą, tu turbūt mėgsti meškerioti?

Rasmuso veidas nušvito.

– Aš niekad nemeškeriojau, – pasakė jis.

– Tada laikas pradėti, – atsakė Oskaras.

Tikrai nuostabu turėti klajūną tėvą ir motiną, argi jis nesakė Gunarui, kad reikia išeiti ir pačiam pasiieškoti, gal kas norės tave pasiimti!

Tada jį lyg žaibas trenkė – Gunaras. Silkės kąsnis vos neįstrigo gerklėje, kai apie jį pagalvojo.

Jeigu Gunaras iš tikrųjų atsikeltų į Stensetrą, kaip būtų nuostabu, tada juk jie galėtų pasimatyti! Per mišką ne ką daugiau kaip pusmylis iki ten, jį galėtų nusivesti Oskaras, eidamas dirbti į šeimininko sodybą. Jis galėtų pamatyti Gunaro šuniukus, o Gunaras galėtų ateiti čia ir pasižiūrėti jo kačiuko. O gal Gunaras kartais galėtų ir ešerių meškerioti nuplaukti drauge.

– Žinoma, žinoma, – atsakė Oskaras, kai Rasmusas paklausė. – Gunaras galės ateiti ir meškerioti su mumis ešerius.

– Ir pasižiūrėti mano kačiuko, – pasakė Rasmusas.

Oskaras linktelėjo galvą.

– Žinoma, žinoma, ir tavo kačiuką galės pamatyti.

Rasmusas negalėjo nusėdėti ramiai. Kaip gali nustygti vietoj, kai esi toks laimingas.

– Tik pagalvokit, – tarė Rasmusas, – tik pagalvokit, Vesterhagoj negalima turėti kitokių gyvūnų, tiktai „kiškių“ galvoje.

Martina nusijuokė.

– „Kiškių“ galvoj mums čia nereikia. Iš tikrųjų jūs murzini kaip paršai, eikit į ežerą nusimaudyti.

Oskaras atsiduso.

– Jau prasideda, – pasakė jis.

Rasmusas išlėkė lauk. Kaip gerai, kad jis turi ir ežerą... ši diena tikrai stebuklų diena.

Rasmusas stabtelėjo ant priebučio laiptelių ir palaukė Oskaro. Čia gulėjo kačiukas ir miegojo saulėkaitoje. Iš tikrųjų stebuklų diena. Jis turėjo ir ežerą, ir katinuką, ir tėvą su motina. Rasmusas turėjo namus. Ši mažytė pilka trobelė buvo jo namai. Rąstai seni, nudilę, žibėjo kone kaip šilkas. Koksai gražus, koksai nuostabus namas! Jis nedrąsiai paglostė storus rąstus. Mažyte, liesa rankute glostė Rasmusas savo namo rąstus.

Lindgren, Astrid
Li428 Rasmusas klajūnas: [apysaka]/Astrid Lindgren; iš švedų kalbos vertė Eugenija Stravinskienė; iliustravo Eric Palmquist. – Vilnius: Alma littera, 2000, – 207 p.: iliustr. – (10+)

ISBN 9986-02-877-9

„Rasmusas klajūnas" pasakoja apie vargšą berniuką, pabėgusį iš vaikų namų ir keliaujantį po žmones. Už šią knygą vienai žymiausių Švedijos ir viso pasaulio vaikų rašytojų Astridai Lindgren suteikta garsaus pasakų kūrėjo Hanso Kristiano Anderseno premija (1958 m.).

UDK 839.7-93

Serija 10+

Astrid Lindgren
RASMUSAS KLAJŪNAS

Iš švedų kalbos vertė
Eugenija Stravinskienė

Redaktorė *Bronė Balčienė*
Meninis redaktorius *Agnius Tarabilda*
Kompiuteriu maketavo *Ligita Plešanova*

SL 412. Užsakymas 868
Išleido leidykla „Alma littera", Šermukšnių g. 3, 2600 Vilnius
Puslapis internete: http://www.almali.lt
Spaudė AB spaustuvė „Spindulys",
Gedimino g. 10, 3000 Kaunas

Vis dėlto, kai esi prieglaudos berniūkštis su lygiais plaukais, kurio niekas nenori įsisūnyti, nes visada ima garbanotas mergaites, tada verčiau numirti, – galvoja Rasmusas.

Bet staiga jam į galvą šauna puiki mintis – reikia pačiam iškeliauti į pasaulį ir pasiieškoti tėvų.

Žinoma, bėgliu būti nėra taip lengva, bet greit suvoki visą klajūno gyvenimo puikumą – gali daryti, kas tik šauna į galvą. Esi laisvas, kaip paukštis miške.

Ir tikrai lauki – gal atsitiks stebuklas? Juk kai išeini į pasaulį, tai tiek daug visko nutinka...

Už šią knygą Švedijos rašytojai Astridai Lindgren 1958 m. suteikta Hanso Kristiano Anderseno premija.

ISBN 9986–02–877–9